

БОГОМИЛ РАЙНОВ ТАЙНОТО УЧЕНИЕ

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

„Няма религия по-висша от истината.“

Названието на тази книга не е моя находка. То е заето от един капитален труд, публикуван преди сто години, за който по-нататък ще стане дума. Не са мои открития и основните положения, изложени в книгата. Накъсо казано, не претендирам за авторство. Нещо повече: Пазил съм се от изкушението да проявявам нюанси на авторство в излагането на принципи, оповестени от същества, които неизмеримо ме превъзхождат. Единствената ми цел е била да изложа възможно най-точно, най-ясно и най-кратко тези принципи, съдържащи се в множество томове на една твърде специална литература, достъпна само за малцина.

И ако все пак си позволявам да поставя своето име върху корицата, то е поради едно съвсем прозаично съображение. В наши дни, когато книгите най-често се издават, за да рекламират автора си, анонимното произведение винаги предизвиква недоверие. Щом избягваш да го подпишеш, значи избягваш да поемеш отговорност за него. А известно е, че отговорността се избягва най-вече когато произведението е лошо.

Прочее поемам отговорността с ясното съзнание, че ако съм вложил в книгата и нещо свое, най-вероятно е това да бъдат отделни неточности или непълноти при излагане на едно учение, което бих могъл да нарека „мое“, само в смисъл че съм го възприел дълбоко в съзнанието си. И не от вчера.

Разбира се, когато кажеш „не от вчера“, неизбежно следва въпросът „а защо — чак сега?!“. С други думи, защо толкова дълго си мълчал и ако проговаряш чак сега, не е ли това един от баналните днес трикове да се нагиздиш с нова премяна, по-удобна и по-подходяща за съвременните вкусове?

Този въпрос „защо чак сега?“ звучи с особена настойчивост за мене, тъй като моят досег с Учението датира още от детска възраст. Понякога даже си мисля, че именно понеже твърде рано можах да надникна бегло в Учението и да си въобразя, че вече съм го разбрал, тъкмо затуй влиянието му едва ме докосна, без да остави дълбоки следи в душата ми през бурните години на младостта.

Веднъж, още като дете, докато чистех от прах библиотеката на баща ми, открих снимката на непознат мъж. Образът на този мъж с големи очи, лъчезарни и проникателни, ме е спохождал и в детството, и по-късно. Описал съм тези си преживявания в книгата „Този странен занаят“ (1976), а съм споменавал и за първите си не особено трайни връзки с теософията („Тютюневият човек“, 1975).

Към края на 20-те години около баща ми се бе събрал известен брой приятели и съидейници, които създадоха теософска ложа, наречена „Орфей“. Това бяха хора различни по възраст, професия и интелектуални възможности, но всички обединени от идеята за самоусъвършенстване. Имаше трима художници, двама учени, един запасен генерал, един музикант и неколцина млади хора с неуточнени още специалности. Събираха се веднъж седмично вкъщи, за да обсъждат различни въпроси на теософията. Аз също присъствах на сбирките, свит в някой ъгъл и слушах без особен интерес разискванията, понеже вече имах някаква представа за разглежданата материя от разговори с баща си и от прочетеното тук-там.

С течение на времето ентузиазмът у членовете на ложата като че взе да се изпарява. Посещенията ставаха нередовни, сбирките — все по-редки, додето накрая групата се разпадна. Много по-късно разбрах, че при подобни групи процесът на постепенно разпадане е далеч по-обичаен от процеса на мечтаното възлизане към светлата цел. Повечето кандидати за ученици се насочват към Учението с измамната надежда да се облагородят в кратък срок и да получат едва ли не наготово всички черти на съвършенство, а от там — и всички плодове на житейска сполука. Такива хора смятат, че само защото са проявили интерес към Учението, то е длъжно да им се отблагодари, като им осигури бърз и всеостранен успех. А когато открият, че трябва да постигат всичко сами с големи и постоянни усилия, поривът им замира и те неусетно се връщат към всекидневното вяло съществуване, с всекидневните дребни грижи и дребни стремежи. Ние сме свикнали да

гледаме на героизма като на нещо изключително, ала истината е, че има доста хора, готови на еднократен подвиг. Значително по-малко са онези, които са способни на продължително и търпеливо съграждане, ден подир ден и стъпка по стъпка към избраната прекрасна цел. Защото съграждането, стремежът към хармония и съвършенство изисква постоянно усилие, — не в смисъл на болезнено напъгане, а на висок духовен устрем. Докато разпадането не изисква никакво усилие, то настъпва естествено и неизбежно именно там, където енергията на преодоляване замира. То е обратно на растежа. То е гниене.

От ложата „Орфей“ все пак остана нещо. Това бе една троица — баща ми заедно с двама свои приятели — Никола Трифонов и Благой Мавров, които продължиха да се събират в името на общото дело. За момента общото дело се изразяваше в две неща. От една страна — съставяне и публикуване на серия уроци, предназначени за хора, решили да поемат пътя на самоусъвършенстването. От друга страна — превод и обнародване произведението на Елена Блаватска „Тайното учение“. Първата задача, въпреки всевъзможни трудности, бе изпълнена. В отделни миниатюрни книжки бяха отпечатани 24 урока за млади ученици и 7 — за напреднали. По липса на друго място изданието бе складирано на нашия таван, където по-късно бе разграбено с неизвестна цел от неизвестни лица, без да стане достояние на евентуалните кандидати за духовно развитие.

Изпълнението на втората задача се натъкна на още по-големи пречки. Трябваше не само да бъде умело преведен един огромен и труден текст, възлизащ на повече от три хиляди страници, не само да бъдат обяснени множество непознати за читателя санскритски изрази, но което бе най-трудното — да се намери издател, готов да се нагърби с обнародването на такова колосално по обем произведение. А понеже издател не се намери, тримата приятели, въпреки че бяха разумни зрели мъже, решиха сами да публикуват „Тайното учение“, като го разделят на 12 тома и открият подписка за абонати. Първият том излезе през 1930 и в предговора се поемаше обещание цялата книга да бъде отпечатана най-много за две години. Изданието бе в голям формат, на луксозна хартия, с рисувана от баща ми цветна корица, изобщо твърде привлекателно на вид. Това не попречи първият публикуван том да си остане и единствен. По-нататъшната история на

„Тайното учение“ в неговия български вариант бе сведена до мъчително изплащане на солидните задължения към печатницата.

Допускам че тези и някои други неуспехи на баща ми в стремежа му да служи на ближния, са спомогнали за възникването на скептицизма ми спрямо възможността Тайното учение да се превърне в явно убеждение на хиляди хора. Макар отрано да бях приел бащините си възгледи за човечност и правда, аз по-късно, в годините на юношеството, все повече се убеждавах, че не индивидуалното самоусъвършенстване, а широкото социално движение единствено е в състояние да премахне неправдата и жестокостта.

През 30-те години баща ми почна да получава неизвестно как и откъде някои книги от поредицата „Агни Йога“¹, да ги чете и препрочита всекидневно, а по-сетне и да ги използва като отправна точка при създаване на поредицата свои романи под общо название „Мория“. Впрочем тия романи също бяха едно самоотвержено дело и един грандиозен неуспех.

Понеже времето на младостта е време на любопитството, случваше се да надзъртам в някое от почти квадратните томчета на „Агни Йога“, колкото да разбера все пак какво чак толкова е очаровало баща ми. Но любопитството ми бе съвсем повърхностно, а в мислите ми витаеха видения за героични дела, за барикади и класови битки.

Вече съм писал в книгата „Третият път“ (1977), че увлечението ми по социализма бе резултат не от опознаване на марксизма, а от съчувствието ми към бедните и от надеждата за бъдещо братство между хората. Ще цитирам няколко реда от книгата, доколкото имат значение за онова, което ще Добавя след малко:

„Съзнавам, че много по-сериозно и тържествено би прозвучало, ако кажа, че съм разрешил съдбоносния проблем за житейската позиция подир задълбочени размишления върху основния философски въпрос или върху законите на общественото развитие. Но в ония години аз още не бях размишлявал по тия неща и ако почнех да говоря по тях, навярно бих говорил не като комунист, а като пълен невежа.“

„И колкото да звучи обидно за интелекта ми, налага се да призная, че бях се насочил към третия път не по повелята на интелекта, а по призива на това съвсем обикновено и лишено от всякаква научна квалификация нещо — сърцето.“

„Картините на човешката мизерия, с които тази безкрайна галерия — улицата, изобилстваше... простолюдието, натъпкано в миризливите ахчийници... дрипавата навалица от селяни по пазарищата... човешките отрепки, ровещи се в кофите за боклук, работниците, излезли на демонстрация и носещи като единствено оръжие табелките с несръчно написани лозунги... такива бяха дреболиите, които караха сърцето ми да се свива и неусетно ме насочваха към мисълта за избавлението, за равенството и братството между хората.“

„Едва по-късно ми обясниха, че всичко това съвсем не е комунизъм, а обикновена дребнобуржоазна сантименталност. И че комунизмът се основава не на емоционални реакции, а на една строго научна теория за света и за обществото. Само че изглежда не бяха успели да ми го обяснят твърде убедително или пък аз бях се оказал не особено схватлив, понеже у мене докрай си остана подозрението, че нещата не стоят точно така.“

За да завърша в края на книгата:

„И си мислиш, че до това се свежда всичко: човешкото съпричастие да се извиси по сила до порива на една майка. Но порив не към своето дете, а към децата, към хората, към света.“

„Нека учените наричат този порив инстинкт. Нека художниците го величаят като красота. В последна сметка той не е нищо повече и нищо по-малко от обич.“

„Обичта, която движи слънцето и другите звезди, както е казал поетът.“

И тъй аз стигнах до социализма, следвайки пътя на човеколюбието. Но приобщаването към едно движение, а още повече към партия или секта, крие нещо коварно, за което рядко си даваме сметка. Особено в периоди на остра борба приобщаването предполага пълна убеденост и единомислие. А известно е, че пълната убеденост лесно прераства във фанатизъм, както и единомислието — в сляпо подчинение. Така твърде често участието в една партия представлява форма на духовно заробване, даже когато партията изписва на знамето си думата свобода.

Усетил съм го на гърба си това заробване, затуй говоря с опита на потърпевш. Осъзнавал съм как в името на общите идеали, които споделяш, трябва да се съгласяваш с неща, които съвсем не споделяш.

Бил съм едновременно жертва и инструмент на идейно насилие. Скандирал съм — не като личност, а като част от тълпата — убоги, натрапени лозунги. Повтарял съм покорно кухи схоластични сентенции. Търсел съм оправдание за недъзите днес, в обещанията за сияйното утре. И най-важното, вярвал съм, че всичко това е необходимо. Необходимо — за кого и за какво? Необходимо за хората, които съчиняваха там „горе“ формулите си за социализма, без да се интересуват от твоето мнение.

Писал съм вече по тези неща, така че няма да навлизам в подробности, нито ще занимавам читателя с автобиографията си. Ще се спра само на фактите, свързани с отношението ми към Учението. Не учението на социализма, а Учението, на което е посветен този малък труд.

През 1960 се завърнах в страната, след продължителен престой в Париж. Излишно е да казвам, че културният живот у нас трудно можеше да се мери с атмосферата в Париж, но все пак ми се струваше, че е настъпила някаква, макар още плаха промяна към по-добро. Израсло бе талантливо поколение млади художници. Устроена бе първата младежка изложба, а по-късно и една Обща изложба с широко участие на младежите. Но още при журирането на творбите за тези изложби възникнаха и конфликтите. Някои от възрастните майстори, атакувани понякога в миналото като формалисти, сега бяха започнали на свой ред да отправят същите обвинения към новите дарования и да вземат под свое покровителство главно бездарници, защото какво по-приятно от това, да проявяваш снизхождение към хора, които няма никога да те засенчат. Позволих си волността да застана на страната на младите таланти и с това предизвиках яростта на целия академичен и партиен синедрион. В продължение на три години бяха изпробвани всички средства да бъде ликвидиран общественото и физическо. На всичко отгоре, изглежда че и биологията бе привлечена за съюзник от враговете ми, защото тъкмо тогава заболях тежко и се озовах почти агонизиращ в инфекциозната болница. Когато по-късно взех да идвам на себе си, то бе за да осъзная, че напускам живота при пълен крах — ненаписани книги, непогасени дългове и деца, обречени на немотия.

Всички сме го изпитали, нали? Връщаш се от гробищата, където току що са заровили някой твой близък. И при спомена за вкочанясалото тяло, за восъчното, вече неподвижно лице и за тази

черна зейнала яма, в която приключва всичко, — изведнъж съзнаваш колко жалки са грижите, в които минават дните ни — страховете и надеждите, съперничествата и боричканията, дребното злословие и суетните стремежи...

Когато излизах от болницата изпитвах същото чувство. Връщах се от едно несъстояло се погребение — собственото ми погребение. Усецах облекчението, което изпитваме винаги при разминаване със смъртта, но бях обзет и от някаква тягост при мисълта, че искам или не искам, трябва наново да се потопя в нечистата мътилка на всекидневието. Животът в този момент ми изглеждаше не само труден и нерадостен, а и напълно безсмислен. Бях оживял сякаш единствено за да разбере, че не ми се живее.

Естествено, казвах си, че мрачните мисли не са нищо друго, освен болестно състояние. Казвах си, но без да го вярвам твърде. Защото кое всъщност е болестно състояние: Да съзнаваш трезво безсмислието на живота, или да подскачаш безгрижно, запътен към гроба?

Подобни настроения не ме връхлитаха за пръв път. И аз, като всички други, бях предъвквал в минути на безпомощност разсъжденията за живота и смъртта в техния най-банален вариант. Даже още на младини бях стигнал до идеята за самоубийство. Кой не е стигал. Но онези по-раншни състояния бяха само израз на преходно малодушие и на наивно самосъжаление. Сега, след като огънят на треската бе преминал, установявах спокоен и безучастен, че всичко е без значение, включително и самоубийството: Какъв смисъл да се стремиш към нещо, което и без това се приближава неотменимо към тебе.

Понякога се настанявах зад бюрото, вирах се вяло в изоставената пишуща машина и седях известно време тъй, с надеждата, че неусетно ще хлътна отново в коловоза на предишните работни привычки. Какво облекчение носят наистина тези работни привычки. Мислите текат в главата ти, пръстите подскачат по клавиатурата, а машината прозвънява в края на всеки ред: още един ред повече, още една фраза, още една тухличка в строежа на голямата сграда... Сграда... строежи... — глупости.

Най-тягостни бяха нощите. Разходки по стаята от стена до стена. Разговори с покойници и най-вече с баща ми. Мрачно съзнание за

пълна безизходица. И тази тишина, тегнеща злокобно, сякаш целият свят е измрял.

В една такава вечер, след като се бях уморил да измервам с крачки стаята, седнах в старото кресло, посегнах машинално към книгите върху етажерката, извадих напосоки една от тях и я разтворих. Беше от онези неголеми по формат и почти квадратни книги, които баща ми навремето постоянно препрочиташе и които държах тука, именно като спомен от него, а не за да ги чета. Този път обаче се зачетох.

Погледът ми се плъзна машинално по редовете на първия параграф, после спря, сякаш сепнат от значението на прочетеното и отново се върна към началния ред. Усетих как в затлаченото ми от мрачни мисли съзнание прониква сякаш от много далече някакъв колеблив бледен лъч. И колкото повече навлизах в смисъла на лаконичните фрази, толкова по-властно сияеше лъчът, додето почувствах, че нещо става с мене, че трябва да спра, ако не искам този лъч да ме заслепи, защото книгата, която държах в ръце, не можеше да се чете като роман: тук всеки параграф бе едно откровение и всяко откровение предизвикваше размисъл:

„Щастието в света е загубено, понеже щастието е в духа. Отвърналите се от духа трябва да изпитат нещастие, защото иначе как ще се върнат.“

Случайно попаднах на тази фраза, която сякаш бе писана за мене. И случайно тази вечер бях посегнал към книгата, която от години береше праха тук, без да се сетя да я разлистя. Не мога да твърдя, че чрез тези случайности някой невидим бе ми протегнал ръка за помощ. Но и не мога да се освободя от мисълта, че така се сбъдваше едно от положенията на Агни Йога: Понякога тъкмо безизходицата ни води към верния изход. Защото когато напразно се оглеждаш на всички страни в търсене на спасение, идва най-сетне мигът да вдигнеш очи и нагоре, към последната възможна посока, за да видиш Учителя.

От тази нощ насетне всяка вечер взимах книгата и прочитах страница или две. Четях малко. Повече мислех над прочетеното. Постепенно това общуване с идеите на Учителя се превърна в психическа необходимост. Всичко, което научавах, ми се струваше тъй достоверно, та дори не изпитвах нужда от доказателства. Не, това съвсем не беше сляпа вяра. Имах чувството не че вярвам, а че знам.

Но тогава какво оставаше от предишните ми знания, в които толкова години бях твърдо убеден? Този въпрос дълго време изобщо не ме вълнуваше. Не намирах никакво неразрешимо противоречие между социалистическите възгледи и принципите на Учението, понеже, както вече споменах, социализмът ме бе привлякъл още от началото не с научната си теория, а с обещанията за едно общество на човечността. Не бях разбира се дотам сляп, та да не виждам, че обществото, в което живеем, съвсем не се отличава с особена човечност, но смятах, че причината за това не е в негодността на концепциите, а в негодността на много от хората, призвани Да ги осъществяват.

Двуногите с тесногръдо мислене и сектантско ожесточение наистина са способни да омърсят и най-светлата идея. Както казва Учителят: „Три столетия след като Благословения² си отиде, Учението вече се изпълни с религиозни спорове. Не мина и век, когато християнството прояви крайна нетърпимост. Последното възгласяване на Мохамед започна с фанатизма. Религиозните спорове унищожиха смисъла на Учението, затова сега зовем към особена търпимост, отклонявайки споровете.“ Убогостта на онова, което бе прието да се нарича „реален социализъм“ ми се струваше последица на аналогична деформация. Едва по-късно, след все по-пълните разкрития за зловещите престъпления на комунистическите главатари в продължение на повече от половин век, стигнах до извода, че тук нещата са по-други. Марксихеският социализъм не бе станал жертва на по-сетнешно изопачаване. Той бе носил своя тежък неизлечим порок още от самото си раждане, и този порок бе принципът на насието. „Насието е акушерка на всяко старо общество, когато то е бременно с ново“ — декларираше Маркс. „Революционното насиение и диктатурата са прекрасно нещо, ако се прилагат когато трябва и срещу когото трябва“ — добавил бе Ленин.

На младини ние приемахме тези постановки, като израз на някаква социална неизбежност, която е съвсем преходна, понеже, нали, „в нашия идеал няма място за насиение над хората“ (Ленин). Да, само че на практика преходното всъщност се бе оказало непреходно, а красивият идеал служеше за прикритие на чудовищни посегателства над отделния индивид, над едни или други слоеве, над цели народи. Ние потръпваме от ужас при мисълта за хилядите нещастници, избивани в Сибир или в Катинската гора, без всякога да си даваме

сметка, че не по-малко страшна е тривиалната, всекидневна и вездесъща принуда, която прониква чак до подробностите на нашия бит, разпорежда се над личния ни живот, промива мозъците ни и тегне като постоянна заплаха над всяко самостоятелно начинание, несъобразено с узаконените стандарти.

Тази заплаха тегнеше и над собствените ми начинания, даже по времето, когато подир преживените сблъсъци и изтърпените удари, бях прекратил проявите си на еретик. Принуден бях да правя компромиси и да се движа по обиколни пътища, за да добия възможността да изразя поне част от онова, което носех у себе си. Знам че според някои хора всеки компромис е стъпка към капитулацията. Такива хора смятат, че ако нямаш право да кажеш всичко, което мислиш, най-добре е да замълчиш. Аз обаче съм убеден, че да замълчиш, тъкмо това означава да капитулираш, да си отидеш от света, без да споделиш с околните дори малкото, което носиш в душата си.

Вярно е, че можеш да пишеш и за себе си, или за бъдещия хипотетичен читател, или както се казва — за чекмеджето. Настоящата книга е писана именно за чекмеджето. Малцината, които са я чели в ръкопис знаят, че тя бе съставена през 1979, сиреч в едно време, когато публикацията ѝ беше немислима. Надявах се все пак, че подир някоя и друга година текстът ми ще може да стигне до отделни читатели поне под формата на ксерокопие. Това обаче не стана, тъй че ръкописът продължи да лежи в чекмеджето. Оставаха обиколните пътища. Оставаше възможността с иносказания и недомлъвки да се изразят поне някои идеи на Учението. Такива идеи лежат в основата на монографията ми за Николай Ръорих (1978), където цитирам словата на Учителя, а също и в двутомника „Тайната“ (1984). Последната глава на този труд, озаглавена „Огънят“, завършва тъй:

„Привикнали да възприемаме света в ограничения диапазон на сетивата, ние сме си създали за света една наивна, но донейде успокояваща представа: небе, вода и най-вече земя, твърдата надеждна земя, върху която можеш здраво да стъпиш, да построиш дом, да отгледаш деца и някой ден да склопиш очи за последния сън.“

„При всичките ни съвременни познания за космоса ние нерядко си го представяме също тъй успокоително — осеян с мирни планети, далеч по-мирни от нашата, върху които някога в бъдеще ще можем да прекарваме лятната си ваканция.“

„Ние забравяме или се опитваме да забравим, че светът, който ни заобикаля, е величавият и страшен свят на Огъня. Огромната част от космическите тела са огнени тела. Огън бушува под земята, из която тъй спокойно се движим. Огън бушува или тлее и у самите нас, защото в един огнен свят всеки живот е така или иначе огнен. Угасне ли огънят, небесното тяло се превръща в мъртва планета, а човешкото тяло — в труп.“

„Огнената субстанция на света не е символ. Тя е материален факт. Горенето у живия човек не е символ. То е материален факт. Само че огънят, като всеки първоосновен елемент, има различни прояви. Той може да бъде пъклена унищожителна стихия, атомна гъба, космическо изригване, но и раждане на нова звезда, градивна пречистваща сила, духовен пламък...“

„Огънят-може да бъде зачеване и разруха, изгрев и пожар, живот и смърт. Макар да съзнаваме тази двузначност, ние инстинктивно се стъписваме пред огъня, както звярът се стъписва пред запалената главня, защото в инстинкта ни се спотайва прастарото животинско начало. Ние рядко си даваме сметка, че огънят, това е самата светлина на света, че ако го нямаше огънят, вселената щеше да бъде безпределност на мрака, непрогледна и бездънна пустош на смъртта...“

„У двуногите огънят е само биологична енергия, избиваща нередко в разрушителния бяс на стихията. При човека, надраснал стадия на двуногото, огънят се проявява в обич и в творчество — две начала, които са неразделни, защото истинското творчество е винаги вдъхновено от обич и действената обич е винаги животворяща. Високите помисли и благородните чувства на човека са еманации на малкото слънчице, което носим у себе си, за да светим на другите и на себе си.“

„Предпазливите и хитрите вероятно ще кажат, че който гори, неизбежно изгаря. На такива би могло да се отговори, че който не гори, той неизбежно изгнива. Всеки е свободен да реши — дали да гние или да гори, дали да се разпада, обгърнат от зловонния дъх на разложението, или да пламти с красотата, присъща на огъня.“

Днес вече обиколните пътища на иносказанието са ненужни и захвърленият в чекмеджето ръкопис може най-сетне да види бял свят. Но тъкмо сега ме обзема съмнение: Струва ли си да се захващам с

нещо, което не ми е работа? Не съм специалист по окултни науки. Нямам амбицията да бъда апостол на нова вяра. Единственото нещо, което ми вдъхва известна увереност е съзнанието, че всички изводи, които предоставям на читателя, са правилни. В това ме е убедил собственият ми опит. Отделен въпрос е дали и доколко съм успял да приложа сам тези изводи в живота. Защото едно е да знаеш как трябва да постъпиш, друго е да имаш нравствената сила да постъпваш винаги тъй, както трябва.

Учението дава понятие за целия заобикалящ ни свят, чак до безпределните пространства на космоса. И все пак, без да подценявам връзките на земната ни участ с движението на далечните планети, мисля че за нас — особено в период на криза като днешната — най-неотложни си остават задачите, свързани с нашето човешко битие тук и сега.

Да се огледаме в себе си и около себе си, за да разберем себе си и да овладеем себе си — това като че ли е много по-просто и по-лесно, отколкото да изследваме дълбините на космоса. Съвсем не. Не е никак просто.

Сума хора днес проявяват жив интерес към т.нар. паранормални явления, обичат да беседват за полтъргайст или НЛО, за астрология или хиромантия, правят си хороскопи, вярват че „отвъд“ съществува някакъв друг свят, изобщо отворени са за необичайното и непознатото. Само не им говорете за най-достъпното и най-насъщното — за нравственото усъвършенстване. Това ги отегчава до смърт. Готови са по-скоро да вярват, че някой извънземен се готви да им дойде на помощ, отколкото че те самите са в състояние да си помогнат с малко повече разум и добра воля.

Желанието да потърсиш опора в Учението още нищо не значи. Важно е какви са подтикът и целта. Или както казва Учителят: „Ще дойде някой при вас и ще разкаже за желанието да се приближи към Агни Йога. Ще го запитате — какво го е довело до това решение? Ще каже: търся доказателства. Ще помислите — не е наш. Или ще каже за нещастната си съдба. Ще помислите — не е наш. Или ще каже за намерението да победи враговете си. Ще помислите — не е наш. Или ще каже за стремежа си към богатство. Ще помислите — не е наш. Или ще каже за земните преимущества. Ще помислите — не е наш. Или ще каже за стремежа към покой. Ще помислите — не е наш.

Но ето, някой ще каже — искам да се усъвършеявам. Ще запитате: за каква награда си мислиш? Ще каже — за приближаване към Учението.

Порадвайте се на дошлия, защото духът му правилно се е насочил.“

Хората, стремящи се безкористно към Учението обаче съвсем не са много. Още по-малко са онези, които са готови да го превърнат в своя насъщна нужда. Убедил съм се в това и от собствения си опит, и от опита на някогашната ложа „Орфей“, и от примера на много хора, чийто благороден ентузиазъм е буен, но краткотраен като огън от купчина вестници.

„Често чуваме оплаквания за недействителността на Нашето Учение. Обикновено се оплакват онези, които не прилагат Учението. Нима лекарството, запечатано в шише, може да помогне? Освен това малцина могат да се похвалят, че познават Учението. Те или го пригаждат към своето вежто мислене, или го четат откъслечно, без да постигат смисъла. Нужно е да се прилага Учението, преди да се съди.“

Ако знаеш нещо, което може да бъде полезно на ближния, елементарната нравственост изисква да му го кажеш. Това е единствената причина, поради която предлагам на читателя настоящия текст. Не увещавам никого. Не приканвам никого. Не изпращам зов никому — най-малко към хората, жадни за бързи успехи. Бих искал даже да предупредя, че пътят, очертан от Учението, твърде често може да ни се стори като път на неуспеха или по-точно на успех от съвсем друга категория — успех през изпитания и страдания, без финални отличия и награди. Щом даже пътят на Христос е завършил с разпятие, защо да смятаме, че нашият трябва непременно да завърши с фанфари и знамена?!

Но в такъв случай каква е ползата от Учението? Отговорът на този въпрос може да бъде намерен в следващите страници, стига те да се прочетат внимателно и добронамерено. Учението е властно да ни предпази от много опасности и преди всичко от страха пред всяка опасност. Останалото зависи от собствената ни воля.

„Ще запитат — как да се премине животът?
Отговаряйте — като по струна над бездната —

Красиво, внимательно и стремительно.“

I

„Човечеството стига до мене по различни пътища, но по какъвто и път човек да се приближава към мене, на този път аз го приветствам, защото всички пътища ми принадлежат.“

„Позволете, мадам, — казах аз, като ѝ предложих огън за цигарата. Нашето познанство започна тъй, посредством дима, но от него произлезе един голям огън, който още не е угаснал.“

Човекът, разказващ горното, е американецът Хенри Стил Олкът. Споменатата дама е рускинята Елена Петровна Блаватска. А големият огън е теософското движение, на което двамата стават родоначалници.

Въпросната среща се е състояла преди повече от столетие. Героят и героинята вече много отдавна не са между живите. А колкото до големият огън, той също вече отдавна не е чак тъй голям, макар все още да тлее някакси. Но това е друг въпрос.

Блаватска е родена на 31 юли 1831 в Екатеринослав, в един момент, когато хората наоколо умират от холера. Детето е толкова хилаво, та близките дори не вярват, че ще оцелее, тъй че избързват с кръщаването. Ала малката Елена оцелява и това е само първото от многобройните разминавания със смъртта, очакващи я в нейния странен и бурен живот. В кореспонденцията ѝ не са рядкост писмата, започващи с думите: „Пиша ви от моето смъртно легло...“

Е. П. се ражда в знатно семейство. Бащата, полковник Петер Хан, е син на немския генерал Алексис Хан, преселил се в Русия, а майката, Елена Фадеева е дъщеря на висшия чиновник Алексей Фадеев и на княгиня Елена Долгоруки. Още като дете Е. П. озадачава околните с необичайните си дарби: тя вижда и описва събития, произтичащи далеч от бащиния дом и които впоследствие биват потвърдени, или говори за окръжаващите я странни същества,

невидими за околните. Едно такова странно същество ѝ се явява и при нейното второ разминаване със смъртта. По време на езда разбеснелият се внезапно кон хвърля малката Елена от седлото и в този страшен миг тя вижда образа на висок мъж, облечен в бяло, който я поема в здравите си ръце и леко я полага на тревата. Един висок мъж с тъмна брада и огромни очи, чийто пронизателен и едновременно ласкав поглед тя ще запомни за цял живот.

Едва седемнадесетгодишна Е. П. трябва да се омъжи по волята на семейството си за статския съветник Блаватски, вече надхвърлил шестдесетте. Бракът трае не повече от три месеца и по-точно до оная нощ, когато младоженката се измъква от стаята си, възсяда коня и напуска в галоп съпружеския дом, за да не се върне никога вече там. Подобна ще бъде участта и на нейния втори брак, сключен много покъсно в Америка, също тъй по принуда и също като първия, лишен дори от една единствена брачна нощ. Защото, макар и на два пъти омъжвана, Елена ще прекара докрай живота си като девственица, изпитваща нещо средно между ужас и отвращение пред „магнетизма на секса“, за да си послужим със собствения ѝ израз.

През 1851 в края на лятото Е. П. се намира в Лондон. Един ден, додето се разхожда с баща си по улиците, тя вижда група богато облечени индуси и сред тях висок мъж с благородна осанка, в чието лице тутакси разпознава своя някогашен спасител. Първият порив на Елена е да приближи до мъжа и да го заговори, но той едва забележимо ѝ прави знак да остане на мястото си.

На следващия ден Е. П. обикаля из Хайд парк вече сама, и все още под впечатлението на вчерашната среща, се опитва да си обясни поведението на човека, когото още от детинство е свикнала да смята за свой покровител. И изведнъж тя вижда същия този човек да приближава към нея по алеята.

От последвалия разговор Е. П. разбира, че нейният покровител се намира тук с група непалски князе по някаква официална мисия, но че той е дошъл в Лондон и с една втора мисия — да се срещне с Елена. Предстои да бъде създадено ново духовно движение, което да разкрие на западния свят редица истини от източната философска традиция и което да заработи за благо на човечеството, без оглед различията на раси, народности, вероизповедания. Е. П. е призвана да стане родоначалник на това ново движение. И в случай, че намери у себе си

сили и смелост, тя трябва да се готви за голямата задача и за всички тежки изпитания, свързани с нея.

Неизвестно е, доколко Е. П. е била уверена в силите си. Но що се отнася до куража, той никога не ѝ е липсвал, нещо което признават дори многобройните ѝ врагове. Тя приема да се нагърби с бремето на голямата задача и от този момент непознатият покровител на Елена се превръща в неин учител и тя узнава името му. Това е Учителят Мория.

Започват дългите години на подготовка. Те не минават нито в четене на книги, нито в посещение на лекции, макар че Е. П. се нуждае доста и от едното, и от другото, доколкото образованието ѝ според обичаите на доброто старо време, се ограничава с чуждите езици и с музиката. Не се предвиждат и задълбочени занимания далеч от света, в някой тибетски манастир. Нито дори беседи с Учителя. Той дори сякаш я е забравил, за да я остави сама на себе си. Да, тя наистина е оставена сама на себе си. И това е именно изпитанието.

Тези години на изпитание преминават в пътешествия и приключения, според поривите на една импулсивна натура, жадна да опознае не толкова съкровищата на световната книжнина, колкото феномените на живота с едно явно предпочитание към необикновеното и непознатото в обичаите на различни човешки общности. Странстванията на Е. П. макар външно да наподобяват лекомислени лутания, всъщност са доста отчетливо програмирани от две неща: трайният интерес към т. нар. „свръхестествени“ явления и не по-малко трайното отвращение към всичко официално установено — власт, църква, учебникарски истини и светски нрави.

От Европа Е. П. заминава за Египет, а от там — за Сирия, за да се появи по-късно в Южна Америка, където живее в най-примитивни условия сред местните племена. Подир туй прекосява Тихия океан и стига до Индия, с намерение да се прехвърли в Тибет, обаче британските власти ѝ попречат да продължи пътуването си и тя поема отново към Европа, ала спира в Египет, за да изучава древната магия с коптския маг Метамон. Озовала се в Италия, Елена се свързва с въстанниците на Гарибалди, бива тежко ранена в една схватка и пак едва се разминава със смъртта. След като оздравява тя продължава странстванията си, този път из Канада, където живее сред индианците, за да опознае нравите им. Като компенсация за тайните, които ѝ разкриват, туземците я обират и Е. П. се прехвърля в Тексас, за да

потъне в грубото всекидневие на траперите. Отегчена и от тях, тя се отправя към Нови Орлеан с цел да изучи черната магия, практикувана от племето Воду. Макар и успяла да проникне в средата на вещерите, Елена едва не заплаща с живота си за своята любознателност.

Ново пътуване към Индия. Този път Е. П. успява да се прехвърли в Тибет и да посети редица тибетски манастири. Подир опасно лутане из Хималаите при тежките условия на суровия климат, тя отново е в Индия, където получава нареждане от Учителя да се върне в Русия. Твърде своевременно нареждане, тъй като Елена едва е напуснала страната, когато избухва известният бунт на синаите.

Най-сетне, подир шест години скитничество, младата жена е отново при семейството си в 1857. Но това е само първата част на изпитанието. През 1863 Е. П. повторно се впуска в скитническия живот, а през 1867 за трети път предприема пътуване до Индия, и се прехвърля в Тибет. Настъпило е времето на нейното истинско посвещение. Тя стига до езерото Пелте, за да се отправи към Куенлун и някъде там, сред лабиринта на заледените хималайски хребети изчезва за три години от очите на „цивилизования“ свят.

„Някъде там“... По понятни причини Елена не е дала никога никому точни сведения за местопребиваването си, но и не е крила, че се е намирала в близост до двамата големи Учители Мория и Кутуми. Естествено всеки е свободен да вярва било на Е. П., било на нейните врагове, които винаги са оценявали свидетелствата ѝ като „фантазии“. И все пак, понеже не е без значение дали с доверие или с недоверие ще се насочим към една нова материя, нека ни бъде позволено да приведем две свидетелства в защита на нашата теза за посвещението на Е. П.

Първото свидетелство е едно писмо от лелята на Е. П. — Фадеева, която в ни най-малка степен не е споделяла възгледите и вярванията на своята племенница. Писмото е с дата 26 юни 1884 и е адресирано до полковник Олкът. Ето част от него:

„Преди две или три години писах на г. Синет и му разказах какво ми се случи с едно писмо, получено от мене по необясним начин, додето племенницата ми беше на другия край на света. Никой не знаеше къде всъщност се намира тя и това ни причиняваше голямо безпокойство. Всичките ни издирвания се бяха оказали безплодни. Бяхме стигнали до там, да я смятаме за мъртва, когато получих едно

писмо от този, когото мисля че наричате «Кутуми» и което ми беше донесено по най-непонятен и най-тайнствен начин в дома ми от един пратеник с азиатско лице, който подир туй изчезна просто пред очите ми. Това писмо е още при мене. Ще ви го изпратя веднага...“

А ето и част от въпросното писмо на Учителя Кутуми:

„Благородните сродници на г-жа Е. Блаватска нямат никаква причина да се опечаляват. Тяхната дъщеря и племенница не е напуснала тоя свят. Тя е жива и желае да извести на тези, които обича, че е добре и се чувства твърде щастлива в далечното и непознато убежище, избрано от нея. Тя бе много болна, но вече не е, защото благодарение закрилата на Буда е намерила верни приятели, които се грижат за нея физически и духовно...“

В неизвестната долина сред Хималаите Е. П. получава първи сведения за Тайното учение, но съвсем не и точни наставления за предстоящата си дейност, както твърдят някои автори. Внушено ѝ е само, че трябва да се върне в Европа и тя заминава с някакъв търговски кораб, пренасящ барут. По време на плаването стоката експлодира и корабът потъва. Е. П. е между малцината пътници, успели да се спасят от удавяне. Първоначално Елена се установява в Париж, където живее с брат си, додето ненадейно получава нареждане от Учителите да замине веднага за Ню Йорк и да чака там по-нататъшни инструкции. Тя тръгва още на следния ден и се озовава през юли 1873 в Америка почти без средства, настанява се в мизерна квартира, а понеже инструкциите все още не идват, опитва се да преживее някакси, като прави изкуствени цветя. Този живот в немотия и пълна неизвестност трае повече от година, чак до септември 1874, когато ѝ бива съобщено, че трябва да потърси своя бъдещ сътрудник и че този сътрудник е полковник Олкът.

Този път съдбата или някой друг ѝ се притичва на помощ. Точно по това време вестник „Дейли График“ публикува два пъти седмично очерци за свръхестествените явления, наблюдавани в някаква ферма на щата Вермонт. Очерците са подписани от полковник Олкът. И Елена заминава за Вермонт.

„Позволете, мадам, — казах аз, като ѝ предложих огън за цигарата...“ И ето, че след встъпителната струя дим започва онова сътрудничество, от което лумва големият огън.

Ако изключим страстта към тютюна и към свръхестествените явления, трудно можем да намерим някакви други допирни точки между тия двама души, тъй диаметрално противоположни по характер, че всяка идея за съвместна работа изглежда нелепа.

Истинската Блаватска няма много общо с онзи идеализиран образ, който известни теософи извайват след нейната смърт. Сам Олкът пише, че не познава друга „историческа личност, у която доброто и лошото, светлината и сянката, мъдростта и лекомислието, духовното, ясновидството и липсата на здрав разум да са били *така* примесени“. Макар да изпитва уважение и дълбока привързаност към своята дългогодишна съратница, Олкът изнася в тритомната си „История на теософското общество“ множество факти, които никой не е оспорил и които донейде потвърждават горната оценка.

Е. П. ни озадачава дори още с външния си вид, тъй както ни го предават старите фотографии. Лице на жена без възраст, безучастно и в същото време одухотворено, с нещо азиатско в структурата и с втрещен поглед, съсредоточен сякаш не в нас, а през нас в отвъдното. Израз на сфинкс — бихме казали, ако сравнението не звучеше прекалено банално. Самата Блаватска, със свойствената ѝ самоирония ни е оставила доста по-неласкава характеристика за външния си вид: „Една стара жена, четиридесет, петдесет, шестдесет, осемдесет години, без значение. Една стара жена, чиито калмуко-будо-татарски черти не са били никога хубави, дори в нейната младост. Една жена, чието лошо телосложение, мечешки маниери и мъжки привички са твърде подходящи за да ужасят всички красиви дами, добре пристегнати и добре издокарани.“ (1878).

Загадъчното у тази жена не е само в непроницаемото лице, но и в характера. Сам Олкът признава, че никога не е успял да я разбере докрай и че тя докрай си е останала за него една мистерия. Ако трябва да я обрисуваме според неговите данни, следва да я представим като проницателна и лековерна, спокойна и избухлива, тактична и безцеремонна, приветлива и груба, разсъдлива и фантазьорка, изумително находчива и невероятно безпомощна. Тя е властна и избухлива. Ругае, когато се ядоса и пуши като комин. Кара се с приятелите си, а оставя злонамерени хора да я подвеждат.

Личните ѝ дела са в пълен безпорядък. С получените от някакво наследство пари купува земи нейде в Америка, ала не само загубва

крепостния акт, но и забравя къде точно се намират земите. Додето е главен редактор на сп. „Теософ“, учредява конкурентно списание, на което също става главен редактор. Където да се появи, първата ѝ работа сякаш е да си спечели възможно повече неприятели, което постига по най-простия начин, като казва всекиму истината в очите. И вместо да осигурява условия за легализиране на движението, тя неизменно настройва срещу себе си властта и духовенството.

Загадката „Блаватска“ отива по-далеч от загадъчния характер на тази жена. Не малко хора са се питали защо Учителите са избрали за свой посланик именно такава изпълнено с противоречия и несъвършенства същество. А всъщност отговорът на мистерията се крие в самата мистерия. Съвършени хора едва ли могат да се намерят на тоя свят. И важното не е дали даден индивид има недостатъци, а какви са недостатъците му, какви са качествата и кое е основното.

Неприятните черти в противоречивия характер и в буйния темперамент на Старата дама, както я наричат близките ѝ, ще ни се видят като незначителни подробности, ако ги съпоставим с големите ѝ качества, нещо което дори Олкът, въпреки благородството си, не е успял да стори, вероятно поради педантичната страст да каталогира и най-дребните несъвършенства.

Всички, които са познавали отблизо Е. П. ни говорят с еднаква адмирация за нейното великодушие. За да дадем един малък пример, достатъчно е да споменем, че когато получава нареждане да замине за Америка, тя си купува първокласен билет, а извършва дългото пътуване в най-мизерната класа, т. е. върху палубата под открито небе. Причината е, че преди да се качи на парахода, Елена вижда някаква бедна жена, седнала на кея с двете си дечица. Жената е в пълно отчаяние. Тя трябва да замине при мъжа си в Америка, но мошеници са ѝ продали фалшив билет, на кораба естествено отказват да я приемат и, без всякакви средства, с две деца на ръце, нещастницата се е отпуснала апатично върху плочите на кея в това непознато пристанище, сякаш чака да стане някакво чудо. Чудото идва с Е. П., която просто разменя първокласния си билет с два от най-долната класа и взема жената със себе си.

Това е само дребен случай между много други. Всички средства, които Старата дама получава било от семейството си, било от

литературен труд, са предоставяни на Движението, докато самата тя живее винаги притеснено и всякога в нужда.

Елена, както вече споменахме, се отличава с изключителна смелост. Нейният живот напомня фантастична приказка. И просто невероятно е, че една жена, при тогавашните примитивни средства за съобщение, може да обикаля сама по целия свят, да се озовава в най-диви и затънтени местности, да живее сред каубои, скитници и магесници с мрачна слава, да претърпява всевъзможни катастрофи и едва оцеляла пред една заплаха, жизнерадостно да се насочва към следващата.

Трудолюбието на Старата дама е пословично. И Олкът, и Синет, и графиня Вахтмайстер, и Ани Безант ни разказват, как тя пише по 12 часа на ден, често без да си даде труд да се нахрани, как след това до късно вечерта приема посетители, а подир туй спестява и час-два от съня си, за да прегледа руските вестници.

Но понятието трудолюбие едва ли ще ни разкрие много нещо, ако не прибавим към него и думата самовзискателност. Като описва подробно с каква мъка е бил създаван ръкописът на „Разбудената Изида“ страница по страница, Олкът добавя:

„Вече много месеци бяхме работили над тази книга и бяхме завършили към 870 страници, когато една прекрасна вечер тя запита, дали бих се съгласил, за да направя удоволствие на нашия Учител, да започна всичко отначало! Спомням си какъв шок ми причини мисълта, че всички тия седмици на каторжен труд, на психологически бури и на главобол-ни археологически загадки, ще се окажат изтърпени напразно... И все пак, понеже обичта, уважението и признателността ми към този Учител и към всички други, които бяха ми осигурили привилегията да споделя тяхната работа, бяха безгранични, аз се съгласих и ние започнахме всичко отначало.“

Тази самовзискателност подтиква Е. П. да изменя и допълва по няколко пъти всеки параграф, да редактира и преправя чак до последната коректура за голям ужас на печатари-те, тази самовзискателност е чужда на самолюбието и на стремежа към личен успех. Елена не се смята за нищо повече от популяризаторка на едно учение, което не е нейно, тя бърза да предупреди читателя в предговора към всяка своя книга, че само излага идеите, внушени ѝ от Адептите.

Тук стигаме до известни черти на Е. П., изиграли вероятно особено важна роля, за да спре изборът на Учителите именно върху тази жена. Това са нейните психически „странности“, които не са били тайна за никого и които я правят възприемчива за посланията на Адептите, като ѝ дават възможност да „чува“ и да „вижда“ мислите, идващи през хиляди километри разстояние. Тези своеобразни дарования се определят в съответната литература като „медиумични“, едно съвсем неточно название, тъй като психичната дейност на Старата дама е далеч по-богата и качествено различна от тази на медиума.

Но най-ценната и най-важна черта на Е. П. си остава нейната всеотдайност към делото, нейната безрезервна преданост към Учителите, нейната готовност без оглед на усилия, рискове, страдания, да изпълни поставената задача. И Старата дама мъкне по всички краища на света своето инертно болно тяло, превърнало се от помощник в бreme, търпи насмешките и хулите, преглъща горчивината на злополучните обрати, понася заплахите и рисковете, несгодите и самотата, предателството от страна на близки хора, поредните срещи със смъртта („пиша ви от моето смъртно легло...“). Тя намира сили да изтърпи дори най-трудното — мълчанията на Учителите, понеже има моменти, когато те нямат право да се обадят и когато тя сама е длъжна да взема решение и сама — да търси изход. Така, без да свърне встрани от избраната цел, Е. П. минава по дългия път на изпитанието, по пътя на своята жизнена одисея, защото изпитание е целият ѝ неприветен живот, чак до онзи ден на 8 юли 1891 когато напуска умореното си тяло, за да продължи съществуването си в един друг свят, който, по всичко изглежда, не е по-спокоен от нашия.

Хенри Олкът (1832–1907) получава специализацията си в една област, твърде далечна, както на източната философия, така и на свръхестествените явления — агрономията. Той работи с увлечение в тази област, занимава се с научни изследвания, издава една книга и очевидно е решен да посвети целия си живот на земеделските култури, когато избухва гражданската война. Олкът е мобилизиран, а скоро подир туй и натоварен с една трудна задача: възложено му е да проучи тъмната област на военните доставки и да разкрие злоупотребите, за които съществуват известни сигнали. Той успява твърде умело да изпълни мисията си и бива награден с високи отличия. Тази дейност

по време на войната изглежда оказва влияние върху по-нататъшните му интереси, защото в следвоенния период отваря адвокатска кантора, осигуряваща му добри доходи.

Въпросният следвоенен период, като всеки друг, си има своите моди, и една от тях е масовото увлечение по спиритизма. Медиумите и мошениците намират широко поле за дейност. Навсякъде се устройват сеанси, призовават се духове на умрели сродници или на прочути исторически личности, а вестниците са пълни с информации за свръхестествените феномени и, разбира се, с мнения „за“ и „против“.

Полковник Олкът също не бива пощаден от спиритист-ката епидемия. В началото вероятно той се насочва към салоните, дето се организират сеанси, с благородното намерение да демаскира мошениците, също както по време на войната е демаскирал аферистите. Полковникът и този път се справя блестящо със задачата си и няколко сръчни хитреци попадат в капана му, додето накрая сам Олкът не попада в капана на спиритизма. Педантичното наблюдение на множество сеанси постепенно го води до извода, че наред с триковете и инсценировките, предназначени да смайват глупците, в известни случаи се явяват и медиуми, които действително стават проводници на същества или сили от един невидим паралелен свят.

Спиритизмът дава повод за срещата на полковника с Блаватска. Спиритизмът е първата тема, която ги сближава. В спиритизма те виждат и благодатния терен за съвместна работа, призвана да разкрие пред хората действителните астрални явления и да насочи умовете към един нов възглед за човека и битието. Най-сетне, Спиритизмът е и първата им обща грешка.

Не бихме се спирали на тази грешка, сама по себе си без особено значение, ако тя не беше свързана с едно друго заблуждение на двамата съратници, причинило далеч повече неприятности и на тях, и на движението. Става дума за известни необясними явления, смятани от хората за „свръхестествени“ и наричани на теософски жаргон „феномени“.

Още в началото на дружбата си с Блаватска полковникът се сблъсква с редица подобни явления, понякога далеч по-смайващи от обичайните сгшритистки сензации. Мемоарите му изобилстват с описания на всевъзможни „феномени“, предизвикани от Старата дама. При това следва да се има предвид, че сам Олкът е твърде въздържан и

уравновесен човек, непривикнал да вярва дори на очевидното, преди да го е проверил подробно по всички възможни начини. „Скептик“ и „студен наблюдател“ — такъв е той, според характеристиката на Ани Безант.

Подобен скептик е и А. П. Синет, за когото тепърва ще стане дума и който в книгите си „Окултният свят“ и „Животът на г-жа Е. П. Блаватска“ също подробно разказва за десетки странни явления, предизвикани от Старата дама. При това Синет описва не само явленията, но и строгите проверки, които прави, за да се убеди в реалността на „феномените“, като дори съставя подробни протоколи, подписвани от всички присъстващи.

По волята на Е. П. се носи звън на невидими звънчета, които тя по свое желание може да мести из всички части на стаята; от потона или от небето падат свежи, още росни цветя; от пъпката на една роза се изтъркулва златен пръстен, без при това пъпката да се разтваря; върху тавана, чист преди минута, се появява образът на непознат мъж. В една късна зимна нощ, след продължителна работа Олкът подхвърля, че страшно му се е прияло грозде. „Идете в ъгъла при оная етажерка“, промърморва Старата дама. Полковникът се подчинява и намира върху етажерката два големи пресни грозда. Друг път купува ленени салфетки, но когато ги отнася при Е. П., става ясно, че салфетките не са поръбени. „Поставете ги в бюфета“, нарежда домакинята, а след четвърт час, без да е мръднала от мястото си, подхвърля: „Сега вече може да ги извадите“. Олкът изважда салфетките, за да установи, че те са вече подгънати и подшити, макар не особено умело. Веднъж той предава на Е. П. едно свое писмо до Учителя, запечатано в плик. Тя оставя плика на масата и продължава заниманията си, докато полковникът, подготвен за всякакви изненади, не сваля поглед от нея. Не са изминали и две минути, когато дамата съобщава: „Вземете си обратно писмото“. Той го взема, отваря го и намира вътре наред със своето послание и отговора на Учителя.

Феномените на Е. П., описани подробно от редица очевидци, биха могли да съставят цяла антология. Няма да се занимаваме с анализа на тези явления, обяснявани по най-различен начин, като се почне с дарбата на Блаватска да хипнотизира присъстващите и се свърши с умението ѝ да материализира и дематериализира по желание психически образи и веществени предмети. Но каквито и да са по

същество тия прояви и каквото и смайващо впечатление да са произвеждали, днес ни се струва трудно обяснимо, че една жена, стремяща се да създаде широко духовно движение, е могла да си губи времето в подобни атракции, подходящи по-скоро за някой беден факир, търсещ да припечели малко пари.

Самата Блаватска не е отдавала особено значение на феномените, но е смятала, че те ще имат значение за околните. Другояче казано, надявала се е чрез демонстрация на необяснимото да сепне заспалите мозъци, да покаже, че освен общоприетото и обичайното съществува един друг непознат свят, да събуди интереса към тоя свят, а от там и към Учението, единствено способно да го обясни. Убедена от личен опит, че у хората доминира не жаждата за знание, а любопитството, Е. П. се е надявала, разгаряйки любопитството, да ги увлече по пътя към знанието.

Тези надежди не се оправдават. И първият неуспех е спиритизмът. Старата дама никога не е практикувала спиритизъм в точния смисъл на думата. Тя няма „черен кабинет“, не кани непознати хора и не взема пари, както правят професионалните медиуми. Видяхме, че дори когато е в нужда, тя предпочита да произвежда евтини книжни цветя, вместо да произвежда чудеса. Нещо повече, според собствените ѝ думи, тя е дошла „от Франция в Америка, за да докаже реалността на феномените и погрешността на спиритическата теория за духовете“. Но понеже за всяко доказателство са нужни факти, Е. П. се движи заедно с Олкът в средите на спиритисти, замесва се в публични полемки около спиритизма, прави опит да създаде някакъв „Клуб на чудесата“ и използва за своя трибуна списанието „Спиричуъл Сайантист“.

Резултатът от цялата тази дейност е нищожен, без да говорим за нападките и подигравките, на които бива подложена Старата дама, попаднала между два огъня — този, на спиритистите, и другият, на скептиците, отричащи изобщо феномените.

При една полемика от това време (юли 1875) Е. П. за пръв път споменава от страниците на „Спиричуъл Сайантист“ за Учителите. Истинското познание за тайните на света, пише тя, е достояние „на няколко източни философи, но кои са те и къде живеят, това не ми е позволено да разкрия... Мога да кажа само, че тази общност

действително съществува и че мястото дето се намира братството, ще стане известно на света едва при пробуждането на човечеството“.

Скоро след публикуване на горната статия Е. П. напълно се отдръпва от спиритизма. През есента на 1875 двамата с Олкът слагат начало на Теософското общество. По това време Старата дама вече е започнала да работи над своя голям труд „Разбудената Изида“. Тази книга е от капитална важност за теософите, като първо изложение на техните възгледи. За нас тя има значение и по една друга причина.

„Един летен ден на 1875 — припомня си Олкът — Е. П. ми посочи няколко ръкописни страници и каза: «Написах това миналата нощ по нареждане, но дявол да ме вземе, ако знам какво ще излезе от него. Може би вестникарска статия, може би книга, може би нищо. Във всеки случай изпълнявам нареждането.»“

„Какво ще излезе“ стана ясно едва две години по-късно, през 1877, когато трудът бива завършен. „Разбулената Изида“, това са четири големи тома, надхвърлящи 1600 страници, в които авторката разглежда най-сложните проблеми на човека и света, като полемизира с редица съвременни концепции и използва в мотивировките си огромен брой философски и научни произведения, публикувани на различни древни и нови езици.

„Запитах лелята на Е. П. Б., г-ца Н. А. Фадеева, — пише Олкът, — откъде нейната племенница е почерпила цялата тази разнообразна ерудиция, философия, метафизика, науки, това необикновено интуитивно разбиране за етническата еволюция, за миграцията на идеите, за окултните сили на природата и пр. Тя откровено ми писа, че до тяхната последна среща, датираща от преди пет-шест години, Елена никога «не е дори сънувала подобни неща», че образованието ѝ е било просто обичайното за момиче от добро семейство“.

Ако този отговор е представлявал изненада за полковника, налага се да добавим, че тя съвсем не е била единствената. Тъй като Олкът през цялото време е с Е. П., той е постоянен свидетел на нейните странни похвати на работа: „Тя не пишеше според установена програма, а идеите извираха от мозъка ѝ, сякаш непрестанно преливащ извор... Седяхме обикновено от двете страни на голяма маса и аз можех да следя всичките ѝ движения. Перото ѝ летеше върху страницата. После внезапно тя спираше, заглеждаше се в пространството с втренчения поглед на ясновидците, сякаш четеше

нещо невидимо там, пред себе си, и започваше да го преписва. Цитатът свършен, очите ѝ добиваха наново обичайния си израз и тя започваше да пише по обичайния си маниер... Пред многобройните цитати в «Разбудената Изидида» човек би помислил, че тя е писала книгата в някой ъгъл на Бритиш мюзиум или в Ню-Йоркската библиотека Астор. А истината е, че нашата домашна библиотека едва ли съдържа стотина тома... Тогава каква библиотека е посещавала и какви книги е използвала за справка?»

Колкото и странно да звучи — никакви. Сам Олкът ни уверява, че Е. П. съвсем не се е ровила из библиотеките, а е вземала цитатите „от пространството“. Понякога, когато полковникът с привичния си педантизъм е изразявал съмнение в точността на цитата, тя го е пращала в библиотеката, за да издири въпросното съчинение и сам да направи проверката.

Тайната на „Разбулената Изидида“ ни е разбулена от самата Е. П. Предговорът на книгата започва с думите: „Трудът, който днес представяме на публиката, е плод на тесни връзки с адептите на Изтока, плод също на изучаването на тяхното Учение“.

В едно писмо до семейството си, Старата дама се изразява още по-точно: „Когато пишех «Изида», пишех я тъй леко, че това не бе труд, а удоволствие. Защо е нужно да ме възхваляват? Щом ми се казва да пиша, сядам и се подчинявам и тогава мога да пиша с еднаква лекота върху почти всяка тема: метафизика, психология, философия, древни религии, зоология, естествени науки, какво още? Никога не се питам «Мога ли да пиша това? Или способна ли съм да пиша?» Сядам на бюрото и пиша. Защо? Защото ми диктува някой, *който знае всичко*, моят Учител, а понякога и други, които съм познала по време на пътуванията си... Когато пиша върху тема, която владее слабо или никак, аз се обръщам към тях и един от тях ме вдъхновява, сиреч чисто и просто ми предоставя да преписвам ръкописи или печатни страници, които виждам да минават във въздуха пред очите ми, без да губя *нищо за миг* съзнание за реалността.“

В друго писмо до сестра си Вера, Старата дама пояснява, че понякога нещата ѝ се представят не в текстове, а в образи и тя вижда цели панорами от историята на човечеството. „Отказвам *напълно* да приписвам познанията си на моята памет, защото съм неспособна да стигна сама до подобни тезиси и до такива заключения... казвам ти го

сериозно; на мене ми се *помага* и този, който ми помага е моят *Учител*.“

Разбира се, горното свидетелство, като всяко друго, би могло по желание да се приеме или оспори. Значително по-трудно за оспорване е съществуването на самата книга. Четирите тома на „Разбулената Изида“ са нещо наистина смайващо с огромния си фактически материал, почерпен от всички клонове на науката. Невероятно е, че дори човек със специална подготовка би могъл да създаде за две години подобно съчинение, което не е просто компилация на познатища, но съдържа цяла система от идеи, свършено нови за западния свят. А както вече се спомена — и това поне е доказан факт — подготовката на Е. П. е била не специална, а направо казано — никаква.

Що се отнася до Теософското общество, то съществува през ония години най-вече на книга. Две малки групички в Ню Йорк и Лондон, до това се свежда движението в продължение на доста време. За да дадат нов тласък на начинанието, двамата съратници решават да пренесат главната си квартира в Бомбай и през 1778 заминават за Индия.

Олкът признава на едно място в книгата си: „Скръбният опит ни убеди, че психическите феномени са прекалено слаба основа, за да може върху тях да се изгради едно голямо духовно движение.“ Следва да се добави, че и полковникът, и Старата дама доста късно осъзнават поуката от своя скръбен опит. Именно затуй голяма част от дейността им в Индия отново се свежда до демонстрация на феномени. Лишена от солидни връзки, както в английското, така и в туземното общество, поставена под подозрение и непрестанно следена от британските власти, Е. П. прибегва до психическите си дарования, за да получи известен престиж и популярност.

Между бързо нарастващия брой на новите познати, фигурират и двама твърде влиятелни англичани: Алфред Пърси Синет, издател на в. „Пионер“ и Алън Октавиан Хюм, висш чиновник в местната британска администрация. И двамата са твърде далеч от възгледите на Е. П. и твърде недоверчиви към нейните „чудеса“. Но когато личните им наблюдения и щателните проверки ги убеждават, че наистина се касае за своего рода „чудеса“, а не за хитроумни трикове, настъпва друго усложнение: Хюм и Синет настояват ни повече, ни по-малко, да

им се осигури личен контакт с Учителите. Старата дама се опитва да им обясни, че Учителите не поддържат светски връзки и че само отделни, твърде напреднали в развитието си ученици могат да разчитат на личен контакт, но тия възражения не дават резултат. Двамата влиятелни англичани не могат дори да допуснат, че ще им бъде отказано нещо, което се разрешава на други и упорито настояват на своето.

Готовността на Синет и Хюм да възприемат теософски-те идеи — по това време двамата официално влизат в движението, — както и големите им възможности да упражняват влияние в полза на Т. О., — такива са вероятно причините, поради които Учителите вземат под внимание настойчивите молби на двамата англичани. Синет и Хюм си осигуряват рядката привилегия да адресират в писмена форма въпросите си направо към Учителите и да получават техните отговори, също в писмена форма. В резултат се завързва една необичайна преписка, навярно най-необичайната, каквато историята познава.

Въздействието на тази преписка върху двамата англичани не е еднакво. Синет възприема за цял живот истините, разкрити му от Адептите и дори се опитва да ги популяризира в системна и достъпна форма чрез книгата си „Езотеричен будизъм“. Възгледите му се отразяват и върху насоката на в. „Пионер“ и то тъй очебийно, че собствениците почват да протестираат, но Синет предпочита да напусне вестника, вместо да се откаже от идеите си.

Писмата на Учителите оказват силно въздействие и върху Хюм, но той се интересува много повече от космогонията и гносеологията, отколкото от морално-етичната страна на учението. Убеден, че идеалите за братство и сътрудничество са твърде остарели, за да дадат импулс на едно ново движение, Хюм напуска Т. О. Все пак уроците, получени от Учителите, не остават без полза. Той заработва с ентузиазъм за пробуждане националното и политическо съзнание у индусите, макар от позициите на своите разбирания, и по-късно бива признат като „баща на Националния индийски конгрес“, учреден през 1885.

Писмата до Синет и Хюм не са единствените, оставени ни от Махатмите. В продължение на почти цяло десетилетие (1876–1885) те дават в писмена форма съвети на различни лица — Олкът, Рамасвами, Мохини, Пилай, Шлайден, Гебхард, Ферн и др. Част от тези послания

са свързани с конкретни проблеми от развитието на движението или от дейността на отделни негови членове и могат да бъдат интересни най-вече за онзи, който би се занимавал с историята на Т. О.

От съвсем друг характер са писмата до Синет и Хюм. В тях Учителите Мория, Кутуми, а също и онзи, когото наричат Махачохан или Старшия Махатма за пръв път дават пряк отговор на кардинални въпроси, вълнували от край време човечеството. С удивителна простота ни се разкриват най-сложните области на познанието — структурата и основните движещи сили на космоса, непознатите периоди от предисторията и историята на нашата планета, развитието на расите и подрасите, принципите на човешката еволюция, своеобразието на световите, паралелни на единствено известния ни физически свят. Човек трябва сам грижливо да се запознае с тези писма, публикувани неведнъж в различни издания, за да разбере какво съкровище от нови идеи и нови знания се съдържа в техните лаконични параграфи.

Не е трудно да се отгатне, че появата на писмата разпалва любопитството на обществеността много повече, отколкото феномените на Е. П. Не са малко хората, изразяващи убеждението, че щом Учителите са приели да отговарят на Синет и Хюм, те би трябвало да се съгласят да кореспондират и с всеки друг желаещ, особено ако той е теософ. Не са малко и тия, които смятат, че в интерес на Т. О. Махатмите следва да дадат по-убедително доказателство за съществуването си от писането на писма, че са длъжни да дойдат в цивилизования свят или най-малкото да направят хималайското си живелище достъпно за любопитните. Що се отнася до по-скромните, ония които не претендират за лична среща с Адептите, те са готови да се задоволят и с известна информация, стига тя да е достатъчно пълна: колко на брой са Махатмите, какъв е произходът им и каква — възрастта, какво е физическото им и духовно могъщество, къде и как живеят, с какво се хранят...

Няколко години по-късно, във връзка с лекомисленото или користоно любопитство към Учителите, Е. П. ще заяви: „Това сте всички вие, теософи, които унижихте в мисълта си идеала за нашите Учители; това сте вие, които несъзнателно, с най-добри намерения ги осквернихте, като допуснахте, че те ще се занимават с вашите сделки,

с раждането на вашите синове, с венчавките на вашите дъщери, с къщите, които си строите и пр. и пр...”

Ако подобно е отношението на някои теософи към Учителите, можем лесно да си представим какво е отношението на отявлените противници. Иронииите, сарказмите, грубите подигравки са най-невинните прояви на отрицанието. Старата дама е успяла да предизвика ненавистта на духовенството с антиклерикалните си изказвания, и мисионерите организират срещу нея истински заговор. Те използват съпрузите Куломб, работили доскоро като прислужници у Е. П. и изгонени от нея заради непочтеността им. Заедно със сребърниците, полагащи се за всяко предателство, Куломбовци получават от духовенството и съответни инструкции. Така се стига до сензационното „разкритие“ на двамата слуги, че те лично били помагали на Старата дама в мошенически трикове, представяни за феномени, и че прословутите писма на Махатмите били писани лично от Е. П.

По-късно цялата тази недостойна машинация, изградена върху лъжесвидетелства, бива разобличена, обаче опровержението, както винаги в подобни случаи, идва след като Блаватска е вече добре окаляна пред широката и неосведомена публика.

Но това, което най-дълбоко наранява Старата дама са не толкова гаврите към самата нея, колкото обидните думи спрямо Учителите. Малко преди смъртта си, в своя последен труд „Ключът към теософията“ тя ще признае: „Нашите най-добри теософи биха предпочели никога в никоя от книгите ни да не бяха се появявали имената на Учителите. С малки изключения книгите от този род са не само несвършени, но изпълнени с грешки и заблуди. Имената на двама от Учителите бяха осквернени по всички възможни начини. Едва ли съществува медиум, който да не претендира, че ги е виждал... И което е още по-лошо, свещените за Окултизма имена бяха влачени в калта, омърсени от допира с отвратителни мотиви и неморални действия, додето хиляди хора бяха задържани извън пътя на истината и светлината, поради вредата и лошата репутация, която всички тия шарлатанства причиниха на нашата кауза. Повтарям, всеки искрен теософ съжалява днес до дъното на сърцето си, че тия неща и тия святи имена са били някога разкрити на публиката и би предпочел те

да бяха запазени в тайна, в един тесен кръг на сигурни и предани приятели“.

Противно на това, което би могло да се очаква, скандалът, предизвикан от мисионерите, съвсем не се превръща в катастрофа за Т. О. По-скоро — обратното. Ако някои слабо-характерни членове побързват да напуснат движението, то далеч по-голям е броят на тези, които точно по туй време влизат в него. Полковникът, притежаващ тъкмо качествата, недостигащи на Е. П., се оказва талантлив и неуморен организатор. В резултат на неговите постоянни и безкористни усилия, движението наброява вече хиляди членове не само в Индия, но и по целия свят.

Колкото до Старата дама, в началото на 1885 тя преживява своята поредна среща със смъртта. Прикована на леглото от тежка сърдечна болест Е. П. трябва да изтърпи и едно добавъчно страдание. Излиза от печат прочутият на времето си „Доклад на Обществото за психически изследвания“, представляващ по същество обвинителен акт срещу Е. П. Въпросното общество, което вижда в теософите свои съперници, извършва доста обстойна, но не твърде съвестна анкета, за да докаже, че г-жа Блаватска е „един от най-съвършените, най-находчивите и най-интересните измамници, познати на света“. Върху един екземпляр на тоя свиреп „Доклад“ Старата дама е нахвърляла патетично писмо до приятелите си, в което ги заклева „Никога да не жертват своята почивка и своята чест, за да задоволяват любопитството на публиката“, скрито под претекста на научни интереси. Писмото, както можем да се досетим, носи послеслов: „Адиар, 5 февруари 1885, върху моето смъртно легло“.

Тя наистина е на смъртно легло по мнението на лекарите. А когато все пак оживява, бива ѝ наредено на всяка Цена да замине за Европа, в някоя страна с умерен климат. От тук нататък пътищата на полковника и на Старата дама се разделят. Той продължава да работи за укрепване на Т. О. и предприема триумфална обиколка из Япония, а тя се установява в Германия, за да напише своята капитална творба — „Тайното учение“.

Навалицата от почитатели и любопитни около Е. П. се е пръснала. Блаватска е почти сама във Вюрцбург, а по-късно и в Остенде, ако не броим графиня Вахтмайстер, помагача ѝ когато може и доколкото може в писмената работа. Но това съвсем не означава, че

Старата дама е намерила дългоочакваното спокойствие. Болестите, материалните затруднения, полицейският надзор и злобата на противниците продължават да я измъчват. Обществото за психически изследвания излиза с нов доклад, дело на някой си Хъдгсън, който се опитва да докаже, че писмата на Учителите, въпреки разликата в почерците, са излезли изпод ръката на Е. П. Има моменти, в които Блаватска е сякаш на ръба на отчаянието: „Кармата на Т. О. пада върху мене... И сега, когато съм обявена за най-големия измамник на века и отгоре на туй за руска шпионка, кой ще ме чуе или ще прочете *Тайното учение!* Как ще продължа работата на Учителя? О, проклети феномени, които предизвиквах, за да правя удоволствие на приятелите си и за да огромявам тия, дето ме заобикаляха... Ако умра, работата на Учителя ще пропадне и Обществото ще се провали“.

По-късно тя пише в едно писмо от Остенде: „Нещастна съм, защото няма кътче на тази земя, дето бих могла спокойно да живея и да умра. Защото нямам дом, нито никой, към когото бих могла да имам пълно доверие... Защото откакто вие заминахте, всекидневно съм тровена от полицията... която ми дава да разбера, че съм подозирана, дори във връзка с онази афера — милионът, задигнат във влака от Остенде за Брюксел!!! Защото лъжата, лицемерието и йезуитството свободно властват над света и доколкото нямам и не мога да имам нищо общо с тях, изглеждам осъдена. Защото съм уморена от живота и от борбата, от тая Сизифовска скала и от този вечен труд на Данаидите — а не ми е позволено да се измъкна от тази нищета и от всичко останало. Защото, дали съм права или греша, но съм *зле разбрана*. Защото съм *излишна* на тая земя, ето това е.“

Но подобни настроения на отчаяние са краткотрайни. И подир всеки страдалчески пасаж следва неизменното: „Аз съм много нещастна, но ще успея да издържа, не обръщайте внимание“. И Старата дама наново се заема със своята работа или както сама казва „с работата на Учителя“, сиреч с работата върху „Тайното учение“.

Свидетелствата на графиня Вахтмайстер и на други хора, помагали на Е. П. в подготовката на този огромен труд, напълно съвпадат с по-раншните свидетелства на Олкът. Блаватска пише без предварителен план и без предварително подготвена литература, като очаква темите да ѝ бъдат внушени от невидими сътрудници, а необходимите цитати да изплуват в пространството. И нередко, както в

миналото, Старата дама изпраща в библиотеките свои приятели, за да проверят верността на цитатите, които тя вече е записала.

Това не означава, че авторката машинално се подчинява на една диктовка. Понякога Учителят сякаш изчезва за продължително време. Друг път просто наблюдава работата, без Да се намесва. Веднъж Е. П. казва на Констанс Вахтмайстер:

— Опитвах дванадесет пъти да напиша тази страница както трябва, а Учителят всеки път ми казва, че е зле. Мисля, че Ще полудея от това постоянно повторение. Но оставете ме °ама, няма да спра, докато не успея, та макар и да прекарам цялата нощ.

На друго място в спомените си графинята отбелязва: „Колко пъти съм съжалявала за съдбата на цели страници от грижливо подготвени и преписани бележки, които само при една дума, едно внушение на Учителите, биваха хвърляни в огъня — сбор от сведения и коментари, които, струва ми се, биха били с неизмерима стойност за нас, сега, след като сме загубили нашата ръководителка.“ В случая става дума за унищожаването не само на несполучливи пасажи, но и на информация за неща, които би било прибързано и лекомислено да се разкриват пред света. Вахтмайстер сама пояснява, че в началото Е. П. е включвала в ръкописите си значително повече сведения „отколкото би било разумно да се съобщават на когото и да било, та дори и на мене... Във всеки случай знам със сигурност, че много наистина езотерически поуки трябваше да бъдат премахнати от текста и, както вече казах, много бележки на Учителите и много от копията ми бяха унищожени“.

Подобен начин на работа, при който внушенията и корекциите на Адептите се редуват с продължителни периоди на самостоятелно творчество без ясен предварителен план, трудно може да доведе до създаването на произведение с пестеливо изложение и хармонична структура. В такъв смисъл е и свидетелството на братята Бертръм и Арчибалд Кетли, повикани да участват в подготовката на книгата за печат. „Нашето твърдо мнение беше — спомня си Бертръм, — че целият ръкопис трябва да бъде преработен според точно установен план, тъй като в сегашния си вид нейната книга бе една втора *Разбулена Изида*, само че доста по-лоша, поради липсата на план и на връзка между отделните части. Подир няколко думи Е. П. ни каза да вървим по дявола и да правим каквото щем. Туй нещо вече й било дотегнало, тя ни го предоставяла и си измивала ръцете...“

От своя страна Арчибалд Кетли пояснява: „Това, което видях, бе една грамада от ръкописи, без определен ред, много от които бяха търпеливо и трудолюбиво преписани от графиня Вахтмайстер“.

Естествено, Блаватска съвсем не предоставя труда си на волята на двамата редактори, а просто се заема с тяхна помощ за цялостната преработка на ръкописа, особено що се касае до структурата. Сам Арчибалд свидетелства, че „цялото произведение е наистина нейно дело. Няколко точки, поставени тук и там, няколко внушения, корекцията на някоя дума, преведена от нея по френски маниер, ето до какво бе сведена нашата роля...“

Една година преди публикацията на този капитален труд усилията на Е. П. едва не се провалят поради поредното ѝ умиране. Този път работата е по-сериозна отвсякога. Единият от лекарите твърди, че смъртта на пациентката е въпрос на часове, докато другият е на мнение, че по всички правила на медицината, пациентката би трябвало отдавна да е мъртва.

Мракът бавно приижда в стаята, дето Старата дама агонизира в леглото си и за никого няма съмнение, че това е нейната последна нощ. Графинята, останала едничка при болната, задрямва призори в креслото си, изтощена от безсъние.

„Когато отворих очи, вече бе почнало да съмва и аз бях обзета от ужасния страх, че Е. П. е умряла по време на съня ми... Обърнах се уплашена към леглото и видях, че Е. П. ме гледа спокойно със светлите си сиви очи... Какво се е случило? Вие изглеждате тъй променена (рекох). Тя отвърна: «Вярно е, Учителят дойде. Той ми предостави избора да умра и да бъда свободна или да живея и да завърша *Тайното учение*.

Той ми каза колко големи ще бъдат страданията ми и какъв Ужасен период ме очаква в Англия (защото трябва да отида там). Но аз помислих за учениците, на които ще ми бъде позволено да разкрия нещо, и за Т. О., на което вече съм дала кръвта на сърцето си и приех саможертвата. Сега, за да бъде всичко наред, пригответе ми кафе и нещо за ядене, а после ми донесете кутията с тютюна.»

Предсказанието на Учителя се сбъдва. Старата дама е обречена да преживее още един мъчителен период, но в 1888 г. «Тайното учение» най-сетне започва да излиза от печат. Написването на книгата с всички преработки и редакции трае не повече от три години, нещо

удивително, ако се има предвид, че се касае за труд, надхвърлящ 2 500 страници и разработващ най-сложните и най-тъмни проблеми на човека и вселената.

Противно на казаното от Бертръм Кетли, «Тайното учение» съвсем не е втора «Разбудена Изида». Капиталната творба на Е. П. по широта на обхвата си и по стойността на разкритията далеч надхвърля нейното първо съчинение. Сам Бертръм Кетли след публикацията на книгата ще заяви: «Лично аз съм дълбоко убеден, че след като бъде проучено в дълбочина, а не оценено като разкритие, след като бъде разбрано и асимилираш, а не прието като текст на една догма, Тайното учение на Е. П. Б. ще се открие с неоченимото си значение и ще предложи такива внушения, указания и препоръки за изучаване на Природата и Човека, каквито нито едно от съществуващите произведения не е в състояние да предложи.»

Самата Блаватска не си прави особени илюзии за въздействието на своя труд, поне що се отнася до близкото бъдеще. Тя споделя с графинята, че «Тайното учение» ще бъде изучавано от малцина и че то ще трябва търпеливо да чака чак до следващия век, за да бъде напълно оценено“. Една малко песимистична прогноза, която днес, през дистанцията на близо сто години, би ни се сторила прекалено оптимистична. Тази изключителна книга и досега не е получила заслужената си оценка и, което е по-важно, изследователите от различните клонове на науката и досега не са надзърнали в нейните страници, за да разберат колко много отправни точки за откривателство са ясно набелязани там.

Днес изглежда абсурдно, че при цялата широка, макар и понякога скандална популярност на Блаватска в края на миналия век, нейните два капитални труда са останали тъй слабо познати и тъй повърхностно оценени. Може би причината за този абсурд лежи донейде и у самата авторка. Голямата усложненост на изложението, прекаленото изобилие на цитати, примери, полемични бележки, честите отклонения в странични теми и детайли, множеството непонятни санскритски термини, въведени в постоянна употреба, без да бъдат винаги задоволително обяснени, най-сетне колосалният обем на нелишеното от повторения изложение — всичко това обезкуражава читателя без солидна подготовка и сервира добавъчна аргументация на противника-специалист. Може смело да се твърди, че повечето

критици на Блаватска са отrekli произведенията ѝ, без да си дадат труда да ги прочетат.

Скептицизмът и враждебността към „Тайното учение“ не се пораждаат от частичните несъвършенства, присъщи на всяко човешко дело. В случая специалистите изпитват раздразнение даже пред факта, че някакво си учение, донесено от една изостанала страна като Индия, се противопоставя на западния философски гений и се обявява за висша истина. Те са скандализирани от дързостта на Е. П. да обявява една традиция, датираща от дълбока древност, за нещо по-съдържателно и по-верно от най-новите открития на съвременната цивилизация. Своеобразието на източната мисъл ги отблъсква.

Херметизмът на източната символика ги дразни. А особено ги дразнят бележките на авторката, че Учението си има своите тайни страни, които засега не могат да бъдат разкрити. Неспособни да проумеят истинския смисъл на тия бележки, както впрочем и смисъла на цялото изложение, критиците на Блаватска го отхвърлят с един замах, според старото правило, че щом нещо е непонятно, то без друго е нелепо.

Така стигаме до равносметката. Серия от странни феномени, призвани да насочат очите на света към непознатото, но предизвикали само хули и присмех. Едно Теософско общество, създадено за да прерастне в широко духовно движение и което в наши дни по-скоро вегетира, отколкото еволюира. Най-сетне, няколко обемисти тома, изпълнени с големи истини, но прочетени докрай от малцина и разбрани от единици. Наистина скръбна равносметка.

Може би причината е в примитивното съзнание на обществото, към което е отправено посланието на Адептите. Може би вината е в пратениците, натоварени да популяризират посланието и неуспели да изпълнят задачата с необходимото умение. Вероятно — и едното, и другото.

В едно писмо до графинята Старата дама споделя извода си от неотдавнашен разговор с Учителя: „Ако бях разкрила само философията на Учителя, оставяйки настрана феномените, това би бил успех. Тези проклети феномени погубиха репутацията ми, дребна работа, която съм готова да приема, но те погубиха и Т. О. в Европа.“

А в „Ключа на теософията“ Е. П. поставя и проблема, който стои пред нас:

„Въпрос. — Но ако вашето Общество е ръководено от тъй добри и тъй мъдри хора, как е било възможно да се извършат толкова грешки?

Отговор. — Учителите не ръководят нито Обществото, нито дори създателите на Обществото и никой никога не е казал, че правят това. Те се задоволяват да бдят и да закрилят... Учителите гледат бъдещето, а не настоящето и всяка грешка представлява натрупване на мъдрост за идните дни. Онзи, другият «Учител», който даде пет таланта на един човек, не му каза как да действа, за да ги удвои и не попречи на глупавия слуга да зарови в земята едничкия получен талант. *Всеки трябва да придобие мъдростта чрез собствения си опит и собствените си заслуги.*“

Грешките бездруго представляват натрупване на мъдрост, но в случай, че се преодоляват, а не се повтарят и умножават. В заключението на цитираната книга Е. П. отправя едно предупреждение, чиято сериозност и навременност бе потвърдена по доста скръбен начин от по-нататъшното развитие на нещата:

„Всички движения от рода на Теософското общество досега са били обречени на неуспех, защото рано или късно са се изразждали в секти със свои собствени догми, и са стигали до загубване на тази жизненост, която само Истината може да излъчва. Не бива да се забравя, че всички наши членове са били възпитани в някакво вяране или религия, че всички принадлежат повече или по-малко към своята генерация, физически и мисловно; и че в резултат тяхната оценка има извънредно много шансове да бъде повлияна по единия или другия начин. Прочее, ако не могат да се освободят от тия вродени тенденции... те ще отведат Обществото към едната или другата подводна скала на мисълта и то ще заседне там, за да загине.“

Въпреки предупреждението на Блаватска, Т. О. като че тръгва тъкмо по опасния път, от който тя иска да го предпази. Девизът „Няма религия по-висша от истината“ сякаш бива съхранен само заради красотата на фразата. В действителност някои видни теософи, вместо да се издигнат до истините, разкрити от Учителите, се опитват да ги нагодят към ограничените измерения на личното си съзнание. Верността към Блаватска се изразява не толкова в развитието на нейните идеи, колкото в излишно обожествяване на Старата дама. Теософията се превръща в нещо като секта, а понеже сектата има

нужда и от по-големи божества, учението на Адептите бавно започва да се подменя с възстановяване догмите на евангелизма и с установяването на църковни ритуали в учредената от Ледбитър Либерална католическа църква. И понеже всяка църква си има по един бог в миналото и по един — в бъдещето, Т. О. не пропусна да прокламира идването на новия Месия. С това идване дори като че се избърза повече от необходимото. Председателката Ани Безант ненадейно обяви, че новият Месия е осиновеният от нея Кришнамурти. Кришнамурти наистина още в детинство бе получил някои уроци от Учителя Кутуми и с умните си беседи вече бе показал определени способности, но от подобни способности до качествата на Месия все пак има известна дистанция. Това изглежда стана ясно и на самия Кришнамурти, който скоро отхвърли предлагания му вселенски ранг и се отдръпна от Т. О. Впоследствие той продължи да изнася беседи, но вече с по-друго съдържание, като дори отрече ползата от Учителите, без да оспорва съществуването им. Тази позиция не бе израз на пренебрежение към Адептите, а логична последица от фундаменталния възглед, че никаква поука извън, колкото и мъдра да е тя, не може да ни бъде от помощ, че трябва всичко сами да откриваме, освободени от веригите на всички познати истини. Разбира се, този възглед може да бъде по желание приет или оспорен, но все пак остава въпросът, защо Кришнамурти продължи да поучава хората, след като сам бе убеден, че всяка поука е безполезна.

Що се отнася до Т. О., то след преживяната криза и след смъртта на големите му ръководители, движението постепенно се смали до своего рода просветна организация с твърде благородни цели, но с доста слабо влияние върху съвременното общество. Далеч сме от намерението да пренебрегваме благородните цели в един свят, където дори чистата мисъл е вече принос за общото благо, нито да подценяваме безкористната роля на дейци като Ани Базант. Искаме просто да покажем докъде стигат нещата в резултат на грешките, допускани от всеки един от нас, често пъти с най-добри намерения. И за да не бъдем обвинени в субективизъм, ще си позволим да цитираме привърженика на теософията Морис Магр, който в книгата си „Магесници и посветени“ (1930) бе писал:

„Колкото до преките ученици на Е. П. Блаватска...те частично изопачиха смисъла на посланието, докато го обясняваха. Съществува

един закон, според който всяко движение на посвещение, ако не бъде изцяло унищожено като движението на Албигойците, изсъхва, вкаменява се, превръща се в църковен камък, в студен мрамор на догмата. Теософията се обгърна с тази религиозност, която нейната основателка смяташе за тъй гибелна... Предписанията за чист живот се преобрази в англиканска присторена скромност. Високите цели на братството и разгръщането на духовните сили бяха пренебрегнати в полза на месиянското очакване, грижа на всички секти в света. Будизмът, към който се бяха приобщици основателите на теософското движение, бе приглушен, изличен в полза на езотеричното християнство. Най-последно, за да задоволят нуждата на хората да се молят пред паметници, да виждат ритуални олтари, да бъдат подкрепяни от церемониалната магия на тамян, на свещи и на костюми, най-видните теософи се обявиха за свещеници и под името на Либерална католическа църква възстановиха това, което Е. П. Блаватска се бе трудила да разруши. Те застанаха срещу голямото слово на теософията, на основната истина, на закона на всеки човек, чиято озарена вестителка бе Е. П. Блаватска.“

Ние смятаме, че някой ни е дал право да произнасяме присъди, особено когато се касае до сложните процеси в цяло едно движение, и когато е трудно да се установи къде свършва грешката на единия и къде почва грешката на другия. Същественото е, че нещата са такива, каквито са. И очевидно те са поели в една безплодна посока не от вчера, защото още много отдавна Учителят бе заявил:

„Обществото се изтръгна от нашата прегръдка и от нашето влияние и ние го оставихме само на себе си; ние не създаваме роби против волята им. То е сега едно тяло без — душа, една машина, доста добре управлявана дотук, но която ще се разпадне на късове... То не е вече едно Братство, нито една общност, върху която витае Духът, дошъл отвъд Великата верига.“

Равносметката наистина е скръбна, ала това не значи, че е изцяло отрицателна. Всяка човешка постъпка или мисъл има своите последствия. Дейността на Блаватска и на много нейни ученици, понякога съвсем неизвестни и безименни, е оставила своята диря и тази диря е била пътеводен знак за някои хора от следващите генерации. Днес западното мислене е значително по-отворено за

източните философски концепции. И ако старата дама отдавна си е отишла, то нейното дело е налице.

Известни автори са изказвали съжаление, че това дело не е достатъчно стройно, че в него има празноти и неясни места, че с две думи то не ни е поднесено като цялостна и общодостъпна миросгледна система. Е. П. очевидно е имала съзнание за несъвършенствата на своето послание. Тя използва последните дни от живота си, за да напише споменатото вече произведение „Ключът към теософията“, където във възможно най-популярна форма излага основните концепции, съдържащи се в капиталните ѝ трудове. „Ключът към теософията“ съвсем не е „Тайното учение“ и в никакъв случай не може да го замени, но това е едно наистина необходимо и общодостъпно въведение към сложната материя на езотеричната теория.

Колкото до „Тайното учение“, белезите на фрагментарност, безсистемност или непълнота на изложението са до голяма степен резултат на своеобразния начин, по който е писана книгата и за който вече се спомена. Моменти на озарение и моменти на трудна самостоятелна работа, уникални откровения и незадоволителни разработки — това е неизбежно при едно сътрудничество между неравностойните сили на Адепта и на ученика. Но има и друго. Колкото да е привично за нашия западен манталитет поднасянето на знанията във формата на добре подреден учебник или наръчник, тази форма е не винаги възможна и не всякога целесъобразна. Учителите не са смятали, че трябва да ни поднесат изчерпателно и наготово големите истини, а са искали по-скоро да подскажат някои епизоди от духовната и материална история на човечеството, като възкресят правдата на отдавна забравени Учения, като ни отворят очите за примитивизма на съвременната емпирична наука, като откренат леко вратата към някои съкровени тайни на природата. „Тайното учение“ не е четиво за ленивия консуматор, то е съкровищница за търпеливия и проникателен изследовател, не е удобен терен за приятни научни екскурзии, а стръмнина, привличаща само готовия на трудности и рискове търсач.

Интересът към Блаватска, нараснал особено след смъртта ѝ, е съпроводен и с едно засилване на отдавнашния интерес към нейните Учители. Наред с някои теософи, твърдо убедени в съществуването на Адептите, намират се и такива, които са почти убедени, но не съвсем,

както и такива, у които съмнението надделява, а най-сетне и други, смятащи направо, че се касае за един мит. При подобна богата гама от мнения, дори в средите на самото Общество, нищо чудно, че по въпроса възниква цяла литература, изобилстваща не толкова със сведения, колкото с догадки и спорове. В книгата си „Учителите и теософското дело“ (1910) Ани Безант пише:

„Настъпи време, когато с увеличаване броя на членовете, се появиха мнозина, които нямаха твърдата вяра на Е. П. Б. и на Х. С. Олкът в реалното съществуване на Учителите и в техните връзки с Теософското общество и възникнаха дискусии и спорове. Ако направите справка в сп. «Теософист» от този период, ще намерите вътре много дискусии на тема кои са Братята, какво вършат, и какви са връзките им с Теософското общество, додето накрая те се отегчиха от тия постоянно изразявани съмнения относно тяхното съществуване, техните действия, техните грижи и отпразвиха предупреждението, че ако в скоро време тези дискусии не стихнат... те ще се оттеглят в тишината, където са живели тъй дълго и ще очакват появата на по-добри условия...“

Така и става.

Възгласите на недоверие са естествена проява на обичайния у западния човек скептицизъм, но те могат да бъдат взети за свидетелство, че липсват неопровержими факти за съществуването на Учителите. Защото ако Адептите бяха приемали многобройни гости, както бе правила Старата дама, или бяха изнасяли беседи като полковника, то едва ли биха се породили дискусиите, за които говори Ани Безант. Изобщо възниква съвсем простият въпрос: щом Учителите наистина съществуват, защо не се появят открито пред западния свят и не разпръснат с един замах всички съмнения?

На този прост въпрос обаче съществува и един съвсем прост отговор, формулиран още преди хилядолетия в познатата библейска фраза:

„Йерусалиме, Йерусалиме, който избиваш своите пророци и замерваш с камъни тия, дето са ти изпратени...“

Без да си присвояваме правото да говорим от името на Адептите, достатъчно ясно е, струва ни се, че те не са си поставяли месиянски задачи и по съвсем определени причини не са смятали за необходимо да се явяват пред очите на един свят, любопитен за сензациите, но

враждебен към истината. Що се отнася до малцината, стремящи се безкористно към висшето познание, Учителят Кутуми казва по повод на тях в едно писмо до Синет:

„Наистина ние имаме своите училища и своите ръководители, своите неофити и своите адепти, и вратата е винаги отворена за човека, който иска да влезе: той неизменно е добре Дошъл. Само че вместо ние да отидем при него, той е, който идва при нас. Нещо повече, ако не е стигнал по пътя на окултизма до онази точка, отдето е невъзможно да се върне назад, свързал се неотменимо с нашето братство, ние никога не го посещаваме — освен в случаи на изключителна важност не прекриваме никога прага му във видимия си образ.“

„Ако някой от вас е достатъчно ревностен в следване на познанието и на благотворните сили, които то вдъхва, готов да изостави вашия свят и да влезе в нашия — нека дойде! Но той не бива да мисли за връщане, преди печатът на тайните да затвори устните му, за да се избегне всяка възможна слабост или бърбривост от негова страна. Нека дойде, като ученик на учителя, без условия, или нека чака, както правят мнозина други, смятайки се задоволен от трохите познания, които могат да паднат на пътя му.“

На тия думи никой не е намерил какво да възрази. Обаче неверниците са издигнали друга теза: „Добре, ние не държим да бъдем възпитавани лично от адептите. Но дайте ни доказателство за тяхното съществуване. Защо трябва да *вярваме*, когато бихме могли да *знаем*?“

Всъщност доказателства съществуват и то, не малко. Ала понякога тъкмо трупането на много доказателства засилва съмненията, вместо да ги разсейва. Самият факт, че ви — се представя такова множество доказателства, сякаш подсказва, че нито едно от тях не е достатъчно убедително само по себе си.

Съществуват уверенията на Блаватска, Олкът, Синет, Ани Безант, които са виждали някои от Учителите. Ала туй са словесни уверения, значи могат да се оспорят. Съществуват писмата на Адептите, но съществува и версията, че те са писани от Старата дама. Съществуват портрети на Мория и Кутуми, обаче това са рисунки, а не фотографии. Съществуват редица свидетелства на местни жители в Тибет, срещали неведнъж Махатмите с учениците им, без да смятат, че се касае за Бог знае какво събитие. Само че жителите на Тибет са прости хора, а кой ще седне да вярва на простия човек. Съществува Кришнамурти, който

едва ли може да бъде третиран като прост човек, бил е ученик на Кутуми и предавайки почти дословно напътствията на своя ръководител, е написал още като юноша книгата „При нозете на Учителя“. Обаче Кришнамурти не е склонен да се връща към спомените си и думите му, че Учителите съществуват, но какво от това, могат да се използват в еднаква степен и от вярващите, и от скептиците. Съществуват най-сетне подробни разкази на някои просветени индуси като С. Рамасвами и Дамодар Мавланкар, описващи срещите си с Адептите. Ала даже подобни доказателства са били нередко посрещани според старото правило, че не можеш с никакви факти да убедиш онзи, който не желае да бъде убеден.

Характерен в това отношение е случаят с Рамасвами, разказан от самия него в едно приятелско писмо до Дамодар. Обладан от мисълта *да намери своя любим Учител или да умре* — както сам казва — и получил бегли сведения за местопребиваването му в момента, Рамасвами прехвърля нелегално границата на Сиким и потъва в джунглата. Той броди из диви безлюдни местности, едва не се удавя в една планинска река, едва не бива убит от разбойници при нощуването в изоставена хижа, но гладен, измръзнал, изтощен продължава пътя си, додето една заран вижда, че някакъв конник препуска към него:

„Високият му ръст, умението с което владееше юздата, ме накараха да предположа, че това е офицер на сикимския раджа. «Ето, че ме хванаха» — помислих. Ще ми поиска паспорта, ще запита какво търся в Сиким и ще ме задържи, ако не и по-лошо. Но както се приближаваше, той спря коня си. Погледнах го и веднага го познах... Бях в присъствието на същия Махатма — моят собствен обожавай Учител, който вече бях видял в астралното му тяло... Коленичих, ала се изправих по негова заповед и вперила очи в лицето му потънах в съзерцание на образа, който познавах тъй добре, след като толкова пъти бях виждал портрета му (принадлежащ на полковник Олкът). Не знаех какво да кажа: радостта и респектът ме правеха ням. Благодството на чертите му, които ми изглеждаха олицетворение на могъщество и на духовност, ме изпълваше с боязлива почит... И това не бе нито мит, нито «създание на въображението на медиум», както смятаха известни скептици. Никакво нощно видение: беше девет или десет часа заранта. Над главите ни грееше слънцето, безмълвен свидетел. Виждам го пред себе си от плът и кръв; говори ми меко и с

доброта... Необходимо бе известно време, за да успее да произнесе няколко думи, окуражен от топлотата на гласа му. Тенът му не е тъй светъл като на Махатма Кутуми, но никога не съм виждал по-красива фигура, нито по-благородна стойка. Брадата му е къса и черна, като в портрета; дългите му черни коси падат върху гърдите; само костюмът му този път бе друг. Вместо широка бяла роба носеше жълто палто, подплатено с кожа...?”

Едва ли е нужно да цитираме цялото описание, нито да предаваме последвалия разговор, засягащ условията на ученичеството. Достатъчно е да отбележим, че става дума за свидетелство на очевидец, простодушие и патетично едновременно, съставено не като материал за печата, а като писмо до близък приятел. И каква е реакцията на скептика пред това свидетелство? Хъдгсън, споменатият вече „анкетър“ на Обществото за психически изследвания, излиза с версията, че Рамасвами е станал ни повече, ни по-малко жертва на измама и че срещнатият от него конник в джунглата на Си-ким е бил нарочно изплатен от Блаватска, за да изиграе ролята на Махатма... Какво значение, че Старата дама нито е знаела, нито е могла да знае, че Рамасвами се намира в Сиким и то на три дни път от индийската граница, залутан сред дирите гъсталаци. Щом човек е решил да оспорва истината докрай, нищо, дори и здравият разум не може да му попречи да стори това.

Този принцип на сляпото отрицание се проявява особено отчетливо пред най-важното доказателство — бихме казали единствено неоспоримото — за съществуването на Учителите. Става дума за техните писма и за книгите на Е. П. — „Разбудената Изида“ и „Тайното учение“. Самата Блаватска, като говори за себе си в трето лице, казва следното:

„Да се претендира, че г-жа Блаватска е измислила Учителите, означава, че тя е трябвало да измисли цялата философия, съдържаща се в нашата теософска литература; че тя е автор на писмата, послужили за база на «Езотеричния Будизъм»; че тя също тъй сама е измислила съдържанието на «Тайното учение», творба, в която светът, ако бе справедлив, би намерил голям брой звена, липсващи на науката, както това действително ще бъде установено след стотина години. Наистина тия същите обвинения я превръщат в едно същество, неизмеримо превъзхождащо стотици мъже (между които се намират

голям брой учени и доста *твърде интелигентни хора*), вярващи на това, което тя казва, и които тя, следователно, е измамил! В такъв случай тя трябва наистина да представлява олицетворение на множество Махатми, взети заедно, като ония китайски кутии, влизащи една в друга.“

Това е всъщност главното. Всичко останало са подробности, може би не без значение, но във всеки случай, не от решаващо значение. По времето когато споменатите книги биват публикувани, никой западен учен, а още по-малко самоук като Блаватска, не е в състояние със собствени сили да ни разкрие фактите и идеите, съдържащи се в тези книги. Казано безусловно и категорично, това е могло да стане само с помощта на хора, знаещи далеч повече и мислещи далеч по-различно от западните учени. И съвсем не е важно, как точно ще наречем тия хора — Учители, Адепти, Махатми или другояче. Важното е, че помощта, оказана от тези хора, е налице, явна и неоспорима, и никакво друго доказателство за тяхното съществуване не е необходимо.

Тъкмо затуй ни се струват до голяма степен безплодни опитите на някои автори да обезоръжат скептицизма, чрез привеждане на многобройни детайли за живота на Учителите. Най-характерно в това отношение е обширното съчинение на Ледбитър „Учителите и пътят“, съдържащо не малко интересни сведения, но също и куп несъществени и недоказуеми подробности относно туй къде точно живеят Адептите, каква е обстановката в домовете им, какъв е работният им ден, как и с какво се хранят и пр. Индивидът, жаден главно за информация от подобен род, едва ли ще има желание и търпение да усвои другата, по-съществена информация на самото учение. А онзи, който се интересува именно от мъдростта на учението, едва ли се нуждае от примамката на живописни битови детайли.

С течение на времето шумотевицата около Учителите стихва. И особено след кризата, преживяна от Т. О. в двадесетте години на ХХ век, въпросът за самоличността на Адептите сякаш отпада от само себе си. „Учителите окончателно са ни изоставили“ — твърдят някои. „Те никога не са съществували“ — свиват рамене други. Така загадката, предизвикала толкова спорове, неусетно отминава в архивите на историята. Възцарява се тишина. Тишината при всички случаи е за предпочитане пред сквернословието.

Но ако Учителите са се отвърнали от едно движение — нещо, което те сами заявяват, — значи ли туй, че са се отвърнали от съдбата на човечеството?

Въпросът е излишен. В смисъл, че отдавна е получил точен отговор. Тъкмо в момента, когато хората на Запад, включително и теософите, са забравили за Учителите, започва публикацията на поредица неголеми по обем и странни по съдържание книги. Книгите не са подписани, но характерът им достатъчно ясно подсказва автора. Няма да мине много време и името на този автор ще ни бъде разкрито. Това е един от Учителите. Същият онзи конник, посрещнал предания си ученик в джунглата на Сиким. И ето, ние го виждаме да се явява и пред нас в джунглата на нашата зверска цивилизация, за да ни озари и да ни вдъхне надежда с правдивото и мъдро слово на Учението. Това е Адептът от Хималаите.

Учителят Мория.

II

„Ние често изпращаме на хората силни предупреждения, но глухотата е поразителна. Дадже чутото ще бъде изопачено от тях до неузнаваемост.“

В романа „Регтайм“ на американския писател Доктороу е предаден един интересен и вероятно измислен разговор между прочутия милиардер Морган и краля на автомобилите Форд. Морган тактично и отдалече се опитва да разкрие нещо от окултните си възгледи, додето накрая Форд, уморен от толкова заобикалки, го прекъсва, за да каже приблизително следното:

— Доколкото разбирам, вие имате предвид прераждането. Е, добре, това е единствената истина, в която аз твърдо вярвам. Защото тя единствена обяснява интелектуалното неравенство между хората.

Теорията за прераждането трудно може да бъде сведена до някакво елементарно обяснение на неравенството между индивидите. И все пак именно тази страна на въпроса обикновено най-първо се натрапва на вниманието. Нерядко личности от едно и също общество, от една и съща среда, понякога дори от едно и също семейство са тъй неравностойни по своите интелектуални и морални качества, сякаш принадлежат на различни епохи, племена, та дори и биологични видове. Всеки от нас би могъл сам да състави една богата гама от човешки стойности, като използва образци между индивидите, които познава било лично, било чрез делата им. Подобна гама, започваща примерно с наемния убиец и завършваща ако щете с Айнщайн, предлага обилен материал за размисъл. И нищо чудно, ако при такъв размисъл стигнем и до въпроса: А каква е гаранцията, че Айнщайн, при всичките си прекрасни интелектуални и нравствени черти, бележи най-високото ниво на човешката стълбица и че тя не продължава по-нагоре?

Тогава гаранция липсва. Нещо повече — многовековното минало на човечеството свидетелства, че в различни времена и в различни сфери са се изявявали духовни дейци, тъй неизмеримо превъзхождащи своите съвременници, та нерядко са били обожествявани от тях. Разбира се, необясними явления няма, но обясненията могат да бъдат различни. Изключителните духовни способности могат да се вземат за резултат на дълъг низ от превъплъщения, но могат и съвсем прозаично да се разглеждат като обичайна проява на качествено многообразие, съществуващо при всички животински видове. Затуй по-добре е в случая да се задоволим с констатацията на факта и да избегнем споровете по обяснението му.

Още в античността някои особено издигнати личности са се ползвали с реномето на „посветени“. Посветени в какво? В големите тайни на вселената и на битието или, както се е казвало в древен Египет — във Великите мистерии. Хората от ония времена са били убедени, че Посветените не се появяват случайно, нито работят изолирано, че те поддържат помежду си връзки, за да си сътрудничат и за да въвеждат в Мистерии новите хора, достигнали необходимото ниво на развитие.

Това е Братството. По-точно казано — Бялото братство, Йерархията на Светлината. Уточнението е необходимо, защото силите на разрушението и ненавистта също имат свое братство — йерархията на мрака.

Някои от тези Адепти още в далечни времена са живеели сред най-високата и най-непристъпна планина на света — Хималаите. Неслучайно според преданието и Питагор, и Аполоний Тиански, и Исус са ходили в Индия или Тибет.

Местожителството на Посветените винаги е предизвиквало един колкото наивен, толкова и естествен за нас интерес. Да имаме точния адрес на едно лице, това според нашите обичайни критерии означава да имаме доказателство за съществуването на лицето и възможност да го посетим в удобно за нас време.

По тоя повод Учителят Мория казва:

„Географът може да бъде спокоен, ние наистина заемаме определено място на земята; анкетьорът няма защо да се тревожи: ние разполагаме в различните части на света с достатъчно свои сътрудници.“

При друг случай Учителят пояснява:

„На известно място, което не може да бъде посочено на несведущите, над пропастта е прехвърлено леко мостче, изплетено от растителни влакна. Един поток тътне отдолу с буйните си води. Най-калените членове на вашите алпийски клубове трудно биха се решили да поемат по този прелез, висящ като паяжина и изглеждащ овехтял и непреодолим. Всъщност той не е непреодолим, и онзи, който би поел риска и би успял — а той ще сполучи, ако е справедливо да успее, — пристига в котловина с несравнима хубост, в едно от нашите места и при неколцина от нашите — неща, за които европейските географи не дават никакви сведения. На хвърлей камък от стария манастир се намира древната кула, от чиято утроба се родиха генерации Будисатви.“

Думата манастир, както и представата за една изолирана местност биха могли да ни внушат, че Учителите и учениците са своего рода отшелници, занимаващи се като всички отшелници с молитви и с нравствено усъвършенстване, изобщо с неща, от които светът — както е прието да се смята — няма никаква полза. Подобно разбиране ще бъде твърде далеч от истината. Ако тия издигнати хора се занимаваха дори само с размисъл, това едва ли би било безполезно, иначе те не биха го вършили. У милиони хора днес молитвата е деградирала до механично повтаряне на кухи фрази или до жалко просене на лично благополучие за себе си и за близките. Но в своята ранна, още непокварена и неизкористена форма молитвата не е била нищо друго, освен чиста мисъл за общото благо, за съдбата на човечеството. И трябва ли да смятаме, че такива мисли са безполезни само затуй, че се касаят за мисли, а не за физически действия? Неподвижният безшумен озонатор изглежда също на пръв поглед като една непотребна вещ, сравнен с гърмящия автомобилен мотор. И все пак озонаторът в безмълвието си пречиства въздуха, докато моторът го замърсява. Благородната мисъл прави същото — пречиства въздуха.

В Бялото братство обаче не са пренебрегнати и такива занимания, които нашият прагматичен ум значително по-леко би признал за „полезни“. Всеки от членовете на Общината, като използва запаси от знания, непознати често на нашата цивилизация, работи свободно в областта, която сам си е избрал.

Тази новаторска дейност във всички области на знанието не е самоцелна, нито призвана да ползва единствено Общината. Много ценни научни постижения на Общината стигат по различни неуловими пътища и до нашия свят. Учителите нямат обичай да ни поднасят сполучливите решения наготово и в завършен вид. Учителите се задоволяват да внушават и да насочват, а техните внушения, рано или късно, изцяло или частично, оказват своето влияние върху умовете на много изследователи.

По същия начин се осъществява и едно друго въздействие, особено важно в драматичните мигове на историята — въздействието върху съдбините на света. Когато си спомняме планините от разрушения и реките от кръв, до които е стигало човечеството, когато си мислим за далеч по-страшната заплаха, надвиснала днес над нас, иска ни се Адептите да използват нещо по-силно от психическо въздействие, за да поемат пряко кормилото и да изведат от безпътица този смазан от страх и насилие свят.

Но Учителите нямат нито правото, нито задължението да предопределят съдбините на човечеството. Цялото население на планетата също както и всеки негов отделен член, сами решават участта си, използвайки по един или друг начин своята свобода на избор. В този именно смисъл и цялото човечество, и отделният индивид са творци на своята Карма, като създават причините, чиито последствия са длъжни да понесат.

Това не означава, че Адептите са просто безучастни свидетели на нашите големи лудости и дребни успехи. Без да могат да вземат решения вместо нас, без да могат да направят избора вместо нас, те прилагат всички средства, с които разполагат, за да ни насочат към верното решение и правилния избор. Махатмите нямат власт да ни предпазят от катастрофата, към която вървим, но правят всичко възможно да ни отклонят от гибелния път. В това се състои ролята им на закрилници на човечеството, в това се изразява дейността им на невидимо Всемирно правителство. Едно правителство, свободно от политически доктрини, административни функции и амбиции за власт и все пак властно да ни изведе към спасение при едно единствено условие — че самите ние желаем спасението.

В една груба реалност, каквато е нашето всекидневие и при едно стеснено съзнание, каквото е нашият практичен ум, съвсем неспособен

да служи за чувствителен психичен приемател, Учителите очевидно разбират, че прякото психическо внушение не винаги е ефикасно. Могъщата мисъл, годна да влияе дори на растенията, нерядко се оказва безсилна пред здраво циментираните в предразсъдъци човешки мозъци. Затуй понякога се налага мисълта да бъде облечена в осезаемата и очебийна форма на словото. Затуй понякога се налага словото да бъде не само писмено съобщено, но и гласно произнесено. Така възниква мисията на Пратениците.

Историята на пратениците е дълга. В известен смисъл бихме могли дори да кажем, че историята на пратениците, това е историята на самото човечество или по-точно, това са нейните най-светли страници. Често пратеници са били някои от най-напредналите в развитието си Учители като Буда и Христос или посветени като Мохамед и Лао Це. Само в Европа тя прояви на пряка намеса в събитията могат да се проследят ясно още от дейността на Аполониус Тиански, през Ордена на Тамплиерите и Обществото на Розенкройцерите, До мисията на граф Сен-Жермен в навечерието на Великата Френска революция.

„Всемирното правителство — казва сам Махатма Мория — никога не е отричало съществуването си. То само го е прокламирало, не с манифести, а с дела, които не са отминали, без да бъдат забелязани и отбелязани от официалната история. Правителството не е прикривало съществуването на своите пратеници в различни страни и, разбира се, тия пратеници в съгласие с достойнството на Всемирното правителство, никога не са се крили. Напротив, те открито са се изявявали, посещавали са местните представители на властта и са били познати на мнозина. Литературата съхранява имената им и ореолите на легендите, измислени от техните съвременници.“

Според условията на епохата и изискванията на момента пратениците по различен начин и с различни средства са осъществявали своята мисия. Ако Аполониус Тиански и граф Сен-Жермен са се опитвали да въздействат на властелините и да им внушат необходимостта от едно по-справедливо и по-човечно управление, то Блаватска се е обръщала към хората на науката и към по-широките слоеве, за да насочи едните към разкриване тайните на битието, а другите — към сплотяване в името на една нова нравственост.

Преданието поддържа, че по стара традиция пратениците на Учителите се явяват в края на всеки век, за да припомнят на човечеството големите забравени истини и да го предпазят от заплахите, дебнещи на прага на новото столетие. Действително фактите показват, че периодичните послания на Адептите са подчинени на известен ритъм, но би било пресилено да мислим, че Махатмите работят по календарен план и че поверието за „края на века“ отразява някакъв неизменен принцип. Истината е, че едно послание идва точно тогава, когато е необходимо и че ако съдбоносните събития назряват примерно нейде към средата на столетието, то Учителите няма да чакат края на века, за да изпратят предупреждението си.

Именно затуй само три десетилетия след като делото на Блаватска и Олкът е приключило, в 20-те години на нашия век пред света се явяват новите пратеници на Махатмите. Това са пак двама души, и пак мъж и жена, и пак светската мисия е отредена на мъжа, а окултната — на жената, изобщо читателят трябва да привиква към необичайните съвпадения в тази необичайна история.

20-те години. Началото на следвоенния период, за който още никой не си дава сметка, че всъщност е предвоенен. Никой, освен Учителите, съзиращи ясно на хоризонта ужасния призрак, заплашващ да се превърне в реалност: Втората световна война, най-страшната касапница, преживяна от човечеството.

До началото на войната има още време — цели две десетилетия. Въпросът е, дали това време е много или малко. Би могло да бъде много, ако хората проумеят тревожните симптоми и обединят усилията си за осуетяване на бедствието. Би могло да бъде малко, ако знаменията и предупрежденията се оставят без внимание с обичайното утешение, че нещата все ще се оправят някак си и от само себе си.

Оказва се, че две десетилетия са съвсем малко, за да бъдат заставени някои умове да се пробудят от летаргията. Тревожните послания се сблъскват с тъпото упорство на хора, които държат на глухотата си, като на част от личното достойнство. Призракът се съгъства, за да добие плътността на вече неотменима реалност. Избухва войната, която ще причини смъртта на 50 милиона души, ще донесе неизброими страдания на други десетки милиони, ще превърне в пепел творенията на човешкия съзидателен дух, ще изпълни

пространството с всички тези викове на злоба, на страх и на болка, ехтящи все още около нас, тровеци с тежките си еманации атмосферата на нашата болна планета.

А посланиците? А посланията? Тялото на Христос бе разпънато, а учението му изопачено и превърнато в оръжие на хищниците, които той бе заклеявал. Аполониус не можа да обуздае жестокостта на Домициан. Сен-Жермен не сполучи да предотврати революцията. Блаватска не можа да разгърне широкото духовно движение, за което бе мечтала. И последните двама пратеника напразно се опитаха да отворят очите на политици и държавници за приближаващата катастрофа.

Посланията? Човек е изкушен да помисли, че дългата история на тези послания е една дълга върволица от неуспехи.

* * *

Тя се казва Елена, също като Блаватска. Също като нея е рускиня. Също като нея произхожда от стар благороден род, ненавижда светския живот, има склонност към размисъл и съзерцание. Също като нея притежава странни психически дарби, непознати на обикновените хора. Най-сетне също като нея ще трябва да осъществява мисията си съвместно с друг човек, защото и този път мисията има две страни — разкриване на учението и организиране на широк кръг хора за конкретна обществена дейност.

Но Елена Ивановна Шапошникова, която по-късно ще стане Елена Ръорих, не е Елена Блаватска. И ако в житейската съдба на двете има не малко черти на сходство, то не по-малко на брой са и значителните отлики. Е. И. е жена с приятна външност, жена в пълния смисъл на думата, която ще роди и отгледа двама сина, призвани също като родителите, да се посветят на интелектуално творчество. Постоянната духовна будност е съчетана у Е. Ш. с външно спокойствие и самообладание. Един жизнен и в същото време уравновесен темперамент. Една непринуденост, съпроводена с изисканост на обноските. Едно умение или ако щете една наклонност да избягва общественото внимание, да стои в сянка, до такава степен,

че дори собствените си книги подписва с псевдоними и то, винаги различни.

Елена Ивановна също като Елена Петровна ще трябва да преживее дълги рисковани пътешествия, като нея ще страда от сърце, като нея не веднъж ще се озовава на ръба между живота и смъртта. Сърцето е деликатен орган, това всички го знаем, ала то става особено чувствително, когато се превърне от мускулна помпа в един вътрешен енергиен център, отворен за вибрациите на пространството. Но Е. И. стоически ще понася болестта си, без да пише предсмъртни писма и в много случаи, без дори да споделя страданията си с околните.

Правим тия бегли сравнения не за да даваме оценка, а за да очертаем поне в едри линии различието на характерите. Ако у Елена Петровна се проявява известна противоречивост и един напрегнат драматизъм, който нерядко ни покъртва, то у Елена Ивановна доминират самообладанието и вътрешната хармония. Колкото до точната оценка, тя не е наша работа. Когато се касае до две същества, тъй всеотдайно посветили живота си на едно голямо дело, по-разумно би било, вместо да се опитваме да им даваме оценка, да се постареем поне малко да им подражаваме.

Защото и Е. И., точно както Е. П. е смятала за основен смисъл на живота си работата в името на Учението, работата за делото на Учителя. И тук обаче приликите и отликите между двете вървят ръка за ръка. Старата дама, както видяхме, понякога получава от „пространството“ известни идеи и Даже цели пасажи, но в други случаи бива оставяна сама да Развива изложението и аргументацията на отделни възгледи. С други думи, моментите на пряко внушение са се редували с моменти на по-самостоятелни занимания. Оттук и неравностойността на някои параграфи.

В публикациите на Елена Ивановна подобна неравностойност липсва. Тук почти отсъства рискът за лична интерпретация, защото тия трудове са писани, бихме казали „под диктовка“, при неизбежната в случая условност на термина. Това са думите на Учителя Мория, които Е. И. се е постарала да възприеме и да ни предаде с най-голяма точност. И ако върху книгите не фигурира името на автора, то е само защото такава е било желанието на самия автор. Колкото до личните си произведения, Е. И. тъкмо затуй ги подписва, макар и с псевдоними, за

да ги разграничи от другите и да покаже, че това са нейни самостоятелни трудове, ангажиращи единствено нея.

Ако Елена Ивановна не е Елена Петровна, то Николай Ръорих в още по-малка степен напомня за Хенри Олкът. Вярно е, че и тук не липсват моменти на сходство, доколкото и двамата са характери, устойчиви на житейските обрати, трезви съдници и реалисти, въпреки интереса си към „отвъдното“, тактични в отношенията си с хората, деловити, добри организатори, годни не само да стигнат до един оригинален замисъл, но и да го осъществят. И двамата, макар по различен начин и в различна насока спомагат за разгръщането на големи обществени движения — Теософското общество и привържениците на Пакта Ръорих.

Но полковникът израства, а в известен смисъл и докрай остава в сянката на Старата дама, която е голямата творческа личност на движението. Чужда на славолубието, Е. П. охотно му е предоставила ролята на организатор на Т. О., макар в известни случаи да е обезкуражена от повърхностните му знания и от склонността му да прави публични импровизации върху теми, които не са му съвсем познати. Олкът добре разбира превъзходството на Блаватска, и все пак понякога се дразни от бележките ѝ. Той е раздвоен между поривите на властната си натура и чувствата на привързаност. Тъкмо затуй адмиращията му често отстъпва място на иронията или порицанието, без да говорим за тази фамилиарност с нотка на пренебрежение, установяваща се нерядко при дългогодишно общуване между двама души. Изобщо това е един предан сателит, който знае че е такъв, но не желае и другите да го знаят.

Ръорих е човек от съвсем различна категория. Той е творческа индивидуалност от голям ранг — живописец и декора-тор, писател и художник, мислител и изследвач на древността, обществен деец и пътешественик. Той развива своята колосална и многостранна дейност не от суетни амбиции за престиж, а защото престижът е необходим, за да изпълни успешно мисията, възложена от Учителите.

Елена и Николай Ръорих сякаш са разпределили ролите си с предварително и пълно взаимно съгласие. Той е в центъра на общественото внимание, докато тя в сянката му безшумно и почти незабележимо осъществява голямата си задача. Задачата всъщност е обща, защото с всички свои картини, книги и действия Н. Р. служи на

това Учение, което Е. Р. излага в публикациите си. И двамата, макар по различен начин, са глашатаи на Учението. И двамата, всеки със своя мисия, са пратеници на Учителя.

И не е никак чудно, че връзката, установена между тези Двама необичайни хора, също е необичайна. Трудно е да си представим по-висока степен на духовно родство, на сърдечна привързаност, на взаимно уважение. Към заника на живота си Николай Ръорих ще напише:

„Четиридесет години не са малък срок. В такова далечно плаване могат да се срещнат отвън много бури и заплахи. Дружно преодолявахме всякакви пречки. И препятствията се превръщаха във възможности. Посвещавах книгите си: «На Елена, моята жена, другарка, спътница, вдъхновителка». Всяко от тези понятия бе изпитано в огъня на живота. И в Петербург, и в Скандинавия, и в Англия, и в Америка, и по цяла Азия ние се трудохме, учехме, разширявахме съзнанието. Творяхме заедно и ненапразно е казано, че прозведенията би трябвало да носят две имена — женско и мъжко.“

Фамилията на Ръориховци е скандинавска фамилия, водеща началото си още от Средновековието. Един офицер от шведската армия, късен потомък на тази фамилия, преминава на служба при Петър I и се заселва в Русия.

Николай Константинович Ръорих е роден на 27 септември 1874 в Петербург. В най-ранните му спомени присъства странна картина: висока заснежена планина, озарена от розовия залез. По-късно се оказва, че розовият пейзаж, открояващ се върху синята стена на гостната, представлява изглед от Хималаите — прочутият връх Канченденга, на границата на Сиким и Непал. И никой не може да обясни откъде и как този хималайски пейзаж е попаднал в дома на петербургския нотариус, за да се вреже неизличително в съзнанието на детето.

Когато детето става юноша и завършва гимназия, възниква въпросът за следването. Нотариусът естествено иска синът му да стане юрист, за да поеме ръководството на кантората, но синът желае да влезе в Художествената академия. Назрелият конфликт бива избегнат благодарение тактичността на младия Ръорих, и сблъсъкът завършва с компромис: Николай ще следва едновременно академията и юридическия факултет. В бъдеще противниците на Н. Р. неведнъж ще

го обвиняват в склонност към компромиси, без да си дават сметка, че той прибягва само към такива компромиси, които му позволяват да постигне предварително набелязаната цел.

Това умение да заобикаля препятствията, без да се отклонява от избрания път Рьорих проявява и в развитието си като художник. Едва завършил академията той се озовава пред бушуващите по онова време борби между традиционалисти и авангардисти. Н. Р. не се присъединява безрезервно към нито един от двата лагера, но и не се стреми към позицията на неутралитет. Той държи да бъде верен не на някакви лагери, а на себе си, не отбягва полемиките, обаче смята, че един художествен възглед най-добре се отстоява чрез творчески дела. И делата не закъсняват. Младият живописец твърде бързо привлича вниманието с необичайните си платна, съвсем различни по дух както от традиционализма, така и от самоцелното новаторство.

Сюжетите на картините му от онова време са свързани с най-далечното минало, с човешката предистория. Затова съвсем естествени са и интересите му към археологията. През 1899 при едно пътуване той решава да се отбие в имението на княз Путятин, също археолог. Князът не е у дома си. Семейството е събрано в трапезарията. Гостът, поканен да седне в предверието, бива сякаш забравен.

Мръква се. В помещението, вече тънещо в здрач, безшумно е влязло стройно момиче. Светлите му замислени очи са отправени към посетителя:

— Вие... кого чакате?

Ако художникът бе отвърнал „чакам вас“, това би било най-точният отговор. Девојката, случайно озовала се в имението, където Рьорих също случайно се отбива, е Елена Ивановна. И тук, в здрача на непознатия хол става първата среща на тези двама души, обречени един на друг за цял живот.

Подир първата среща следват и други. Впрочем не толкова много, защото скоро въпросът за брака бива решен. Не закъсняват и усложненията: живописецът трябва да замине на специализация в Париж, а не му достигат средства, за да вземе със себе си и Елена, тъй че сватбата бива отложена. Едва заминал обаче, близките на девојката предприемат организиран натиск, за да я принудят да се ожени за друг кандидат, собственик на параходи и милионер. Е. И. трябва да отбива

тия семейни атаки в продължение на цели две години и по-точно до момента, когато Ръорих се връща и двамата се венчават.

В творчеството на Н. Р., наред с темите от древния славянски живот все по-определено почва да се очертава една друга сюжетна линия — тази на индийските мотиви. Може да изглежда странно, че подобни мотиви ще вълнуват един руски художник, който при това никога не е ходил в Индия, но фактът е налице, а обяснението липсва. Сам Ръорих, когато ще засегне много по-късно този въпрос, ще се задоволи с констатации, избягвайки обясненията:

„Връзката с Индия се очерта от самото детинство. Нашето име «Извара» бе определено от Тагор като санскритско слово. В съседство с нас по времето на Екатерина бил живял някакъв индуски раджа и още личаха следите на монголски парк. В къщи имаше стара картина, изобразяваща някаква величествена планина и винаги привличаща особено вниманието ми. Едва по-късно разбрах от книгата на Брайан Ходсън, че това бе знаменитата Канченденга. Вуйчото на Елена Ивановна в средата на миналото столетие бил заминал за Индия, сетне се появил в прекрасен раджпутански костюм на един придворен бал в Петербург и отново заминал за Индия. Оттогава вече не чули за него. Още от 1905 г. много (мои) картини и очерци бяха посветени на Индия.“

Дълбокият интерес на Ръорих към далечната страна е бил поддържан естествено не само от картини и семейни поверия. Имало е и срещи с живи хора. За някои от тези хора съществуват доста точни сведения — напр. бурятът Агаван Доржиев, довереник и пратеник на Далай Лама. Доржиев получава будисткото си образование в Тибет и когато по една мисия на Далай Лама пристига в Русия, многократно се среща с Н. Р.

Интересът към Индия би могъл, разбира се, да бъде интерпретиран и просто като смътно влечение към екзотиката и древната мъдрост на една далечна страна. Но смътните влечения не са свойствени на Ръорих. В една страница от неговия дневник, датирана 26 октомври 1917 е записано следното:

„Правя поклон до земята към Учителите на Индия. Те внесоха в хаоса на нашия живот истинно творчество, и радост на духа, и ползотворна тишина. Във време на крайна нужда те ни изпратиха зов. Спокоен, убедителен, мъдър.“

Смисълът на думата „зов“ е достатъчно ясен от последвалите събития. Останал във Финландия подир затваряне на финландско-руската граница, Ръорих започва да подготвя пътуването си до Индия. Разказът ни твърде би се облекчил, ако можехме да кажем просто, че се е качил на парахода и е слязъл в Бомбай. Но за да осъществи скромния си проект художникът трябва да изживее пет години на непрестанни усилия и постоянни пречки, да се стреми към необходимата виза по всички възможни пътища, да пропътува едва ли не Целия свят — Швеция, Дания, Англия, Съединените щати, Франция, Италия, Швейцария, пак Франция — додето най-сетне в края на 1923 се озовава в Бомбай.

Изглежда, че да бъдеш призован от Учителя, това съвсем не означава да ти бъде осигурено удобно и приятно пътуване, а по-скоро означава да влезеш в дългия и труден лабиринт на изпитанията. Понеже, също както в древните Мистерии, онзи, който е тръгнал към посвещението, трябва да мине през целия ритуал на една сурова проверка. И не защото Учителите се нуждаят от проверка, а защото колкото по-неудържимо се стремиш към светлината, толкова повече препятствия трупат по пътя ти силите на мрака.

Но този период на изпитания е и период на успехи. Изложбите, които Ръорих устройва в Европа и в Америка, предизвикват голям интерес. Публичните му беседи привличат широки аудитории. Това е началото на неговата международна известност, начало на връзките му с големите представители на културата от двата свята. Рабиндранат Тагор, Хърбърт Уелс, Джон Голсуърти, Франк Брангуин, Бърнард Шоу, Ромен Ролан, Томас Ман, Алберт Айнщайн и много други видни писатели, художници, учени и общественици ще фигурират оттук нататък между познатите на Ръорих и ще подкрепят неговите инициативи.

През 1921 в Берлин излиза първата и единствена книга стихове на Ръорих с необичайно и непонятно за мнозина заглавие: „Цветя на Мория“. Както това заглавие, така и съдържанието на сборника ни показват, че духовната връзка на Н. Р. с Учителя продължава и в тия години на изпитание.

Но съществува и по-пряко свидетелство за тази връзка. През 1923 Ръорих оставя за печат в Париж втора книга с доста сходно заглавие — „Листа от градината на Мория“. Книгата излиза на

следната година. Това не са стихове, а мисли, формулирани лаконично в отделни параграфи. Авторът не е Н. Р. Името на автора липсва. Затова пък всички параграфи са датирани. Над първия е написано „Лондон. Март, 24,1920“. Останалите са от следващите години, като последният носи дата април 28 (1923).

При цялата необяснимост на появата си тая книга обяснява много неща. От съдържанието на параграфите е ясно, че това са мисли на Учителя, а от заглавието личи, че този Учител е Мория. Датировката подсказва, че духовната връзка се установява постепенно, в началото — инцидентна, а впоследствие — едва ли не постоянна, без все пак да бъде подчинена на някаква календарна периодичност. И, нещо далеч по-важно — за нас става очевидно, че контактът с Учителя може да се установи и без да се ходи до Индия.

Все пак по редица причини съпрузите Ръорих са призовани в Индия и както споменахме, в края на 1923 дългоочакваният рейс бива осъществен.

Можем да се досетим, че художникът ще се установи по-далече от големите градове и по-близо до Хималаите. Така и става. След едномесечна обиколка из Джайпур, Сарнатх, Бенарес, Калкута, Н. Р. спира в княжество Сиким, близо до Дар-джилинг и не твърде далеч от оня връх Канченденга, чието изображение е запазено в спомените от най-ранно детство.

Пътешествията, предприемани от Ръорих из Сиким през 1924 са само увертюра към вече замислената голяма експедиция, която трябва да прекоси редица неизследвани райони на Централна Азия от юг на север и от север на юг, за да проучи историята на материалната и духовна култура на народите от тази част на света.

През март 1925 експедицията наистина се отправя от Дарджилинг към Сринагар, но въпреки грижливата предварителна подготовка, маршрутът съвсем не се осъществява според набелязания план. Още в Кашмир пътешествениците едва не стават жертва на въоръжено нападение, организирано от британските власти, третиращи Ръорих като руски шпионин. Подир изпитанието на Кашмир следва изпитанието на Хималаите — стръмнините, ледниците, тесните пътеки, увиснали над бездните, мразът и снежните бури. Седем опасни прохода, всеки на височина над 5000 метра биват преодолен при най-трудни условия, преди експедицията да се насочи

към Хотан, където — както читателят се досеща — вече дебне следващото изпитание. Местният управител просто обявява за невалидни редовно издадените китайски визи и подлага пътешествениците на всевъзможни издевателства. Те биват задържани и лишени от всякакъв контакт с външния свят чак до януари 1926, когато най-сетне им бива разрешено да продължат пътя си. Тъй стигат до Урумчи и до следваща серия изпитания — грубите произволи на тамошния китайски губернатор.

В Урумчи Ръорих успява все пак да се свърже със съветския консул и да получи виза за Москва. Така към средата на юни той е в съветската столица, където предава на Чичерин, комисаря по външните работи, един многозначителен документ — послание на Учителите.

За да разберем доброжелателния тон на посланието трябва да вземем под внимание времето на изпращането му. Това е времето на Непа, когато болшевишката власт сякаш се стремеше да еволюира към по-голяма търпимост спрямо личната инициатива, частната собственост, елементарните граждански права. Засилваше се надеждата, че подир периода на военния комунизъм държавното управление се е ориентирало към един по-либерален вариант.

Бихме могли естествено да запитаме: Но нима Учителите не са били в състояние да предвидят, че Непът съвсем не представлява начало на по-човечен ред, а е само кратка пауза, преди да настъпи най-страшното — зверщината на насилствената колективизация, безмилостната експлоатация на масите при „голямото строителство“ и индустриализацията, кървавите пристъпи на самоунищожението, на политическите процеси, заточенията, масовите разстрели.

Разбира се, че Учителите са предусещали целия този ужас, надвиснал като близка възможност. Ала една възможност, колкото и да е вероятна, не е фатално неизбежна, поне до даден момент. Човекът и човечеството не са жертва на някаква жестока предопределеност, те нерядко са поставени пред избор. И съвсем ясно е, че Махатмите са целели с посланието си да внушат тактично правилния избор. Нищо повече те не са могли да извършат, защото всеки сам е творец на своята карма.

В посланието се утвърждават онези хуманистични принципи, които са характерни за всички големи духовни учения — отрицанието на кастовото разделение, на материалното неравенство, на

експлоатацията, лъжата и лицемерието. Близко до ума е, че документът бива приет от Чичерин като куриоз без значение. Като куриоз бива оценена и амбициозната задача на експедицията да изследва огромните азиатски пространства. И все пак поради връзките на Ръорих с хора като Луначарски, той получава необходимата помощ, за да продължи пътя си.

През август 1926 групата се отправя към Алтай, навлиза в Монголия, а от там се прехвърля в безводните територии на пустинята Гоби. Керванът е принуден да се отбранява от нападенията на разбойнически банди, да се пригажда към трудно поносимия климат, а отвъд Анси едва не бива отнесен от бурните води на внезапно придошлата река.

Но най-тежкото изпитание тепърва предстои. Навлязъл в тибетска територия, отрядът на Ръорих бива спрян на 6 октомври 1927 от тибетска войскова част и заставен „временно“ да се установи на лагер върху пустинно ветровито плато. Генералът, който издава заповедите и ръководи обиска, уверява, че проверката няма да трае повече от два дни, подир което експедицията свободно ще продължи пътя си. Но в бележките на Ръорих е написано:

„Генералът замина в Кам и ласкавите два дни се превръщат в свирепи пет месеца стоене в летните палатки при студ минус 60 градуса по Целзий, при ураганни ветрове на височина 15 000 фута. С нас са оставени вечно пияният майор и дивите дрипави войници. Забранено ни е да говорим с минаващите кервани, забранено е да купуваме храна от населението. Керванът бавно загива. Всеки ден при палатките лежат нови трупове и глутниците диви кучета шумно си поделят новата трапеза. От 104 животни загиват 90. Умряха пет души: трима монголски лами и двама тибетци. Малонов подпухна от сърдечни припадъци и накрая също умря. Жената на прикрепения към нас майор заболява от възпаление на белите дробове и умира.“

„Лешояди и орли спорят с глутниците кучета за плячката... Засилват се студовете и вихрите. По бялата равнина няма жива душа. Падат коне и камили. Искахме да ни пуснат в щаба на генерала в Кам — «не може». Искахме да ни пуснат в Източен Тибет — «не може». Искахме да ни пуснат изобщо назад — «не може». За всичко — «не може».“

Обсадното положение бива вдигнато едва в началото на март 1928 и оределят керван се отправя към Нагчу, но произволът от страна на властите продължава. На Ръорих бива запретиено да мине през Лхаса и той е заставен да предприеме друг маршрут, ненужно удължаващ пътя му цели два месеца. Най-сетне, подир последна поредица мъки, в края на май 1928 експедицията отново стига до Дарджилинг, откъдето е тръгнала преди повече от три години.

Керванът, изминал 25 000 километра през многобройни непроучени територии, донася материали с неоченимо художествено и научно значение: старинни ръкописи, етнографски, минералогически, археологически и ботанически колекции, фолклорни и исторически документи. С тези находки Ръорих поставя началото на Хималайския институт за научни изследвания „Урусвати“ („Светлината на Зорницата“), който бързо си създава широки връзки на сътрудничество с други научни институти в Америка и Европа. За седалище на Урусвати бива определена долината Кулу в Западните Хималаи, където художникът се заселва със семейството си.

Междувременно в Ню Йорк се осъществява и един друг замисъл на Ръорих. По негов проект бива издигната 24-етажна сграда, където с многобройните, предоставени от живописеца платна, се подрежда експозицията на т. нар. Ръорих Мюзийум.

Най-значителното културно начинание на художника е от по-друг характер. От много години вече той мечтае за създаване на международно споразумение, осигуряващо закрилата на художествените паметници в случай на военен конфликт. През 1929 бива изготвен и публикуван окончателния текст на този документ, който ще влезе в историята под името „Пактът Ръорих“. Установено бива и знамето на пакта: върху бял фон е описана червена окръжност с три също червени точки в нея.

Това е само началото. Защото от доброто намерение до успешния резултат пътят често е дълъг. И макар в случая да се касае за благороден проект, приемлив в еднаква степен за всички страни, ще изминат много години, преди той да се превърне в реалност.

Тия години са за Ръорих период на широка и напрегната дейност. Той установява връзки с културни общества и съмишленици от всички краища на света, публикува статии, пише писма, прави посещения на отговорни държавни дейци и шефове на правителства, свиква

международни конгреси, додето постепенно от изолираните привърженици на пакта се стига до широко и силно движение със свои национални секции в почти всички цивилизовани страни.

Мащабността на разгърнатата от художника дейност сама ни подсказва, че преследваната цел едва ли се свежда до подписване на един документ с хипотетична стойност. С някои свои статии и бележки от това време Ръорих достатъчно ясно дава да се разбере, че за него важното е не само и не толкова парафирането на пакта, колкото привличането на широк кръг от съмишленици, готови да работят за културното сътрудничество и разбирателство между народите в един момент, когато силите на мрака правят всичко възможно за разгаряне на национална и расова ненавист.

В тези години Ръорих е вече популярен из целия свят. За това допринасят и заслугите му на пътешественик, и изложбите му в големите столици, и музеят в Ню Йорк, и дейността му за каузата на Пакта, и не на последно място шумотевицата на вестниците, публикуващи по-охотно измислици и легенди, отколкото точните факти, свързани с Ръорих. Този престиж му открива достъпа до кабинетите на отговорни държавници, а интелектът и чувството за такт му осигуряват благосклонността на събеседниците. За жалост благосклонността се изразява най-вече в любезни и незаангажиращи никого с нищо фрази. А съществуват сведения, че при някои от срещите си на най-високо ниво Ръорих е носел съответни послания от Учителите. И не е трудно да се разбере, че ако мъдрите предупреждения, съдържащи се в тия послания, са били възприети с необходимата сериозност, събитията в света вероятно биха се развили по-другояче. Уви, приемът се е ограничавал с кухи любезности и усмивки. Фалшивите дипломатически усмивки, с които неусетно се стигна до Втората световна война.

През май 1934 по молба на правителството на САЩ художникът предприема с научна цел ново пътуване из Азия. Експедицията трае повече от година и приключва мисията си с пълен успех. Но когато Н. Р. прекосява повторно пустинята Гоби и се завръща в цивилизования свят, там го очакват не само лаври. Използвайки отсъствието му, директорът на музея в Ню Йорк, аферистът Хорш, успява да си присвои цялото имущество на института, включително и картините на художника. Ръорих естествено завежда дело, ала то приключва без

резултат, понеже Хорш има зад гърба си силни хора. Едва впоследствие почитателите на живописеца успяват да възстановят музея, макар с по-бедна експозиция и в далеч по-скромни размери.

Но 1935 е за Н. Р. и година на големи успехи. На 15 април във Вашингтон президентът на САЩ и представителите на латиноамериканските страни слагат подписите си под Пакта Ръорих. От изказването по радиото, което Рузвелт прави по този повод, личи ясно, че той добре е разбрал истинския замисъл на автора:

„Предлагайки на всички страни в света да подпишат този пакт, ние се стремим неговото всемирно признание да се превърне в насъщен принцип за запазване на съвременната цивилизация. Този договор има по-дълбоко значение, отколкото текста на самия документ.“

Европейските страни обаче не бързат с подписването. Малцина вярват сериозно в опасността от война. Малцина вярват, дори когато през есента на 1939 затрещават оръдията. Това е тъй наречената „странна война“, съпроводена от слухове за тайни мирни преговори и за бърз безболезнен край. Бърз, наистина... И безболезнен... Пет години на ужаси, и петдесет милиона жертви.

Все пак, макар и цели две десетилетия след апела на Рузвелт, Пактът Ръорих бива приет на свиканата от ООН конференция в Хага, през май 1954. Авторът на пакта обаче вече не е между живите.

Художникът прекарва последните години от живота си по същия начин, както и предишните — в неуморна работа, без оглед на трудностите и неуспехите. Той пише статии в защита на справедливата борба срещу нацизма, създава редица забележителни картини, а получените от тях суми жертва за бойците на фронта.

Големият миролюбец доживява края на войната, но не и истинския мир. Когато през 1947 колонизаторите се оттеглят от Индия, те не пропускат възможността да разпалят конфликта между индуси и мюсюлмани, довел до изстребването на петстотин хиляди души. Вълната на насилие обхваща и мирната долина Кулу. Виковете на жертвите стигат чак до дома на художника. Но Ръорих бива пощаден от ужасното зрелище. Той вече е прикован на леглото от болестта и когато пита какви са тия крясъци навън, домашните отговарят^че туземците гонят мечки.

На 13 декември 1947 живописецът завинаги затваря очи. Върху статив е поставена последната картина „Заповедта на Учителя“. Картината остава недовършена. Но заповедта е изпълнена.

През всичките тези години Елена Ивановна не само помага на мъжа си в неговата обществена дейност, но и осъществява своята голяма мисия, свързана със записване и разпространение на Учението. Ние за жалост знаем твърде малко за тази изключителна жена, но даже и това „малко“ достатъчно ясно ни разкрива целеустремеността и всеотдайността на един благороден дух.

„Когато Серов работеше над нейния портрет — пише Н. Р. — той уверяваше, че нейната основна същност е движението. По-верно би било да се каже — устремът... Да окаже помощ, да ободри, да разясни, без да жали сили — Елена Ивановна е готова на всичко това. Често се удивляваш откъде идват силите, особено като знаеш нейното слабо сърце и всичките тези необичайни явления, на които лекарите само се чудят. Елена Ивановна пропътува заедно с нас на кон цяла Азия, замръзваше и гладуваше в Тибет, но винаги първа даваше пример на бодрост пред целия керван. И колкото по-голяма беше опасността, толкова по-бодра, по-радостна и изпълнена с готовност беше тя. Пулсът ѝ бе стигнал до 140, но тя все пак се стараяше лично да участва в настаняването на кервана и в уреждането на всички пътни затруднения. Никой никога не я е видял в упадък на духа или в отчаяние, макар за това да е имало не малко поводи от различен характер.“

„И живее Елена Ивановна в постоянна неуморна работа. Тъй — от заран до вечер. Ще поболедува малко, но бързо с Духа си ще преодолее тялото и пак ще чуеш как бодро и бързо трака пишущата ѝ машина. Сега приятелите искат да издадат писмата на Елена Ивановна. Естествено, част от писмата, и то в извадки. Ако се издаде всичко, то биха се получили много томове.“

„Особена и необичайна е дейността на нашата вдъхновителка. В различни страни цели огнища се поддържат с нейната помощ, долитаща с крилата на самолетите. Тя винаги бърза с помощта си. Очакват думи на утеха, потвърждение и пояснение. Даже много от приятелите не знаят, че Елена Ивановна е написала редица книги. Не под свое име. Тя не обича дори и косвено да споменава за себе си. Не пише анонимно, но има пет псевдонима. Има и руски, и западни, и

източни. Странно е да четеш как споменават нейните книги. Хората не знаят за кого говорят. По идея на Елена Ивановна възникват женски съдружества. Особената прелест е в туй, че много неща възникват, без дори да се знае истинският източник.“

Тези редове са написани през 1938. По това време Е. И. вече е завършила една огромна част от делото си. Публикувана е цялата поредица книги с беседите на Учителя, започната в 1924 с вече споменатите „Листи от градината на Мория“, наречени по-късно „Зов“. През 1925 излиза втората част на „Листи от градината на Мория“, получила пак по-късно подзаглавието „Озарение“. Следват: „Община“ (1926), „Агни-Йога“ (1929), двата тома на „Безпределност“ (1930), „Йерархия“ (1931), „Сърце“ (1932), трите тома на „Огнен свят“ (1933, 1934, 1935), АУМ (1936) и „Братство“ (1937–1938).

Тази поредица съдържа словото на Учителя не в преразказ или в резюме, а записано с най-голямата възможна точност. За това ясно е казано в късото предисловие към „Агни Йога“:

„Почитаемият Махатма, дал книгите «Зов», «Озарение» и «Община», ни предаде много съвети и знаци на Агни Йога.

Тези практически указания са събрани от нас, в полза на търсещите знание.“

„Санскрит и Сензар дават своя отънък на изложението и не винаги намират еквивалент в други езици. Но въпреки туй значението на тия изрази е запазено точно и участниците в съвременния живот ще четат с внимание това мъдро Учение, идващо от опита на вековете.“

По повод на езика Сензар в кореспонденцията на Е. И. срещаме и едно добавъчно пояснение:

„Свещеният сензарски език се състои от най-добрите определители, заимстваш от всички съществуващи езици. В него влизат много думи с латински корен... Някои думи не приличат на нито едно от познатите ни наречия. Често отделна дума предава сложно понятие или действие.“

В случая, разбира се, за нас е важен не толкова въпросът за езика, на който е давано посланието, колкото въпросът за автентичността и смисъла на посланието. Отговорът може да се намери още в началните пасажии на сборника „Озарение“:

„Ще запитат: «Кой ви е дал Учението?» — Отговаряйте — «Махатмата на Изтока».“

„Ще запитат: «А къде живее той?» — Кажете — «Местожителството на Учителя не само не може да бъде посочвано, но даже не може да бъде произнасяно...»“

„Ще запитат: «Кога ще се окажа нужен?» — Кажете: «От този час и до веки».“

„Ще запитат: «А кога да се приготвя за работа?» — Кажете — «Без да губите ни час».“

„А кога ще има зов?“ — Кажете — „Даже спете леко“.

„А как да работя през това време?“ — Кажете — „Като Умножете качеството на труда.“

Ние знаем, че указания от рода на цитираните едва ли ще задоволят любопитните хора и че те вече са готови със следващите си въпроси: Къде е дадено Учението? Защо — в такъв вид? Пред каква аудитория? Присъствала ли е там лично Елена Ивановна? А в случай, че не е присъствала, по какъв път е узнала словото на Учителя?

Макар такива въпроси да нямат особено отношение към характера на самото Учение, но някои от тях са естествени и не съвсем лишени от значение. За жалост ние не разполагаме с напълно изчерпателна информация, нито можем да си позволим да импровизираме и да представяме личните си догадки за реални факти, тъй че ще се задоволим с оскъдните данни, оставени от самата Елена Ръорих и пръснати тук-там в нейната кореспонденция.

Впрочем отговорът на първия въпрос — къде? — се съдържа още в послеслова на „Агни Йога“:

„Дадено в долината на Брамапутра, извираща от езерата на Великите Нагове, пазещи заветите на Риг-Ведите“.

Това свидетелство, при пялата си лаконичност, достатъчно ясно потвърждава цитираното вече изказване на Учителя: „Географът може да бъде спокоен, ние наистина заемаме определено място на земята.“

Що се отнася до втория въпрос, той представлява в известен смисъл отговор на третия. Формата на изложение в посочените книги подсказва, че се касае за формулировки, напътствия и бележки, давани от Учителя на неговите ученици по различни поводи и върху различни теми. И доколкото тия ученици не са били начинаещи труженици, читателят неизбежно ще среща параграфи, изискващи известна предварителна подготовка, за да бъдат правилно усвоени. Не ще и съмнение, че неподготвената публика би предпочела да види тази

материя, поднесена в стройното и общопонятно изложение на един учебник. Но, какво да се прави, никое голямо учение не е било давано под формата на учебник. Учебниците са идвали по-късно, за да обяснят и нерядко да примитивизират идеите на Учителите.

„Вие казвате, — пише Елена Ръорих на един свой кореспондент — че съветите в «Агни Йога» са тъй пръснати, та е трудно да бъдат събрани в система. Ще отговоря, че това е Учение на Живота в цялата му сложност, и съветите са се давали на учениците именно върху жизнени примери, съответно на туй как са възниквали предизвикващите ги обстоятелства, и по такъв начин те по-добре са били запомняни. Та нали цялата природа ни показва как съвършеният организъм развива своите членове едновременно, а не поотделно. Така и Учението на Живота е построено тъй, че на всяка нова степен съзнанието да обхваща възможно по-голяма периферия и така именно е влизало в живота, а не се е откъсвало от него.“

Всъщност принципите на Учението, макар и да не следват елементарната система на справочник, съвсем не са изложени безразборно и произволно. Освен че те са обединени около основната тема, фигурираща като заглавие на всяка книга, но и между отделните параграфи съществува определена логическа връзка. И макар понякога да ни се струва, че едни и същи мисли се повтарят, не е трудно да видим как вече познатото влиза в нови комбинации с още непознатото и по тоя начин ни разкрива постоянно разширяващия се кръгзор по пътя на възходящата спирала.

Що се отнася до туй, дали Елена Ръорих винаги е присъствала физически там, където Учителят е давал наставленията си, това е въпрос, който може да вълнува най-вече несведущите. Колкото до другите, те знаят, че формите на контакт с Адепта могат да бъдат различни и не изискват непременно физическо присъствие. Самата Е. И. казва в едно свое писмо:

„Как да намерим Учителя? Да не забравяме, че законите на вълните обладават свойството да привличат вниманието на този, до когото зовът се отнася. Не е необходимо да намерим Учителя в съседната къща, ръководството може да се извършва и от разстояние.“

По съвсем понятни причини Елена Ръорих не ни е оставила подробни сведения за връзките си с Махатмите. Все пак знае се, че голяма част от книгите си тя е писала, както казахме „под диктовка“,

при цялата условност на това понятие. В случая нямаме предвид тъй нареченото „автоматическо писмо“ на медиумите, а по-скоро умението да се улавят от разстояние и то съвсем точно словата на Учителя. По този въпрос в кореспонденцията на Е. И. могат да се намерят някои доста конкретни указания.

Преди всичко, що се касае до автоматичното писмо, Елена Ръорих е изразила съвсем категорично отрицателното си мнение:

„Сега за механическото писмо. Това също се разглежда като известна степен на обсебване, защото при автоматическото писмо обикновено се оказва въздействие отвън на физическия център на ръката и даже на мозъка и затова то е твърде вредно... *Самата аз никога не съм писала автоматически.*“

Колкото до способът на връзка, използван от самата Елена Ръорих, следващият пасаж от едно нейно писмо е твърде многозначителен:

„Огненият проводник на яснослушането се смята за най-пряк, най-близък и съкровен. Само невежата в окултизма може да смята, че писмата, та макар и предадени по окултна поща, доказват по-голям контакт, отколкото непосредствения огнен проводник на яснослушането, който използва помежду си цялото Бяло Братство. Всички книги на Учението ни посочват този пряк контакт. Нима опитът на Агни Йога би могъл да бъде изминат без прекия контакт с Великия Учител! *Та нали всички книги са дадени и се дават върху основата на този опит.*“

Едва ли е нужно да се пояснява, че „проводникът на яснослушането“, от който явно се е ползвала Елена Ръорих, не може да бъде достъпен за всеки от нас, като телефон или радиоприемник. За това се изисква нашите психически вибрации да бъдат в съзвучие с вибрациите на Учителя, а е необходима и съответна предварителна подготовка. В кореспонденцията на Е. И. съществува следният пасаж:

„Понякога Махатмите събират при себе си събратята за известен срок в един от своите Ашрами и подготвят организма им за съкровени възприятия на тънките енергии и им предават инструкции. Така е било с Е. П. Блаватска, която е прекарала три години в техен Ашрам, преди да донесе на света «Тайното учение».“

Елена Ръорих говори за Блаватска, но горните сведения вероятно важат в известен смисъл и за самата нея. На няколко места в писмата

си тя откровено говори за директното психическо въздействие на Великия Махатма, когато се е налагало да ѝ бъде оказвана помощ. Така, на въпроса във връзка с един параграф от учението, Е. И. отговаря:

„Мълнията мисъл, спомената в този параграф, бе изпратена от Учителя, за да укрепи зрението ми, което бе много отслабнало подир работата с дребния шрифт... След това зрението ми значително укрепна. Естествено тази мълния бе наситена с особено качество лечебна енергия.“

На друго място Елена Ръорих говори за вибрациите, които Учителят ѝ изпраща за укрепване на болното сърце. Те „продължаваха около двадесет минути, след което ставах като възкръснала. Изпитвам твърде често вибрациите, възстановяващи моята сърдечна дейност“. При това Е. И. пояснява, че е получавала вибрации от различно естество, и че е записала тоя си опит „в няколко десетки тетрадки“.

Колкото редки и бегли да са подобни бележки в публикуваната част от кореспонденцията, те са достатъчни, за да ни подсказат постоянната връзка, поддържана между Е. И. и Бялото Братство. Една наистина необичайна и в същото време съвсем делова връзка, лишена от ритуалната орнаментика и мистичната тайнственост, в която известни окултни автори тъй обичат да обгръщат висшите контакти.

Очевидно Елена Ръорих има предвид недостоверност-та тъкмо на тоя вид литература, когато пише:

„Смешно е да се чете за висшите степени на посвещение, които могат да се достигнат в съвременните окултни школи. Висшите степени се достигат само с вътрешно усъвършенстване, каквото никаква съвременна езотерическа школа не може да даде. Посвещенията се извършват насаме между Великия Учител и ученика и техен резултат е следващата степен на възприемане висшите енергии или лъчи.

Затуй такива Посвещения стават винаги неочаквано и често в спалнята или работната стая на ученика. И този Празник на Духа остава неизгладим в съзнанието и сърцето на ученика. Тези Празници на Духа нямат нищо общо с бутафорните посвещения, описани в някои окултни книги.“

Горният пасаж свидетелства, че Е. И. познава от личен опит и достатъчно добре материята, за която говори. И ако можем да

съжаляваме за крайния лаконизъм на подобни обяснения, то съвсем не е трудно да го разберем. Самата Елена Ръорих многократно споменава в кореспонденцията си, че не може да пише за редица неща, след като не знае в чии ръце ще попадне писмото ѝ. Но в случая не се касае единствено до предпазливост, а и до изключителна скромност. Е. И. не желае в никакъв случай и при никакви обстоятелства собствената ѝ личност да се превръща в център на внимание. Център на внимание трябва да бъде Учението, а не пратеникът. Е. И. просто иска да се изличи като посредник, да забравим изобщо че има посредник, да останем сами, лице в лице с Учението. „Не мислете, че търсим признание — пише тя. — Нищо не е тъй далече от нашите намерения. Даваното сега Учение трябва да се оценява и ще се оценява само по собственото му вътрешно достойнство.“ И, на друго място: „Отказът да се признаят посредниците не може да умали Учението. Затуй много ви моля да уверите всички, че не претендирам за никакъв авторитет и моля да се забрави за съществуването ми.“

Да служи за връзка на Учителя със светлите, жадни за чисто знание хора — това е едничката амбиция на Елена Ръорих. Нейният стремеж е да бъде пределно точен изразител на словото на Адепта. Тя е толкова съвестна в това отношение, че се спира дори на въпроса за „главните букви“, които вероятно са разтревожили някои читатели: „Що се отнася до главните букви в местоименията, срещани в книгите на Учението, то вината е моя, ако това изобщо е вина, защото ги поставям от най-дълбока почит и обич към Великите Образи и към Висшите Понятия. Мога да твърдя, че в собственоръчните писма На Великите Учители такива главни букви не се срещат.“

Кореспонденцията, за която говорим, ни разкрива мисията на Е. И. откъм нейната втора страна. След като е записала словото на Учителя, тя е принудена да стане и коментатор на това слово. Казваме „принудена“, защото Елена Ръорих съвсем не е претендирала за подобна роля. Но странната поредица от анонимни книги, без да бъде рекламирана или натрапвана, привлича вниманието на хората, търсещи изход в тоя свят на безпътица. Някои от тях се обединяват в групи, за да обсъждат едни или други теми на Учението. Възникват неясни въпроси. И понеже по неведоми пътища става известно, че книгите идват от Е. И., то и въпросите почват да се отправят към нея.

При своята изключителна отзивчивост Елена Ръорих — въпреки заетостта си — не може да остави без отговор непрестанно прииждащите от всички краища на света писма. Тя пише почти всекидневно до знайни и незнайни хора, като не само разяснява различни страни на Учението, но дава и всевъзможни практически съвети, свързани с битовите затруднения и здравословното състояние на кореспондентите. Така с течение на времето се натрупва една огромна преписка, особено интересна за недостатъчно запознатия с принципите и термините на Учението читател, и не само за него. Защото с крайната си добросъвестност и за да избегне каквото и да било произволно тълкуване, Е. И. се е обръщала за разяснението на някои въпроси към Учителя и ние намираме не малко подобни разяснения, цитирани в писмата.

При голямото богатство на информация, съдържащо се в тази кореспонденция, нищо чудно, че редица сътрудници изразяват желание тя да бъде публикувана. Първоначалният отговор на Елена Ръорих е бил отрицателен. Постепенно обаче доста от писмата започват да се преписват изцяло или частично и да се предават от ръка на ръка. Изправена пред риска да види мислите си изопачени от неумели съкращения или неточно преписване, Е. И. дава съгласие да бъде публикувана част от кореспонденцията ѝ. Така през 1940 излиза от печат двутомното издание „Писма на Елена Ръорих, 1929-1938“.

Това издание е за нас и един от редките източници, чрез които бихме могли да почерпим някакви преки сведения за характера на тази необикновена жена. Един характер, разкриващ се не в самопризнания, а в спонтанни реакции пред сложни нравствени проблеми и остри социални явления. В тия писма прозира отзивчивост към тези, които търсят истината, толерантност и търпимост спрямо другояче мислещите, пренебрежение пред злобата и клеветата. Разкрива ни се една широка осведоменост за съвременните процеси в света, една проникателност за бъдещото развитие, граничеща с ясновидство, един твърд и спокоен оптимизъм пред очертаващите се страшни сътресения. От думите на тази жена лъха доброжелателност, нравствена чистота, тънка чувствителност, съчетана с духовен стоицизъм, най-сетне, откровеност и простота. И не е никак трудно да усетим, че пред нас се намира човек, у когото съществува пълна хармония между високите принципи и всекидневното поведение.

Елена Ръорих продължава напрегнатата си дейност и в следвоенния период. Подир смъртта на своя съпруг, тя се оттегля заедно с един от синовете си в усамотена местност сред Хималаите, за да работи от заран до вечер над ръкописите си. Имаме всички основания да предполагаме, че публикациите на Е. И. представляват само част от нейното обширно Духовно наследство.

Някога, като малко момиченце, незнаещо още дори да Чете, Елена изпитвала непреодолимо влечение към библейските легенди. Тя взимала тайно от домашната библиотека дебелия том с илюстрациите на Доре и с мъка я доличала до стаята си, за да разглежда насаме странните рисунки, додето постепенно, без чужда помощ, се научила да разчита и текста. Но когато скришно е носела тежкия том на Писанието, малката Елена едва ли е могла да подозира, че ѝ е съдено някой ден да отнесе на човечеството едно друго непознато и необичайно Писание, в което мъдростта на вечните истини ще бъде съчетана с повелите на новата велика и страшна епоха, епохата на Огъня.

III

„Който веднъж се е докоснал до Огненото учение, той променя своята същност от вчерашния ден.“ (М.)

И тъй, Учението най-сетне е пред нас. Не във форма на отделни писма, които биха могли да подразнят критиците със своята фрагментарност. Нито в преразказ на един или друг посредник, което пък би могло да постави под съмнение автентичността. Петнадесетте неголеми томчета, вече изброени от нас, съдържат словото на Учителя Мория, записано с възможно най-голяма точност.

И — факт за отбелязване — въпреки обичайната безогледност на клеветата, никой от противниците на Елена и Николай Ръорих никога не е дръзнал да им припише авторството на споменатите книги — толкова очевидно е по тона и съдържанието на тези книги, че те идват от един свят, съвсем различен от нашия.

Учението би могло да се оценява в различни аспекти:

като *философия*, доколкото представлява възглед за категории като дух и материя, пространство и време, доколкото ни разкрива отношението между човека и света и решава основните проблеми на познанието;

като *космогония*, доколкото разглежда въпросите за същността на Вселената, за нейното възникване, еволюция и строеж;

като *етична школа*, доколкото съдържа свои концепции за доброто и злото, за нормите на човешките отношения и човешко поведение;

като *религия*, доколкото тълкува Божественото начало и възприема принципи на такива духовни водители като Буда и Христос;

като ръководство от *практично-приложно* естество, доколкото съдържа многобройни съвети за начина на живот, за режима на хранене, за предпазване от болести, обсебване, злотворни влияния.

Последният аспект очевидно е най-стеснен. Но колкото и абсурдно да изглежда, той най-много привлича някои хора. И когато такива хора установят, че въпреки практичната си полза, Учението все пак не е някаква Хатха-йога, обещаваща здраве и дълголетие, те бързо се дезинтересират от него.

Учението наистина не е Хатха-йога. Обаче то не е и философия, космогония, религия или етична школа. То обхваща основните проблеми на тия сфери, както и на редица други, но за да стигне до точния отговор — ги разглежда в сложните им и многообразни връзки, като ги издига до един органичен *синтез*, който трудно би могъл да бъде обозначен с името на коя и да е отделна наука.

Учението ни дава познания за Безпределността, наричана Вселена, за многообразието на различните проявени форми и движещи сили, за мястото на Земята и на човека в този ^необятен свят, за законите на човешката еволюция, за нейното минало, настояще и висша цел. Но колкото и богата да е тая проблематика, ние ще проявим късогледство, ако оценим Учението само в нейните рамки.

Елена Ръорих в едно свое писмо, след като дава на кореспондента си исканите пояснения по някои космогонични проблеми, добавя: „Съветвам ви да мислите повече за духовното усъвършенстване, отколкото за космогонията. Без очистване на сърцето, без разширение на съзнанието по пътя на Живата Етика, не може да се получи истинско знание. Тъй, изкореняването на един лош навик ще ви донесе повече полза, отколкото заучаването наизуст на всички съществуващи системи в космогонията.“

Смисълът на бележката е достатъчно ясен: нравственото усъвършенстване трябва да предхожда интелектуалната осведоменост. Нещо повече: нравственият момент е по-важен от интелектуалния. Този съвет може да изглежда спорен. Ала той съвсем не е случаен.

Макар да представлява неоченима форма на самообразование, Учението не е школа за самообразование. То не си поставя за цел да замести или да измести другите науки, та макар и в качеството си на принципно нов синтез. Неговата задача е не просто да ни обогатява със знания, а да ни накара да действаме. И ако ни дава знания, то е именно за да ни научи да действаме. Само когато разберем напълно този действителен характер на Учението, ние наистина ще се доближим до неговия смисъл.

Ако тези книги започват да се появяват едва три десетилетия след публикацията на „Тайното учение“, то е защото появата им е предизвикана от промените в света и защото идват да ни кажат нещо повече от съдържащото се в „Тайното учение“, където проблемите на космогонията и човешката еволюция са широко осветени.

Махатмата сам често нарича Учението „Жива Етика“ или „Учение на Живота“ и многократно подчертава, че то трябва незабавно да се прилага в живота, да се превърне в образец на поведение, в мерило на всички наши постъпки.

Защо такава припряност? — би могъл да каже някой. Защо нещата да не протекат с обичайния си ход, както напр. в университета, където студентите години наред усвояват знанията, преди да дойде времето да ги прилагат?

Защото, ако има припряност, тя не е от страна на Учителя, а от страна на събитията. И тук трябва да ни стане ясно, че Учението не е образователен курс, но *съдбовно предупреждение*, отправено в навечерието на онази планетарна криза, която днес е в пълния си ход и която е най-тежката, преживяна от човечеството. От туй, в каква степен и в какъв срок ще приемем това предупреждение, зависи дали човечеството ще оцелее.

Естествено и тук ще се намери някой да забележи, че ако от произнасянето на предупреждението до днес е изтекъл над половин век, през който някакси сме оцелели, това означава, че положението не е чак толкова тревожно.

Подобни разсъждения могат да бъдат израз само на къса памет, на невежество и на лекомислие. На къса памет, защото десетки милиона хора бяха унищожени именно през този половин век. На невежество, защото малцина могат да знаят какви титанични усилия са били необходими от страна на Адептите в някои съдбоносни моменти, за да принудят силите на мрака да отстъпят и да се предотврати най-страшното. На лекомислие, защото ако най-страшното досега е било избегнато, това съвсем не е гаранция, че то непременно ще бъде избегнато и в бъдеще. Съществуват фатални мигове, когато участва на човечеството трябва да се решава от самото човечество, и в такива мигове, въпреки готовността ни да прехвърлим грижите си върху Адептите, това едва ли ще се окаже възможно, доколкото не Адептите, а ние лично ще трябва да се явим на изпит.

Настъпването на съдбовния момент вероятно най-сетне ще ни разбуди и ще ни накара да се озърнем за помощ. Но помощта може да дойде само от една единствена посока — Йерархията на Светлината. А за да получим помощта, би трябвало навреме да сме осигурили връзката.

„Живата Етика — казва Учителят — разглежда всички понятия, които са Основи на живота... Огнените закони ще дадат на духа разбиране за Йерархията... Не са нужни всякакви уверения в преданост... не са нужни почитания на Властите-ля там, където няма разбиране на Живата Етика. В Тънкия свят не ще избягаш от преживяванията си. Също както собствената светлина осветява туй, което те заобикаля, така и собствената тъмнина помрачава цялото пространство. По пътя към Огнения свят трябва да се замислим за страшните последствия, ако Живата Етика не бъде приложена в живота.“

Огненият свят... това не е метафора. Нито пък е някакъв друг свят, различен от нашия, където можем по желание да надзърнем или не. Огненият свят — това е неотменимо предопределеният цикъл, в който влиза нашата планета и който, в зависимост от самите нас, ще се превърне било в трагичен епилог на огнената смърт, било в пролог на нова и светла ера в човешката еволюция.

Голям брой хора са склонни да разглеждат едно Учение по същия начин, по който биха разглеждали една витрина за конфекция. Всичко ново ги интригува, докато всичко повече или по-малко познато им досажда и те дори не си дават сметка, че в ущърб на здравия разум, подменят критерия за стойност с критерия за ефективност или модност.

„Често хората съвсем не умеят да се ползват от даденото им Учение — казва сам Великият Махатма. — Когато слушат сведение, което сякаш им е познато, те високомерно възкликват — «отново все същото, всеизвестното». Те не се опитват да проверят — доколко това познато е било осъзнато и приложено от тях. Те не желаят да помислят, че полезното Учение се дава не за новост, а за постигане на достоен живот.“

Ако задачата ни бе да привличаме публика, ние лесно бихме могли да убедим любителите на новости, че Живата Етика наистина предлага познания, каквито не би могла да предложи никаква друга научна или религиозна школа. Ние обаче нямаме намерение да

рекламираме идеите като съблазнителни гастрономически специалитети, нито сме склонни да ги оценяваме според модата на сезона.

Известно е, че ако по времето на Блаватска символиката, терминологията и практическите предписания на Източните доктрини предизвикваха ярост и подигравки, то днес целият този реквизит се е превърнал за Запада в общоприета баналност. Стотици хиляди хора разговарят за будизма Зен, практикуват пранаяма или отправят в пространството древния мантрам „Ом“. Нямаме нищо против всичко това, но то не е направило нашия свят нито по-съзнателен, нито по-добър. И ако ще пристъпим към Учението със същата лекота, с която толкова хора пристъпват към всяка екзотика, най-правилно би било изобщо да не започваме.

Би следвало прочее още от самото начало да приемем, че едничките критерии, от които ще оценяваме Учението, могат да бъдат критерии за *истинност и полезност*, а това, за да си послужим с известното източно положение, са две неща, които правят едно.

Сам Учителят казва: „Два са признаците за истинността на учението: първият — стремежът към общото благо; вторият — приемането на всички някогашни Учения, отговарящи на първия признак. Трябва да се отбележи, че първоначалната форма на Учението не съдържа отрицателни положения. Но суеверните последователи... започват да ограждат Заветите с отрицания. Получава се пагубната формула: «нашата вяра е най-добра»... Оттук има само крачка до кръстоносните походи, до инквизицията и до моретата от кръв в името на Този, който е осъждал убийството.“

Горният параграф прави съвсем излишна дискусиата по често поставяния въпрос: Какво представлява всъщност Учението? Осъвременен вариант на Будизма? Или — на Браманизма? Или — на Християнството? То е близко в една или друга степен до всички големи духовни учения на миналото по простата причина, че всички те, както вече се посочи, са дошли от един и същ Духовен Център.

Учението обаче е родствено на предишните учения в техния първоначален, автентичен вариант, преди те да бъдат изопачени в користни догми, и по този начин представлява възстановяване на големите, отричани с векове истини:

„Колко неотменими Истини са били отричани! Казват — няма вечен живот. Но той съществува. Казват — няма Тънък свят. Но той съществува. Казват — няма връзка между световите. Но тя съществува. Казват — няма висше ръководство, но То съществува.“ (М.)

При това Учението не е нито механично повторение, нито само опреснен вариант на вече известното, а представлява продължение на Великата духовна традиция, съобразно новите условия на живота и новите нужди на еволюцията. Защото, както припомня Адептът, „в течение на векове множество искри на мъдростта са се пръскали над Земята, *но всеки кръг има свой ключ*“.

Както се вижда дори от бегло набелязаната проблематика на Учението, то се отличава с *всеобемност* в точния смисъл на думата. Няма нито един съществен въпрос на действителността — съвсем близка или неизмеримо далечна — който Учителят да е отминал и оставил без отговор. При това, без да се отбягват някои на пръв поглед второстепенни теми, вниманието ни е насочено преди всичко към големите принципи, към вътрешната организация и скритите функции на нещата. Така Учението ни се представя не толкова като някаква енциклопедия на окултни знания, колкото като ръководство за мислене, за проникване в смисъла на явленията.

Дълбочината на проблематиката в тия текстове е особено респектираща с начина, по който е поднесена — пределна простота на съждението, пределна яснота на израза. Учителят ни внушава античния възглед, че великите принципи са в основата си винаги прости. В същото време — макар да се обръща към ученици, далеч неподготвени от нас — той говори така, че словото му да бъде разбрано от всеки, който иска да слуша.

„Знанието води до простота — казва Учителят. — Хората, които добре се познават помежду си, не се нуждаят от дълги и сложни разсъждения. Те предпочитат да обсъждат същността на нещата. Прекрасно е знанието, водещо към смисъла. Само мнимата наука ще се задавя в претрупаности и така ще замъглява предназначението си.“

И още:

„Към най-сложното можем да се приближим по най-прост път.“

По този именно най-прост път Адептът ни води до скритата механика на такива закони, като преминаването на количествените натрупвания в качествени изменения: „Наситеният разтвор поражда

кристал. Тъй минават пред нас различните състояния... Наситеността на мисълта произвежда действие. От мисълта се ражда физическо следствие. Също тъй и насищането на Кармата произвежда накрая физически последици.“

В един момент, когато астрофизиката още се губеше в догадки относно процеса на зараждане на небесните тела, Учителят по пределно прост образен начин ни разкриваше действието на космическата пулсация и — което е далеч по-съществено — нейната скрита първопричина:

„Стопанката, получила от млякото бучка масло, вече с това е познала твърде важна Космогония. Тя е разбрала как се зачеват небесните тела. Но преди да пристъпи към «биенето», стопанката е отправила своята мисъл за това (действие); само от съединението на мисълта и биенето се създава полезна маса, подир туй се прави и сирене, вече със зачатки на население. Нека не се усмихваме на такъв микрокосмос. Същата тази енергия движи и системите от светове. Нужно е само твърдо да се осъзнае значението на мисълта, значението на великата енергия. Нима не е чудесно — че същата тази енергия сияе в сърцето на всеки човек?“

Все с оглед изискването за простота и понятност изложението е освободено в границите на възможното от трудностъпната източна символика и езотеричните наименования. Казваме „в границите на възможното“, защото съществуват будистки и браманистки термини, които не могат да бъдат избегнати, по простата причина, че не разполагаме с техен еквивалент в западните езици. И все пак Учителят напомня, че терминологията не е най-важното и че може да се използва всяко название, стига то да е годно да ни разкрие смисъла:

„Не бива да се смущаваме, ако някой употреби думата физиология към Висшия свят... Физиологията е само условно определително на много действащи закони... Естествено, при дълбоко изучаване ще се намерят и по-подходящи названия. Но даже за най-висшите понятия могат да се намерят съпоставки във физическото всекидневие... Нека всеки се насочва според своята мярка — макар и с термините на механиката — към тоя Единствен път.“

Следвайки мисълта на Учителя, Елена Ръорих на свой ред пише:

„През последните десетилетия се появиха толкова бутафорски окултни организации, че всеки сериозен търсач се стареа да се държи

настрана от всичко, носещо етикета на окултизма. Сега вече са нужни нови определителни, отговарящи на съвременната терминология, приета от науката, която в своите последни открития се докосва тъй близко до най-тънките енергии и до отвъдния свят.“

Грижата за съвременност на израза е в пълно съответствие със смисъла на Учението, отговарящо именно на изискванията и проблемите на съвременния живот. Без да бъдат ни най-малко примитивизирани, големите истини и високите принципи ни се представят в своето земно значение, като неща, необходими всеки ден и при всички житейски положения. Те не са църковен протокол или ритуал на неделната служба, с който през седмия ден изкупваме безобразията си от предишните шест дни. Поуките на Учителя могат и трябва да бъдат мерило за всички наши дела и ако това не винаги става, вината едва ли трябва да се търси в Учението:

„Често чуваме оплаквания за недействителността на нашето Учение. Обикновено се оплакват онези, които не прилагат Учението. Нима лекарството ще помогне, ако е запечатано? Освен туй малцина могат да се похвалят със знание на Учението. Те или го съобразяват със старото си мислене или го четат откъслечно, без да обобщават смисъла. Учението трябва да се прилага, преди да се съди.“

Практично-приложната страна на Учението, без да го изчерпва, може да се проследи през всичките му звена, но тя особено се откроява в сферата на етичната проблематика. Още по времето на Блаватска някои хора, макар и споделящи в основному нейните концепции, бяха изразили скептицизъм относно идеята за морално усъвършенстване на човека, обявявайки я за банализирана и опровергана от практиката филантропична илюзия. Всички знаем наистина, че прословутите десет Божии заповеди хилядолетия наред са били втълпявани на стотици поколения без особен ефект. От тази гледна точка скептицизмът спрямо нравственото издигане на човешкия род не е лишен от основания. Но особеният подход на Учението е, че именно не втълпява, а обяснява, че вместо голословно да декретира кое е добро и кое е зло, показва практическата вреда от лошата постъпка, както за потърпевшия, така и за извършителя. И това акцентирание по-скоро върху ползата, отколкото върху доброто не е примамка за изкушение, а убедително разкриване на закона за причинността в действие.

Учението съдържа толкова и такива нови за човешкото знание моменти, та бихме могли направо да кажем, че разтваря вратите към един необятен и неизвестен свят, който може да се стори някому страшен и заплашителен, а другиму — радостен и привлекателен. Описва се огромната мощ на новите енергии и се обясняват редица явления от невидимия свят, насочват се учените към епохални открития, някои от които направо са подсказани.

Естествено мнозина биха предпочели вместо подсказване и намеци, да намерят в Учението готови решения и точни рецепти. Това обаче вече би означавало не да получим помощ от Адептите, а да очакваме те да свършат цялата работа, вместо нас. И което е по-важно, това би означавало да получим в свое разпореждане такива могъщи сили, за чието правилно използване още не сме дорасли. Случаят с атомната енергия е съвсем достатъчен като пример. Учителят още навремето бе предсказал, че в 40-те години човечеството ще овладее тази енергия. Така и стана. А колкото до последиците — коментарите са излишни.

При цялата безусловност на своите ръководни принципи, Учението се отличава с една привлекателна *толерантност*. То не издига свои богове, за да анатемосва чуждите и проявява търпимост към всяка чиста вяра. Сам Учителят неведнъж предупреждава срещу отблъскващото тесногърдие и срещу фанатизма, който — независимо от характера на обслужваната кауза — в последна сметка оказва помощ на тъмните сили:

„Всяка вест трябва да бъде не само блага, но и привлекателна. Може да се види, че много млади хора не следват пътя на бащите и майките. Освен кармичните причини може да се открие непривлекателността на действията на по-възрастните. Същото се забелязва и в положението на религиите. Религията като връзка с Висшия свят трябва да бъде преди всичко привлекателна. Страхът не привлича, насилието е отвратително, а разбирането на Висшия съвет трябва да бъде увлекателно... Фанатиците страдат именно от отсъствието на привлекателност. Колко тъмнина и отвращение са посяли те.“

Въпреки широтата и толерантността си, а понякога тъкмо поради тия си черти, Учението без друго ще шокира известни хора. Атеистите вероятно ще бъдат раздразнени от изрази като „Божествено начало“,

докато верующите ще бъдат скандализирани от отрицанието на всякакъв личен Бог. Материалистите ще се отнесат с подозрение към твърденията за духа, докато спиритуалистите ще посрещнат с негодувание твърдението, че всичко е материя. Аскетите ще недоумяват как едно Учение, проповядващо духовна и физическа чистота, може да допуска, та макар и като изключение, консумацията на месо. А бонвиваните ще се мръщят пред всяко осъждане на излишествата.

Както личи от писмата на Елена Ръорих, на нея твърде често са й били поставяни именно подобни въпроси: как може материята да се обявява за „всичко“, как може да се отрича Бог, как може да се яде месо. И Е. И. е била принудена отново и отново да обяснява, че под „материя“ Учителят няма предвид инертната физическа материя, а проявяването на духа; че личният Бог е детрониран не за да бъдем обречени на безбожие, а за да се утвърди единствено реалното всеобемно и безлично Божествено начало; че когато човек трябва да избира между късчето месо и гладната смърт, здравият разум е достатъчен, за да го насочи към първото.

Засягаме горните въпроси, за да се види колко трудно е да възприемем една нова система от възгледи, ако не сме се освободили от предубеждения и предразсъдъци. А освобождаването от предразсъдъците освен че е трудно, но не може да се извърши с един замах. По-лесно е в такъв случай да се въоръжим с известно търпение и доброжелателност, които биха ни позволили да разберем, преди да отсъдим.

Именно, малко търпение и добронамереност — това е първото условие за овладяване на Учението. Всичко останало идва постепенно.

Хората реагират на Учението главно по три начина. Едни от самото начало го посрещат враждебно. С такива лица не следва изобщо да се влиза в полемика, те трябва да се отминават. Други бързо биват обзети от ентузиазъм, те са готови тутакси да поемат пътя на ученичеството, и въпросът, който обикновено ги вълнува е — как веднага да влязат в контакт с Великия Учител или поне с някой негов довереник. Подобни хора следва да се оставят да изживеят първоначалния си плам, за да се види, какво ще произлезе от него — траен огън или пепел. Трети пристъпват към Учението с колебание и уговорки, поставят множество въпроси, основателни или не, преди да

определят мнението си. Понякога това е стремеж да се разберат проблемите в дълбочина, който води до постепенно приближаване към Учението. В други случаи се касае до личности, съмняващи се всякога и във всичко. Такива хора никога няма да се освободят от съмненията, дори и след като са ви казали, че вече са разбрали и са се убедили.

Индивидите, способни действително да възприемат Учението, съвсем не са толкова много. Но това не е причина за обезкуражаване. Големите истини, поне в началото, винаги са били достояние само на едно малцинство. Учителите не търсят широки аудитории. Те държат на качеството, а не на количеството. Учението е отправено именно към малцината, способни да проумеят истинския му смисъл, да го прегърнат като верую на живота си, да преобразят цялата си практика и всичките си мисли, съгласно неговите високи принципи.

Кореспонденцията на Елена Ръорих изобилства с изрази, като: „Винаги съм ви съветвала да не вербувате последователи“; „Не мисионерствайте, не приканвайте“; „Ние никого не се готвим нито да убеждаваме, нито да разубеждаваме и с цялата си душа въставаме против всякакво натрапване книгите на «Живата Етика»... Всеки трябва да следва своя път“; „Всяко натрапване ще принесе само най-голяма вреда“.

Това не е отказ от задължението да помагаш. Това е разумен отказ от безполезни усилия, водещи до напразно губене на време и до обратни резултати. Привържениците на Учението не са просяци и нямат нужда от признание, поднесено като милостиня. Учението е нещо твърде велико, за да бъде унижавано с една или друга форма на натрапване. То не се раздава. То се постига.

В едно време, когато пропагандата и рекламата са станали обичайни инструменти на всяка идеология, и когато всеки убеждава всекиго в нещо, подобна позиция на пренебрежение към популяризацията може да изглежда странна. Но в изявите на Учителите има много неща, които на пръв поглед изглеждат странни и едва впоследствие ни се разкриват в цялата си логика. Ние знаем: „Учението се разпространява по неизповедими пътища“.

Туй съвсем не означава, че трябва да отпъждаме искрено търсещите. Огромната кореспонденция на Елена Ръорих говори за тъкмо обратното. И в тая кореспонденция съвсем не са редки изрази

като: „Посрещайте сърдечно искрено търсещите души“. Или: „Тези, които сами тропат у нас, намират вратата отворена“.

Опитът ни е показал, че обикновено всеки намира в Учението най-вече това, което търси. Ако дадете един и същи том на три различни лица, с молба да подчертаят най-важните пасажки, ще установите, че дори въпросните лица да са на приблизително еднакво интелектуално ниво, подчертаните пасажки често ще бъдат различни. Но това не е всичко. Защото ако минете към разговор с тия лица, ще стане ясно, че и степента на проникване в материята също е различна.

Простото и ясно изложение на Учението не бива да ни води до прибързания извод, че то във всичките си части е съвсем леко за възприемане. Пред нас се разгръщат обширни, неизследвани от науката области, чието овладяване предполага усилия дори от страна на подготвения читател. И което е още по-важно, доколкото се касае до Учение на Синтеза, дотолкова е и наложително да го възприемем като органично цяло, а не само откъм ония отделни страни, които са ни понятни или които ни харесват.

„Някой е обърнал внимание само на качеството на храната, някой се е постарал само да не сквернослови, друг — да не се дразни, трети — да не се бои. Но такива полезни подробности ще бъдат все пак отделни лостове, един от тях не ще вдигне цялата тежест. Нужно е постепенно да се вниква в синтеза на Учението, само дъгата на синтеза може да осигури напредък. Ако някой забележи, че го е привлякла едната страна, нека прилежно повтаря и другите части на дадените указания.“

„Даваме много прикрито и постепенно приближаваме осъзнаването. Нека човек не се бои да се приближава все по-близо, додето не усвои ритъма на Мозайката.“

„Така приближаването до синтеза ще ни научи да се ползваме от всички подробности.“ (М.)

Учението няма да даде нищо на този, който го прочете просто за сведение, и ще даде много малко на оня, който откъслечно усвои отделни истини. Учението ще се превърне в наша опора и в наш щит, само ако изцяло го възприемем, ако изцяло повярваме в него.

Разбира се, когато говорим за вяра, ние имаме предвид не сляпото преклонение на фанатика, а разбирането и сърдечното

доверие. Именно по този повод Елена Ръорих обяснява на един свой кореспондент:

„Вие пишете, че не сте смеели да подложите книгата на критика... Трябва да ви кажа, че проявата на непредубедена, разумна критика или по-точно, обсъждането на прочетеното и чуто винаги и навсякъде е необходимо, иначе как ще развием своето съзнание и мислене?... Изразявайки пълно доверие в мъдростта на избраното от нас Учение, ние все пак не следва да приемаме всяко указание сляпо, само на доверие. Ако не сме разбрали нещо, не трябва да го повтаряме като папагали, само затуй, че така е казано в книгата на Учението.“

„Даже вярата трябва да бъде обоснована“ — казва Учителят. И, на друго място: „Всеки изследовател на Учението може да бъде посъветван — «приблужи се с всички сили, наблюдавай с всички мерки, изучавай с всички способности, познавай с пълно дръзновение, проявявай неуморност и се въодушевявай от всяко намиране на истината.» Учението не може да бъде погрешно. То не може да се отклоня от пътя на доброто и ползата. (Но) не трябва да се вярва само на уверения. Вярата е осъзнаване на истината, изпитана с Огъня на сърцето... Смятайте, че пътят на Учението е утвърждаване на Несъмненото. Не бива да се подхожда към истината по пътя на блуждаенето. Трябва да се върви, като се проверява всяка дума, всяко твърдение, всеки завет. Ако Учението е истинно, то всяка стъпка към него ще бъде просветление и разширение... Тъй кажете на съмняващия се в Учението — «проверявай, пламти със сърцето и се разгръщай духом!»

Ала колебанията пред посланието на Адепта понякога се дължат не толкова на недоверие, колкото на плахост. Често срещаните в Учението изрази като «воин», «битка», «изпитание», «подвиг» безпокоят или дразнят някои хора. Това е понятно, като се има предвид, че наоколо ни има и без туй премного битки и заплахи и че страхът е обичайна човешка слабост. Само че, както ще видим по-нататък, едно от първите условия на ученичеството е преодоляването на страха. Защото светът е такъв какъвто е — един свят на светлината, но и на мрака, един свят на две непримирими сили, вкопчени в неизмерима по обхвата си битка. Учението, чийто основен принцип е правдата, не може да си позволи да преиначава нещата, само за да бъдат те по-приятни на плахите духом.

«Разбирам, — пише Елена Ръорих — че писмата ми, утвърждаващи красотата на суровата самодисциплина и на жизнения подвиг, не отговарят на вкуса и на съзнанието на мнозина. Но аз смятам, че е престъпно да поддържам сантименталност, основана на лъжливи данни. Старала съм се, доколкото съм могла, да поддържам духа им, но естествено не съм могла да правя това, като им поднасям сладникави видения в стила на Л.»

«Вместо суровия строеж на живота, хората жадуват сладки приспиващи ги блянове и леки достижения в обстановката на магесниците от „окултните“ романи...»

«Наистина труден е пътят на възхождането и особено — на последните стъпала...»

Прочее не Учението е сурово, а сурова е действителността, в която сме обречени да живеем и да се развиваме. Що се отнася до Учението, сам Адептът предупреждава, че то в никакъв случай не следва да се развява като заплаха:

«Главно, не заплашвайте с Учението. Наистина, във всеки живот може да бъде внесено цъфтящо клонче. Като утринна светлина трябва да бъде учението.»

И, по друг повод:

«Ако съвсем прост човек ви запита „какви са задачите на Учението?“ Кажете — „да ти бъде добре да живееш“. Не трябва да го отрупвате със сложни разсъждения. Нека съществува му се проникне от съзнанието, че цялото Учение се грижи за подобрене на живота му. Понятието за отговорност ще дойде после. Първо — възвестете радост и подобрене на живота.»

Именно в това е една от основните и най-привлекателни черти на Учението, че то е създадено, за да служи на хората, а не обратното. И дори когато сме призвани към изпитание и саможертва, туй става пак за наша полза, а не за слава на Учението («Не на нас е нужно вашето мъжество, а на вас» — М.)

При това, за разлика от някои други окултни или религиозни доктрини, Учението не проявява никакъв вкус към крайностите на аскетизма, лишенията и самонаказанията — насилствени или не. Изградено върху принципа на целесъобразността, то отхвърля всички изкуствени «изпитания», които освен че са излишни, но и създават у ученика измамното самочувствие за постигнато съвършенство.

«Ще кажат — ние се отказахме от радости заради общината. Отговорете — каква гробищна е вашата община, ако е обречена на постно масло. Как съзливо унили са лишените. Как се облизват те към запретените лакомства.»

«Лишението е непознато нам, защото вместиането изключва лишението. Нашето Учение представя света богат, радостен и увлекателен. Никъде не се сочат вериги и бичувания. Като кораб, изпълнен със съкровища се носи указаната община.» (М.)

А Елена Ръорих напомня в едно свое писмо за будист-ката поговорка: «Ако духовното постижение се заключаваше само в отказ от месна храна, слонът и кравата отдавна биха го достигнали». И добавя: «Във всички учения винаги и във всичко се сочи Златната среда. Всичко насилствено и прекалено се осъжда». И на друго място: «Можеш да служиш и без да бъдеш аскет. Мнозина смятат, че за духовния ръст са необходими условията на монашество... Но това е заблуда. Под чист живот се разбира най-вече чистотата на помислите, на намеренията, безстрашие, неотклонност, твърдост и самостоятелност, всички останали потребности и функции на тялото, бидейки естествени, *не могат да се разглеждат като нечисти* и само излишествата в тях стават вредни, разрушителни.»

Разбира се, горните пояснения едва ли ще прозвучат успокоително за много хора, на които ученичеството без друго ще се представи като непосилен подвиг. И трябва да признаем, че те няма да бъдат далеч от истината. Когато Елена Ръорих казва, че пътят на възходането е наистина труден, можем напълно да ѝ вярваме, след като знаем, че тя вече е минала по него.

От друга страна би било проява на фатално лекомислие да се впуснем слепешката в едно изпитание, без да съзнаваме, дали ще ни стигнат силите да го издържим. Значително по-разумно е да останем пред прага на ученичеството, отколкото да влезем, а подир туй да отстъпим. Да останеш пред прага — това е въпрос на свободен избор, но да отстъпиш е равносилно на предателство. А ние скоро ще разберем каква катастрофа представлява предателството, преди всичко за самия предател.

И все пак, възниква въпросът: Какво да правим, в случай, че Учението ни привлича, а в същото време не намираме у себе си достатъчно качества, за да поемем стръмния път на ученичеството?

Ако подобен въпрос назрее у нас, не бива да се боим да си го поставим — той свидетелства поне, че съзнаваме недостатъците си и не се надценяваме.

Верният отговор може да бъде само един: да чакаме. Но да чакаме, не като стоим със скръстени ръце, защото подобно чакане е равносилно на отказа като работим в духа на Учението и според максималните си възможности, без илюзията че вече се готвим за Адепти. Учителят има предвид тъкмо подобен род помощници, когато говори за приятелите на Учението или на Общината:

«Много нелоши хора... са изплашени от непрестанния труд и огромните задачи. При това те в основата си са възприели идеята на общината. Би било гибелно да се включат тези още слаби хора в общината, но не бива да се отблъскват, за да не погаснат...»

«Приятелите на общината позволяват да се разполага с резервоар, без да се предават основите на Учението. Приятелите на общината не крият слабостите си и това дава възможност успешно да ги подпомагаме. Казвам именно приятели, защото за Запада това наименование е най-понятно. Ние помежду си ги наричаме ученици на известна степен, но Западът зле приема нашето понятие за ученичество.»

Във връзка с тоя проблем бихме могли да припомним и следните разсъждения на Елена Ръорих:

«На въпроса — как може да се приближава към Учението този или онзи несвършен човек» — Може да се отговори също с въпрос — а къде са тия, свършените?... В нашата задача не влиза създаването на ангели, нека с това се занимава църквата... Нашата задача е далеч по-скромна. Ние просто желаем да помогнем на идващите при нас поне малко да разширят съзнанието си и да получат отговор на много жизнени проблеми, на които църквата не е съумяла да отговори. Книгите на Учението на Живота по своята космопространствена широта на мисълта именно дават отговор на всички въпроси. И така, няма да търсим ангели, а да се заемем с хората.»

Тези мисли достатъчно ясно показват, че Адептите и техните помощници имат съвсем точна представа за скромните възможности на хората, дори когато тия хора са симпатизанти. Прочее високите изисквания на Учението в никакъв случай не означават, че Учителите хранят никакви илюзии относно действителното нравствено и духовно

ниво на съвременното човечество. Но нормите на Учението не се определят според мярката на средните възможности. Учението чертае Големия път, а Големият път води към Голямата цел и съвсем отделен въпрос е колцина и кога ще стигнат до нея, кой ще пълзи и кой ще напредва с бързи крачки. Едно необикновено Учение има нужда и от необикновени ученици.

Надяваме се, че казаното дотук дава някаква макар и бледа представа за своеобразието на Учението, поне посредством приведените цитати. И за да завършим с тази част на характеристиката, ще си позволим да приведем още един цитат от Учителя:

„Учението преди всичко, не се продава — това е най-древен закон. Учението поставя за цел усъвършенстването, иначе то е лишено от бъдеще. Учението отминава личните удобства, иначе то ще бъде себелюбие. Учението предвижда украсата на битието, иначе то ще потъне в безобразие. Учението винаги е самоотвержено, защото знае какво е Общото Благо. Учението почита знанието, иначе то е тъмнина. Изявата на Учението в живота протича не сред измислени обреди, но върху основата на опита...“

„Всепроникващият огън е най-добрият символ на Учението.“

IV

„Как можеш да си въобразиш покоя, ако всичко съществува в движение и чрез движение? Самото понятие за покой е изнамерено от онези, които са искали да се скрият от битието... Трябва да се мисли не за покой, а за това, как сред вихрите да се запази равновесие.“ (М.)

Картината на Космоса, разкрита ни още в „Тайното учение“, е твърде далеч от църковната догма за сътворението на света, но не се покрива и с данните на Астрофизиката. Ако библейската легенда, взета в буквалния си смисъл, е наивна, то сведенията на науката са непълни и не винаги точни.

И в наши дни все още се втълпява на милиони деца, че Господ е създал света точно за шест дни, като основното му творение е била разбира се нашата планета, докато слънцето, луната и звездите са били направени, „за да светят на земята“, че флората и фауната в цялото си многообразие са извикани на живот мигновено с един замах и че човекът е бил изваян от кал, а после му е била вдъхната душа.

Науката — още от времето, когато се подготвяше „Тайното учение“ — вече бе постигнала сериозни успехи в изследването на Вселената, а от тогава насам тия успехи неимоверно нараснаха. Но научното познание има един сериозен недъг, който не се свежда до неизбежните за даден период непълноти и неточности, а до ограничаването на изследванията главно във видимата страна на битието, независимо от туй дали тя е „видима“ с просто око, или с радиотелескопи. За останалото, сиреч за най-същественото, науката се задоволява с неясни догадки, а понякога не стига и до догадки.

Според теорията, развита от Е. П. Блаватска, в основата на цялата Вселена — непроявена и проявена — лежи една Безпричинна Причина, един Абсолют, който представлява Принципът на

единствената Реалност в нейните два аспекта — абстрактното, абсолютно Пространство и абстрактното, абсолютно Движение.

От този „Корен без корен“, от тази „Причина без причина“ произлизат Логосите: Първият Логос, безличен и във философски смисъл „непроявен“, който като Първопричина предхожда „проявеното“; Вторият Логос, представляващ Духът на Вселената, Духът-Материя (Пуруша и Праkritи) или Животът; Третият Логос, който е космическата Душа на Света, Разумът или космическият Нумен на материята.

В книгите на Учението, които са предмет на нашето внимание, тези въпроси — доколкото се засягат — са представени по-просто. В основата на Вселената е Абсолютът, неподлежащ на анализ и обсъждане, представляващ Тайната на битието („Светът се опира върху Тайната. Няма предел на Безпределността“ М.). Разбира се не става дума за туй, че някой ни забранява да изследваме Абсолюта, а за това, че нашият разум с ограничените си понятия и представи е неспособен да обгърне безграничното и, в най-добрия случай, ще ни даде едно съвсем примитивно, сиреч непълно изопачено съждение. Както казва по тоя повод Елена Ръорих, Учителите „никога не са поощрявали споровете за Непознаваемата Причина. Тя се е приемала като най-велика Тайна, завинаги непостижима. Защото ако почнем да ограничаваме Абсолюта, той ще престане да бъде Абсолют и ще стане ограничен. Затуй Абсолютът е непостижим“.

Подобни разсъждения при цялата си правилност биха могли да доведат някого до извода, че Учението проповядва непознаваемостта на света, че то представлява някаква вариация на Агностицизма. Такъв извод ще бъде погрешен. Учението, тъкмо напротив, не само поддържа, че Вселената е познаваема, но и подканва човечеството да упорства в нейното задълбочено изследване. Но доколкото необятният Космос, това е Безпределността, дотолкова и процесът на познанието е безпределен. Другояче казано, работата не е в туй, че сме лишени от възможността да проникваме във Вселената, а че това проникване в една Вселена без край, не може също да има край. Учителят посочва:

„Светът се опира върху Тайната. За Тайната, за Съкровеното говорят всички Завети. Обичащите да търсят противоречия могат да тържествуват, на тях им се струва, че е намерено нещо несъгласуваемо. Обаче те ще мислят от Земята и естествено всичко надземно ще им се

стори нелогично. Но приложете същите тия думи към Тънкия и Висшия свят, и земните противоречия ще намерят своето обяснение. Естествено, всичко тайно, извършено на Земята, вече ще бъде явно на Висшия план и Тайната, недостъпна в плана на Безпределността, ще се покаже логична.“

Ако хората с религиозна насоченост на съзнанието, се съгласят да приемат съществуването на някакъв Абсолют, твърде вероятно е те да го нарекат Бог. Разбира се, тук не става дума за терминология — ние вече видяхме, че Адептите са достатъчно толерантни към нашите терминологични предпочитания. Що се отнася обаче до въпроса по същество, Учението — както вече бе споменато — не приема и не допуска съществуването на някакъв личностен Бог, творец или властелин на Вселената. Още през 1881 Учителят Кутуми в своите писмени бележки към един текст на Алън Хюм казва:

„Нито нашата философия, нито самите ние вярваме в Бога, още по-малко в този, чието местоимение изисква главна буква. Нашата философия е предимно наука за следствията според техните причини и за причините според техните следствия, а тъй като тя е също и наука за творенията, извеждани от първоначалното, то преди да приемем такова начало, трябва да го знаем и нямаме право даже да допускаме неговата възможност...“

„Словото Бог е било изобретено за определение на неизвестната причина на тия следствия, от които човек се е възхищавал или страхувал, без да ги разбира. А тъй като ние твърдим и сме в състояние да докажем това, което твърдим, т. е. — знанието на тази причина или причини, то ние можем да настояваме, че зад тях няма Бог или Богове.“

Очевидно е, че в случая спорът не е за думата, а за същността. И ако думата се отхвърля, то е защото нейната употреба може да доведе само до изопачаване на смисъла, доколкото за всички верующи Бог представлява разумно същество, всесилно, вездесъщо и безпогрешно, което управлява, съобразно своята съзнателна воля, вселената и представлява съвършен първообраз на човека. А там, където религиозните хора откриват проявите на своя личен Бог, там още първите будисти са виждали само действието на Космическия закон.

„Аз бих избягвала църковните изрази, когато се има предвид Великия Принцип — забелязва Елена Ръорих в едно свое писмо. —

Понятията за волята и завета са вече свързани с личността и затуй не подхождат за представата на Всеобемното Начало. Струва ми се, че ще бъде по-сполучливо тези понятия да се заменят с космически закон.“

И на друго място:

„Където е възможно, словото Господ, Бог, Творец трябва да се заменя с Божествено начало, защото в съзнанието на масите антропоморфическата представа вече твърде се е вкоренила със словото Бог.“

Както се вижда Е. И. е готова да приеме определението Божествено в смисъл на „Висше“, но не и съществителното Бог, отразяващо антропоморфическото разбиране.

И тъй Абсолютът или Безпричинната Причина, или Божественият принцип, това е основата на единствената и все-обемна Реалност, изразена в пространството на Безпределността и в движението на Великото Дихание. Единствената Реалност, вече не като Неизречен принцип, а като Проявена Вселена, има два аспекта — дух и материя, сиреч две, които правят едно.

Ние можем да говорим само за дух или само за материя съвсем условно, с оглед на това, че разглеждаме Единното било откъм едната, било откъм другата му страна. В реалността обаче тези две страни са неделими, защото духът може да се проявява само в материята, а материята може да добие форма, т. е. изява само чрез движението на духа.

Още в писмата на Махатмите от 1880–1883 четем:

„Материята е вечна, тя няма начало, защото материята е самата Природа, и това, което не може да унищожи себе си и е неунищожимо, съществува неотменно и затуй не може нито да има начало, нито да престане да съществува.“

„Ние вярваме само в материята, в материята като видима природа и в материята в нейната невидимост, като невидим, всъдесъщ, всемогъщ Протей, в нейното непрестанно движение, което е нейния живот и което природата изявява от себе си, защото тя е Великото Всичко, вън от което нищо не може да съществува.“

„Нашите учения сочат само единния принцип в природата — дух-материя или материя-дух.“

Природата прочее, това е материята. Материята се намира в непрестанно движение („Космосът се изгражда с пулсации, иначе

казано, с взривове. Ритъмът на взривовите дава стройност на творението.“ М.). Материята и нейното движение са подчинени на основни, неизменни закони („Целесъобразността, произтичаща като следствие от противоположностите, господства в цялата Вселена.“ М.).

Дотук всичко е просто и като че ли познато. Сложността се откроява едва в момента, в който си дадем сметка, че духът-материя, увлечен във вечното си движение, се видоизменя и преобразява в безкрайно многообразие от явления, че тези явления, подчинени на закона на единството, са свързани помежду си, взаимодействат си, привличат се и се отблъскват и по силата на един друг закон — законът на причинността — пораждат все нови и нови следствия и съчетания. При това в неизброимите трансформации и диференциации на материята и движението тъкмо някои от най-основните прояви не са известни на науката и следователно не се взимат под внимание при научното обяснение на света.

Науката например нищо не казва или в най-добрия случай предлага само неясни хипотези относно т. нар. Материя матрикс, сиреч първичната материя, лежаща в основата на Вселената. Науката няма данни и за т. нар. Материя люцида, невидима за физическото око, но прекрасна в сиянията си и свършено реална за духовното зрение. Науката, макар от векове да се занимава с Пространството, няма понятие, че то представлява своеобразен огнен океан, в който действат могъщи непознати енергии, като се почне от всеначалната Психическа енергия и се свърши с Фохат или комсическото електричество. Учението съдържа неоченими данни за тези непознати материи и вселенски сили, стига да го изследваме с необходимото внимание.

В тая насока Живата Етика не повтаря сведенията, известни още от „Тайното учение“. Тя добавя нови моменти от първостепенна важност и, — което е най-съществено, — излага и новото, и вече познатото в съвсем различен план — от гледна точка на жизнените интереси на човечеството в сегашния етап.

Именно в такъв план Учителят ни приканва да овладеем онези сфери на невидимото, които с могъщите си сили могат да се окажат спасителни за бъдещето на планетата. И когато Адептът поставя някои изключително важни задачи пред науката, в този жест е изразено уважението му към научното изследване и към неговите труженици, въпреки наличните предразсъдъци и ограничености:

„Проследете развитието на науката за последния половин век; може да се изумите от прогреса на знанието... Който преследва науката е нечовекоподобен.“

Науката обаче все още не може да излезе от омагьосания си кръг, „защото психическата енергия не е призната. Без нея и най-смелият полет си остава детско занимание. Без психическата енергия няма да се открият пространствените пътища“. (М.)

Психическата енергия, за която говори Адептът, не бива да се ограничава от нашите повърхностни представи за психичното и за човешката психика, а още по-малко да се свежда до еманация на мозъчното вещество. Както ще видим подир малко, касае се за нещо съвсем различно и неизмеримо по-важно.

Така или иначе указанията на Учението за разширяване на човешкото знание в сферата на невидимото, не могат да се реализират, без да се използват методите на Учението. Другояче казано, задачите на Учението се постигат със средствата на Учението. А това в случая означава, че трябва да разберем ограничените възможности на тясно-специализираните изследвания и да потърсим отговор на големите проблеми по пътя на Синтеза.

Нашият ум непрестанно разчленява явленията с цел да ги опознае. Тази дейност безспорно е необходима в обичайното практическо и научно изследване. Но цялостното познание не може да се постигне без синтез, защото само синтезът е способен да отрази сложните връзки, да проникне отвъд измамната фасада на очевидното.

„Около понятието синтез съществуват много недоразумения. Някои, макар и да допускат неговата полезност, смятат че човек не може да знае всичко при съвременното развитие на знанието. Но нима синтез е знанието на всичко? Науката с многото ѝ отрасли не може да бъде усвоена от едно лице, но нейният смисъл трябва да бъде осъзнат. Той може да бъде напълно усвоен и утвърден в съзнанието.“ (М.)

Ние трябва да се стремим към синтеза и в нашето интелектуално познание на явленията. Но всепроникващото познание на синтеза, за което става дума в Живата Етика, не може да се постигне по разсъдъчен път. На Запад подобно извън интелектуално и пряко познание е прието да се нарича интуиция — термин, чието съдържание се формулира различно от различни автори. В Учението подобно висше възприятие се нарича чувствознание. И тук обаче се

налага да уточним, че не става дума за нашите обичайни емоции, а за знанието и опита, натрупани в оня вътрешен център, носещ названието „чаша“.

За да разберем по-добре какво се разбира под познание на синтеза, ще цитираме следния параграф от Учението:

„Религията и науката не трябва да се отличават по своята същност. Тънкото изучаване на материята и атома ще доведе до заключението, че жизнената енергия е не електричество, а Огън. Така науката и религията ще се сближат върху един принцип... Науката не може да разруши понятието за божественост на Огъня, също както и религията не може да запрети тънките анализи, използвани от науката. По такъв начин ще се утвърди разбиране и хармония между понятията на религията и науката... Затуй така важно е учените да притежават тънко окултно възприятие. Но само финият организъм може да обладава такъв божествен усет, който не се развива извън, а извътре. Затуй всички велики открития за благо на човечеството не ще идват от огромните лаборатории, а ще бъдат намирани по духовен път от учените, които обладават синтез... Естествено дарът на синтеза не винаги се дава, но тези самоотвержени съратници, които обладават синтеза, не се нуждаят от специалност... По пътя към Огнения свят трябва да се почитат Носителите на Синтеза.“

Както се вижда, Учителят посочва Огъня като основен принцип, върху който трябва да се сближат различните форми на познанието. Основен принцип, защото това е и основната енергия на Космоса:

„Вечният Огън изпълва всички тела и чрез тях се съединява с висшата огнена енергия. По такъв начин се преработва сокът на Вселената. Не може другояче да се нарече тази обновяваща се съкровена субстанция. Така всичко проявено служи като за обновяване на вечната Субстанция.“ (М.)

Две са понятията на Учението, които най-трудно се разбират и най-мъчно се възприемат. Едното е Йерархията, за която по-късно ще стане дума. Другото е Огънят. Но да не усвоим тия понятия в истинския им смисъл, това на практика означава да не усвоим Живата Етика. Не случайно една от книгите на Учението е озаглавена „Йерархия“, а две други — „Агни Йога“ („Огнена Йога“) и „Огнен свят“.

Трудността при възприемане на Огнената Йога произтича често от това, че ние свързваме понятието за Огъня с представите си за обичайните му прояви, сиреч за нещо, което пари, обгаря, опожарява, следователно повече ни плаши, отколкото привлича.

Подобни представи не са изцяло погрешни. Учителят сам казва, че можем да гледаме на Огъня не като на някакъв символ, а като на нещо реално, дори съвсем физическо („Не е нужно да се гледа на работата на Огъня като на нещо психическо. Смятайте, че Огънят е нещо физическо. Тъй на средното съзнание ще бъде по-лесно да мисли.“ М.). Същевременно думите на Адепта ясно подсказват, че подобна представа се приема само като удобна за „средното съзнание“, но че тя едва ли изчерпва смисъла на явлениято. Защото прозаичните ни познания за огъня са свързани единствено с неговата най-плътна и най-елементарна проява. Именно затуй Учителят уточнява:

„... Не бива да се мисли, че в Огнения свят неговите същества са постоянно обкръжени от езиците на пламъка.

Огънят може и да кристализира, но обичайното му състояние може да бъде характеризирано като Светлина. Тия сведения са прости, но по-добре да ги споменем, за да се избегне обичайното неразбиране.“

И тъй очевидно е, че не става дума само за огъня, който ние използваме при своите домакински и промишлени нужди, че тази енергия — все още почти непозната за нас — притежава различни, често дори невидими форми на проявление. И ако не сме в състояние засега да изучим всички тия форми, необходимо е поне да знаем, че най-общо погледнато съществуват два вида огън: „Отдавна е казано за двата огъня — творящият огън и унищожителният огън. Ако първият сияе, и грее, и възнася, то вторият изгаря и изпепелява. Но аз съм ви насочвал само към творящия огън.“ (М.)

Космическият Огън е могъща стихия, проявяваща се във всяко живо същество и изпълваща цялото Пространство. То е неизчерпаема творческа сила на Вселената, ала като всяка стихия, при известни условия може да забушува и като страшна разрушителна енергия. Именно оттук — и неотложната задача, стояща пред човечеството днес:

„Когато се обявява Новата Ера на Огъня, значи тази стихия трябва да се овладее. Иначе казано, трябва да се осъзнае жизнеността

на Огъня... Където е старото, там новият огън ще изгаря, и животът няма да получи ново благословение.“

„Нека думите за огъня не се приемат като отвличен символ. Говоря за действително съществуващия огън. Вече не за пръв път планетата изпитва въздействието на тази стихия. При смяната на расата огънят се приближава като струя на пречистване. Човечеството помни разрушението, причинено от съединението на пространствения огън с неговото подземно натрупване. Защо да се повтаря разрушението на Атлантида, ако може да се привлече благотворността на стихията на огъня? Но за да се приближиш безстрашно към огъня трябва да се научиш да мислиш за него и да го приемеш в съзнанието си.“ (М.)

Следва внимателно да се прочетат многобройните пасажии от книгите на Учението, засягащи горния въпрос, за да се разбере в подробности за какво става дума. Казано съвсем накъсо, човешките прояви, не само във физическия, но и в Тънкия свят имат своите връзки на взаимозависимост с огнената стихия, както във вътрешността на планетата, тъй и в пространството. Все по-голямото развихряне на тъмните сили — проявяващо се в тъмните помисли и дела на хората, в насилията, жестокостите, убийствата, хищничеството, аморализма — води и до все по-голямо засилване напрежението на огъня, което на свой ред увеличава психическото напрежение на планетата. А тази адска механика на взаимно усилващи се колосални напрежения на разрушителните сили може да има само един епилог — унищожителният взрив — в случай, че не бъде неутрализирана от градивната пречистваща енергия на Светлината.

„Трябва да се усеща колко голямо е напрежението. Трябва да се признае, че не е имало такова време. Не може да има обичайни мисли в необичайно време. Да разбереш това, вече ще означава да се приближиш към първата редица в битката... Също тъй, като здрав щит трябва да се пази съзнанието за Победа. Пространството трябва да се изпълва с победни мисли, тъй като в тях има озон и закрила.“

„... При нарастване на космическото напрежение нараства и напрежението на психическата енергия на човечеството... Подобно на експлозивен газ, тя създава опасност от взрив, става т бъде насочена в мощното преуказано направление, иначе тя ще сложи край на еволюцията.“ (М.)

„Хората често са чели за огнената гибел на планетата. Още преди две хиляди години е указано, че Огънят ще погълне Земята, още преди много хиляди години Патриарсите са предупреждавали човечеството срещу огнената гибел. Науката не е обръщала внимание на много знаци. Никой не желае да мисли в планетарен мащаб... Възможно е да не се пропусне последният час. Може да се изпрати помощ, но ненавистта няма да стане лекар.“ (М.)

В Живата Етика не веднъж се подчертава, че Светлината е непобедима, че в грандиозната пространствена битка силите на мрака са обречени на поражение и че еволюцията не може да бъде спряна. Именно затуй не е изключено някой да изтълкува като белег на непоследователност цитираната по-горе фраза за евентуалния „край на еволюцията“. Но подобно тълкувание ще бъде неоснователно. Учителят не формулира съжденията си според едни или други дидактични съображения. Когато говори за възможната гибел, то не е за да ни плаши. И когато изтъква неотменимата победа, то не е, само за да ни ободрява.

Процесът на еволюцията действително не може да бъде спрян. Това е космически закон, обаче той съвсем не отменя възможността една или друга планета да отпадне от еволюционното движение под ударите на друг космически закон — законът на Кармата. Всеки процес на изграждане дава и своите отпадъци. И само от човечеството зависи дали то Ще влезе в нов период на възход по пътя към безпределност-та, или ще се сгромоляса като отпадък в бездната, за да бъде претопено като инертна материя. Що се отнася до хората, заслужили с помислите, стремежите и делата си по-добра Карма, те ще продължат съществуването си в други форми и на други планети.

Учението отделя твърде голямо внимание и на вече споменатата Психическа енергия. Всъщност, както обяснява Елена Ръорих в едно свое писмо, „Огънят и психическата енергия са неделими, защото последната е качество на огъня. Психическата енергия е всеначална енергия“. Именно затуй отбелязахме, че би било съвсем погрешно да отнасяме понятието психическа енергия към феномените на човешката психика. Тази енергия естествено се проявява и у човека, но тя е не чисто човешко, а космическо явление и по-точно — енергията, лежаща в основата на цялата проявена Вселена.

„Огненият свят — казва Учителят — намира израз под названието психическа енергия. Така хората по-бързо ще разберат. На всеки е ясно, че у него съществува нещо, за което езиците нямат название. Силата или енергията по-бързо ще бъде приета, отколкото огнената искра. Човечеството твърде много се противопоставя на Огъня. Огънят поглъща, но не твори — мислят хората. Затуй по-добре им назовете психическата енергия и само на развитото съзнание кажете за Огъня.“

Психическата енергия в качеството си на всеначална енергия се проявява на всички планове — от най-висшите, до най-плътните и груби. Другояче казано, тя може да има различни качества, без да променя същността си. „Слоят на висшата психическа енергия е свързан с огньовете на пространството... Именно качеството на психическата енергия е съществено. Правилно е да се предполага, че потенциалът на психическата енергия е разлян даже в низшите организми. (Там) той дава инстинкт, но не съзнание.“ (М.)

Психическата енергия изпълва и човешкото същество. Но и тук тя може да бъде от различно качество, в зависимост от качествата на нашите мисли и чувства, от характера на духовния ни живот. „Всяко отделяне на секреция, всяко издишване, изпраща еманация на психическата енергия. Всеки човек щедро насища пространството и поради това е длъжен да се грижи за по-доброто качество на психическата енергия. Ако хората разберяха, че всяко дихание вече има значение за пространството, те биха проявили старание да очистят диханието. С най-прост апарат могат да се докажат еманациите на психическата енергия. По колебанията на махалото на живота може да се види как постоянно вибрира енергията. Същият способ ще докаже излъчванията, наричани аура, значи в пространството непрестанно се изпращат частици аура и психическата енергия тъче нова обвивка.“ (М.)

Човек получава психическа енергия от пространството, трансформира я и отново я изпраща в пространството. Това е една преработка, принципно наподобяваща вдишването и издишването на въздух, макар и не тъй елементарна. От качеството с което се извършва тази преработка, зависи и качеството на Кармата, която всеки от нас си тъче, а също, в последна сметка — и качеството на планетната Карма.

Ако Живата Етика тъй настойчиво поставя задачата за изследване на психическата енергия, то е не само заради възможността тя да бъде използвана като всяка енергия, но и затуй, че едва тогава човечеството ще добие пълна представа за нейното значение и следователно ще започне с по-голямо чувство за отговорност да я произвежда и стопанисва. („Когато хората осъзнаят психическата енергия, ще се утвърди Новата Ера“ М.)

Скептикът естествено ще избърза с въпроса: Възможно ли е изобщо да се овладее една непозната енергия, в случай че тя изобщо съществува? А прагматикът ще добави и следващия въпрос: Щом е възможно, защо не ни се посочи по кой начин?

Психическата енергия разбира се е невидима, но това е нещо обичайно за енергиите, и положението с електричеството не е по-различно. Вярно е, че при определени условия присъствието на електричество се проявява във видими признаци, но същото важи и за психическата енергия, която в нашия свят добива осезаеми прояви в думи и дела. „Хората говорят охотно за приливи и отливи, за светлинни и звукови вълни, за магнетически токове, но психическата енергия остава забравена. При това психическите вълни са далеч по-силни от всички други пространствени токове. Вълните на психическата енергия действат съвършено научно като астрохимически лъчи. Забелязват се пояси на въздействие или противодействие на най-далечно разстояние“ (М.). Колкото до психическата енергия у човека, то „не само всеки център е динамо, но и всеки атом произвежда енергия. Може ли да се смята неестествено и ненаучно изследването на психическата енергия?“ (М.)

Що се отнася до начина на изследване, той не може да бъде даден наготово по причини, които вече бяха обяснени. От цитираните малко по-горе думи на Учителя все пак достатъчно ясно се разбира, че за целта е необходим не особено сложен апарат и че подобен апарат вероятно отдавна вече функционира в някой от ашрамите на Бялото Братство. Сведенията, които намираме по този въпрос в едно от писмата на Елена Ръорих, са съвсем недвусмислени:

„Чертежът на апарата, събиращ психическа енергия, ще принадлежи на този, който има кармическо право за това. Същото може да се каже и за апаратите, измерващи напрежението на огъня в пространството. Ако аз даже бих ви ги описала, те все пак няма да ви

дадат много нещо. Но никому не се забранява да търси и намира. Именно, дават се намеци, и всички такива открития вече са зафиксирани в пространството. Всички споменати апарати действат не само на тънкия план, но даже и на физическия в Крепостта на Великото Братство.“

Хората, изморени и изплашени от непрестанните си конфликти, винаги са мечтали за хармония. Измамани в надеждите си да я открият в човешкото общество, мислители и поети са я намирали в природата. Пантеистичното съзнание им е помагало да постигнат душевно спокойствие сред вълните на социалните сблъсъци.

Съвременната наука обаче все повече изгражда у нас една обезпокояваща и неприветна представа за космоса, в която сякаш няма място за хармония. Пространството е изпълнено със смъртоносни космически лъчи, метеори връхлитат планетите, небесни тела загиват в гигантски експлозии, черни дупки всмукват материята, превръщайки я в небитие. Зачестяват и природните бедствия на планетата — опустошителни урагани, катастрофални земетресения, изригване на нови вулкани. Къде е хармонията?

И все пак хармония съществува. Достатъчно е да вдигнем очи към звездното небе, за да се уверим в това. Достатъчно е да сведем поглед към най-дребното цвете, за да се уверим в това. Представата за хармония не е плод на човешкото въображение, тя е възникнала от съзерцание на природата. Човек е открил принципите на хармонията в мъдрата книга на Вселената.

Само че хората с течение на времето — може би в противовес на яростните обществени стълкновения — все повече са били изкушени да разбират хармонията като спокойствие и неподвижност. А подобна идилия на монотонността наистина не съществува в никоя сфера на живота.

Независимо дали ще говорим за биполярност, за двойственост, за цикличност или периодичност, но навсякъде — и у нас, и около нас — съществуват противоположностите на центробежни и центростремителни сили, на покой и напрежение, на привличане и отблъскване, на свиване и отпускане, на действие и противодействие, на приливи и отливи, на положителни и отрицателни заряди, на бодрост и умора, на будност и сън, на растеж и стареене, на

изграждане и разрушение, на живот и смърт, на изгрев и залез, на ден и нощ, на светлина и мрак.

Всичко пулсира — от необятните галактики до човешкото сърце — и в тази пулсация се извява Великото Дихание на Вселената. Всичко се движи — от планетите, до атома — и когато това е движение на небесни тела и на стихии, то може да добива неизмерима и застрашителна мощ.

Туй не означава, че в Космоса липсва хармония, а че тази хармония далеч надхвърля нашите човешки разбирания и нашите дребни мащаби. Хармонията не е нещо неподвижно, установено веднъж завинаги, а нещо, което постоянно се изгражда от уравнивяването на противоположности. Тя е едно непрестанно самоосъществяване, разкриващо ни се чрез неотменното възникване и преодоляване на противоречията.

Именно тъй можем да си обясним и онова противоречие, което в момента ни интересува — противоречието между Светлината и мрака — като разбира се в случая имаме предвид нещо по-важно от чисто физическите явления.

„Хората дотолкова са смесили понятието Светлина с осветлението, та не могат да си представят, че Светлината е енергия. Няма да надзъртаме в оная Безпределност, където и мисълта, и светлината, и всичко съществуващо се сливат в едно; да разберем Светлината според земното съзнание като целителна енергия, без която животът е невъзможен. Светлината е най-проникващият спасителен пратеник. Ние отлично разбираме разликата между ръкотворния огън и космическата Светлина. Не огън, а сияние окръжава всяко живо същество. Добрият мислител се окръжава с дъга и със светлината си носи лечение. Светлината по право може да се напече начало, което води към обновление. Мисълта и Светлината са дотолкова свързани, че мисълта може да се нарече светоносна.“ (М.)

Но освен светлината има и мрак. Във физически смисъл ние сме изкушени да кажем, че мракът като самостоятелна сила не съществува, че мракът е просто липса на светлина. Това само доказва, че от двете явления активната сила е светлината, докато мракът не е нищо повече от нейно отрицание. В духовен план обаче тъмнината също има своите активни прояви и активни дейци.

Учението разбира под понятието „тъмнина“ разрушителните сили, противопоставящи се на еволюционния процес — като се почне от силите, целящи да откъснат планетата от предназначаното развитие и се свърши, грубо казано, с произвола в клетките, водещ до раковите образувания. Мракът е противоположност на всичко туй, което е светлина. Той се проявява в себичността, в низшето, в необузданата стихия, в хаоса.

Всъщност мракът се ползва от сили, принадлежащи по право на светлината, след като разбира се съответно ги трансформира и доведе до необходимата степен на деградация. Той използва огъня, но не за да създава, а за да руши; той си служи с мисълта, ала не за да пречиства пространството, а за да го трови; той насочва психическата енергия на човека, само че не за да възвисява човека, а да го принизявало зверщината. Огнената мощ на вътрешния център Кундалини напр., способна да насища и подхранва висшите центрове, деградира под влияние на тъмните сили в резервоар на животинщина и разгул.

Някои хора, надникнали бегло в Живата Етика, недоумяват как тъй Божественото начало е могло да допусне зараждането и развитието на мрака. Това напомня недоумението на верующите — как всемилостивият Бог е създал толкова страдания по света. Отговорът на църковниците обикновено е, че изпитанията се изпращат за да се провери силата на вярата. За жалост такъв отговор едва ли задоволява питащите. Та нали те всеки ден отправят молба: „не ни въвеждай в изкушение и ни избави от лукавия“.

Въпросът за тъмнината съвсем не е лишен от основание. Наистина как е възможно в един свят, където Целесъобразността е основен закон, да съществуват сили на мрака, чиято цел е именно покушението над целесъобразността? Как е възможно тия разединяващи сили да действат при наличието на закон за Единство на Битието? Какви са най-сетне причините, които са ги породили в една Вселена, развиваща се според закона на Причинността?

При цялата си привидна логичност обаче тия въпроси тутакси ще отпаднат, ако вземем под внимание диалектичката връзка между детерминираността и свободата на изява. Законът е безусловен, а свободата на изява — условна и ограничена. Но тя съществува, иначе не би имало нито индивидуално многообразие, нито отговорност. Това, че ние ще скочим от някой висок етаж, няма да отмени закона на

гравитацията. Но и законът на гравитацията не може да ни попречи да скочим и да си разбием главите.

Тъмнината не е символ, а съвсем реално зло. Тя има своя йерархия и свой адепт — Князът на мрака, свои черни ложи и свои убедени съмишленици, както на физическото, така и на тънкото поле. А нейното голямо предимство е, че мнозина дори не подозират съществуването ѝ. Или както гласи известната поговорка — силата на дявола е в туй, че хората са престанали да вярват в него.

Апокалипсисът заклемява тези, които не са нито горещи, нито студени, а топли. Ние бихме прибавили към тях и ония, които не са нито бели, нито черни, а сиви, както и другите, които не са нито добри, нито лоши, а „почтени“. Те разбира се външно изглаждат по-безопасни и по-безобидни от отчетливо тъмните. Но тъмните обикновено действат именно чрез тях. Понеже са удобни като прикритие. Понеже са лека плячка за обсебване. Понеже плахостта, колебанието, бездействието, в последна сметка — и въпреки добрите намерения, — ги правят негласни съюзници на мрака. Те с нищо не възпират мрака, а само облекчават нашествието му. Те са съюзници на мрака, без дори да подозират това.

„Може ли Светлината да склучи съюз с тъмнината? Тя трябва да се угаси, за да се съедини с противоположното начало... Светлината не може да увеличи тъмнината, както и тъмнината не може да увеличи Светлината, значи такива съюзи противоречат на Природата.“ (М.)

Между Светлината и мрака не може да има нито мир, нито примирие. Обаче неправилно би било да се мисли, че предопределението на Бялото Братство е да се сражава с тъмнината. То има да осъществява далеч по-грандиозни предна-чертания. И ако е принудено да се сражава, това е само, за-Щото тъмнината се стреми да осуети тъкмо най-голямото от тия предначертания — установяването на Новата Огнена Ера, осъществяването на еволюционния план.

„Невежите предполагат — казва Учителят, — че Светозарният идва да мъсти на тъмнината. Но Светлината дори не убива тъмнината. По-вярно е, че тъмнината, приближавайки се към Светлината, се разбива и унищожавана. Твърде съществено е да се разбере, че тъмнината сама унищожавана себе си, когато се приближава към Светлината.“

Именно по силата на този принцип мракът не разполага с никакви средства да преодолее Светлината: „Тъмнината има край и Светлината е изявена безпределно. Всеки, който знае тази най-проста истина, вече е непобедим. Може да се допуска слаба Светлина и голяма тъмнина — тогава победата е невъзможна. Колкото и да дадеш на неверника, той ще потопи всичко в океан от тъмнина. Така, да вземем оръжието на Светлината, като най-верното.“ (М.)

Вече стана дума за тоя тип хора, които малодушно отбягват всичко, напомнящо сражение или борба. В случая обаче се касае колкото до малодушие, толкова и до наивност. Човек не може да отбегне борбата. Той само си въобразява, че прави това. Елена Ръорих цитира следните думи на един от великите Учители:

„Всеки човек непрестанно се намира сред три битки... Първата ще бъде между свободната воля и кармата. Нищо не може да освободи човека от участие в стълкновенията на тия начала. Втората битка бушува около човека между развъплътените същности на доброто и злото. Тъй човек става плячка на едните или на другите. Невъзможно е да си представиш яростта на тъмните, опитващи се да овладеят човека. Третата битка шуми в безкрайността, в пространството, между тънките енергии и вълните на хаоса... Човешкият ум разбира земните стълкновения, но той не може, гледайки в дълбокото небе, да си представи, че там бушуват могъщи сили и вихри. Само овладял земните чувства човек, може да помисли за невидимите светове. Трябва да се привиква към такива мисли. Само те ще направят човека съзнателен участник в безпределните сили.“

Би следвало да се поясни — за окуражаване на плахите — че в грандиозната битка между силите на Светлината и мрака, всекиму се поставят задачи, съответстващи на възможностите му. Единственото, което се иска от нас, е готовността да заемем мястото си в битката, не защото участието ни е съдбовно за нейния изход, а защото е съдбоносно за самите нас. И ние ще стигнем толкова по-лесно до тази готовност, колкото по-ясно съзнаваме, че начело на редиците ни се сражават Светли Духове с могъща власт.

„Няма такова човешко въображение, което би могло да си представи хаоса на космическата битка! Продължението на битката не е по силите на човешката природа. Хората даже не могат да приемат в

съзнанието си, че над всекидневието протичат стълкновения на такива мощни енергии.“ (М.)

Там, в неописуемата по размаха си космическа битка, воюва за нас Братството на Светлината. Що се отнася до нас самите — остават ни светлите прояви във всекидневието. А също и онези другите, нощем, когато заспим, в сферата на Тънкия свят, които не помним. Обикновено ние помним само сънищата си, а не преживяното в Астрала.

V

„Няма да умрем, а ще се изменим.“ (М.)

Сред това необятно пространство, царство на неотменими закони и полесражение на могъщи сили, какво представлява този малък свят, наречен човек? Какви са нашите възможности, каква е нашата участ, от какво трябва да се освободим и какво трябва да придобием, ако искаме да се издигнем до нещо по-съвършено, по-прекрасно и по-неуязвимо от това, което сме днес?

За човешката природа са написани такива грамади от книги, включително и окултни, че това, което ще кажем вероятно ще прозвучи на мнозина съвсем елементарно. Но ние искаме да засегнем точно някои елементарни, или ако щете, първоосновни неща, именно защото известни окултисти, представящи се за ученици на Е. П. Блаватска, внесоха свои лични тълкувания, противоречащи в една или друга степен на първоначалните идеи.

В един подобен труд напр. можем да прочетем, че човекът е троичен, понеже е създаден по образ и подобие на Бога, който също е троичен (Сила, Мъдрост-Обич и Творческа дейност). Ние вече видяхме какво е отношението на Учението към догмата за личния Бог, тъй че няма да се връщаме наново към този въпрос. Нашата задача не е да полемизираме, а да набележим някои най-прости принципи, като предоставим на читателя възможността сам да стигне до истината.

В книгата „Община“ на едно място е казано: „Да не забравим, че ние сме микроорганизми, населяващи гънките на планетата“. Подобно напомняне би могло да ни подежда доста потискащо, ако не вземем под внимание, че то се прави, за да ни се внуши необходимостта от съизмеримост в оценката на явленията.

Да, човек е наистина един микроорганизъм, видян в мащабите на нашата Слънчева система, без даже да говорим какво е той в мащабите на Млечния път или на видимата Вселена. И все пак този

микроорганизъм представлява сам една малка Вселена, в която са отразени принципите на големия Космос, с многообразните процеси на диференциация и трансмутация на живата материя.

Всекиму е ясно, че у човека съществуват поне две страни — независимо как ще ги характеризираме — физическо тяло и духовна дейност. За физическото тяло ние съдим по данните на анатомията и физиологията, усвоявани като аксиоми още на училищната скамейка, но съдържащи и до днес, по признанията на самите учени, не малко спорни въпроси и празноти. Духовната дейност пък ни се обяснява в учебниците по психология, където противоречията и произволите са далеч по-големи, понеже, както е известно, психиката е неясна работа. Най-парадоксалното е, че науката дори не прави опит да обясни човека като едно органично и неделимо цяло, каквото той действително е по всеобщо признание, че все още липсва наука, наречена примерно „човекознание“, а вместо туй цялостната същност е насечена на части, всяка от които е предоставена на отделна дисциплина.

Ако картината, представяна ни от физиологията, макар непълна, е относително ясна, то анализът на духовния живот поражда хаос от несъвместими психологически теории. Но това, което почти от един век насам е ясно поне на някои учени, то е, че теренът, определен от психологията като сфера на изследване, представлява всъщност само малка част от душевността на индивида, следователно резултатите от подобно изследване не могат в никакъв случай да ни доведат до изчерпателни фундаментални обобщения.

Както е известно, още в началото на века Фройд стигна до извода, че съзнателните психически процеси, определени като обект на психологията, са един твърде ограничен сектор на човешката психика, обхващаща далеч по-обширна и съвсем неизследвана територия, която Фройд нарече „несъзнателното“. Това беше твърде значително откритие, съществено разширяващо, но донейде и стесняващо областта на изследване, доколкото фройдизмът извежда в последна сметка всички процеси на несъзнателното от подмолната дейност на биологичния фактор — инстинктите.

Днес науката, въоръжена с нови концепции и нова техника, се опитва да проникне по-дълбоко в този, сякаш проучен от край до край, а всъщност все още загадъчен феномен — човекът. Изследва се механиката на наследствеността и информацията, заложена в ДНК,

изучават се свойствата на биотоковете, документира се дейността на мозъка по време на съня, правят се анкети за преживяванията на хората, изпаднали в клинична смърт, а впоследствие оживели. Всички тия разнообразни проучвания, които нямаме за цел да изброяваме, са безспорно полезни и постепенно разширяват границите на научното познание. И все пак въпросът за цялостната характеристика на човека остава открит.

Човекът може да бъде разглеждан и като единство на две начала, и като троична същност, и като седмостепенен принцип — ние вече знаем, че Учението няма нищо общо с доктринерството и схематизма. Ако определяме човека като духо-материя, той ще бъде едноточен или двуначален, в зависимост от туй, дали броим духо-материята за едно или За две. Ако си спомним и съществуването на Абсолюта или Божественото начало, пронизващо целия Космос, тогава човекът ще ни се представи като троичен.

Бихме могли да възприемем и друг подход: безсмъртното човешко Аз и краткотрайното физическо тяло. Човекът отново става двуначален. Вземем ли под внимание обаче и междинната проява между тези две начала, именно астралната, ще стигнем пак до троичността. А в случай, че се опитаме да разчленим по-нататък изследваната цялост, можем да стигнем до концепцията за седмичността, изложена от Блаватска, а по-късно, с незначителни изменения, и от Елена Ръорих.

Споменаваме някои от възможните варианти на анализ, за да се види, че същественото не е в схемите и че те могат да бъдат различни, стига да ни разкриват основното. А то е, че противно на широко разпространеното схващане, физическото тяло не е равнозначно на човека, нито физическото съществуване — на човешкия живот. Физическото тяло е само част от личността, в която за късо време се проявява истинското Аз, безсмъртната индивидуалност. Или, за да си послужим с израза на Елена Петровна, „личността е ролята, която актьорът (Аз) изпълнява само за една вечер“.

И тъй, първият елемент или звено в седмичната верига, това е Физическото тяло, колкото низшо, толкова и основно при земното съществуване, защото именно то е проводник на всички останали принципи.

Вторият елемент е Етерният двойник, наричан понякога низше астрално тяло. Съществуването на Етерния двойник не е много продължително от това на физическото тяло. Той бързо се разпада подир смъртта.

Третият елемент е Праната или Животът, жизнен принцип, неразделен от всички прояви в Космоса.

Четвъртият елемент е Кама или висшето астрално тяло. То е средоточието на желанията и страстите и се проявява в два аспекта:

а) Кама-Манас — низшият ум или интелект.

б) Кама-Рупа — субективна форма на мисловните и физически желания.

Петият елемент е Манас, самосъзнанието или Висшият Разум, чието излъчване свързва Монадата — за която след малко ще стане дума — със смъртния човек по време на физическото съществуване.

Шестият елемент е Буди, Духовност или Духовната Душа (за разлика от животинската душа Кама). Именно чрез шестия елемент Буди се проявява седмият елемент Атма.

Прочее седмият елемент е Атма. Духът или огненото начало, висшият синтетичен принцип, който е едно с Абсо-люта или изразява Абсолюта.

Седмият елемент Атма, фокусиран в шестия — Буди, образува монадата, която е първичното ирационално въплъщаващо се Аз или Его. Ако към седмия и шестия принцип, обединени в монадата, прибавим и петия, ще получим и т. нар. висша триада — Атма, Буди, Манас или вече съзнателното безсмъртие (за разлика от ирационалното) на човешкото Его, което остава да живее след разпадане на низшето Его. Другояче казано, висшето Аз, това е Причинно тяло, съзнание и дух. За своето физическо проявление обаче триадата се нуждае от вече посочения четвърти принцип — Кама.

Разбира се Атма или Духът не може да бъде наречен „човешки“ принцип в точния смисъл на думата, защото е вездесъщ във Вселената като проява на Абсолюта. Именно затуй е и неизменен, докато Егото подлежи на еволюция. Като изтъква привидното противоречие между Веданта и Будизма по този въпрос, Учителят казва:

„Веданта правилно посочва, че духът остава неприкосновен. Огненото зърно на духа остава в стихийната си цялостност, защото значението на стихииите е неизменяемо, но еманациите на зърното се

изменят в зависимост от ръста на съзнанието. Тъй може да се разбере, че зърното на духа е частица от стихийния огън, а натрупаната около него енергия е съзнанието. Значи Веданта е имала предвид зърното, а Будизмът говори за усъвършенстване на обвивката. Така напълно се съчетава подвижното с неподвижното.“

„Напълно понятно е, че Буда, устремяващ човечеството към еволюцията, е посочвал свойствата на подвижността, докато Веданта е имала съждение за основата. Към пламъка на огъня може да се прибави всякакъв химически състав и така да се измени цвета и размерите му, ала стихийната същност ще остане неизменна.“

Но ако Духът не се променя, то по-низшите елементи на човешкото същество са подложени на постоянно въздействие от страна на заобикалящата ги среда и колкото по-низши са те, толкова по-податливи са на това въздействие. В случая няма да се спираме върху влиянието на социалната среда, достатъчно известно и очевидно, а ще се обърнем към оная среда, която обгръща всичко съществуващо — Пространството.

В обичайното си мислене ние третираме пространството около нас като една празнота. Разбира се всички чуваме и четем за космически лъчи или магнитни бури, всички сме учили за атмосферното електричество и всички знаем, че радиоприемникът и телевизорът работят благодарение действието на невидими вълни. Но понеже не виждаме тия неща макар да имаме някакво понятие за тях, ние трудно можем да си представим, че пространството около нас е запълнено. Запълнено в точния смисъл на думата — не само с посочените енергии, но и с други, за които съвременната наука разполага само с хипотези, в случай, че изобщо ги подозира.

Ала това, за което най-малко си даваме сметка и което ни е най-трудно да приемем, то е, че пространството е запълнено и от нашите човешки еманации, от мислите и чувствата, излъчвани от нас и представляващи реални енергии като всички останали вибрации.

Голяма част от хората — без да са разсъждавали специално по това — живеят с илюзията, че мисълта е нематериална и ограничена в границите на човешкия мозък, че тя се ражда там и там умира и че може да добие форма на обективно съществуване, само ако прерасне в думи или дела. Фатална заблуда, за която човечеството е плащало и продължава да плаща с неизброими страдания и провали. Въз основа

на тая заблуда ние сме твърдо убедени, че мислите, както впрочем и думите, нямат особено значение, а единствено важни са делата. Всъщност е тъкмо обратното: ние определяме своята карма не толкова с делата си, а преди всичко с мислите. И не само това. „Убийствата от изпратените зловни мисли са много повече, отколкото от оръдията. Но и тази истина е още недостъпна за човечеството“ — пише Елена Ръорих. А ето какво казва Учителят:

„Но кога хората ще разберат значението на мисълта и на словото? За хората все пак е по-важно да разсипят торба с малоценни зърна, отколкото да сипят унищожителни слова. Всеки гризач ще прибере зърната, но даже Архатът няма да унищожи следствията на мисълта и словото...“

„Някога са отговаряли за действието, след туй са разбрали значението на словото, сега е време да се узнае пожара на мисълта. Най-добре е да умеем да мълчим и да пречистваме мисълта. Нима ревът на тигъра може да бъде по-лош от предателското мислене? Човек трупа тежка карма не само за действията си, но и за мисленето...“

„Безумен е онзи, който ще приеме това предупреждение като заплаха. Заплаха не съществува, имаме само примери и грижи. Всеки е свободен да скача в бездната, но трябва да го предупредим.“

Мисловните еманации представляват енергии в точния смисъл на думата, способни да въздействат в положителен или отрицателен смисъл, да лекуват или да рушат. А това значи, че и всеки от нас, когато мисли — макар да не си дава сметка — неизбежно помага или вреди. И понеже не само въздействаме, а сме и подложени на въздействие, на нас също ни помагат или вредят.

Може да звучи съвсем опростено, но всеки от нас — иска или не иска, съзнава го или не го съзнава — представлява едновременно и предавател, и приемник на мисли. („Няма да сгрешим ако кажем, че половината свят изпълнява внушени нареждания.“ (М.)

Мисловните предавания и приемания се извършват според още неовладени от човечеството закони. Основното в случая е, че сродното привлича сродното, също като при баналното радио: не можеш да го нагласиш на вълната на Виена и Да чакаш да чуеш Париж.

„За да се получи мисъл, или отговор от пространството — пише Елена Ръорих, — нужно е да се постигне пълно съответствие на вибрациите. Същият принцип, както и в радиото. Хората по-често,

отколкото смятат, улавят пространствени мисли, но тия мисли не винаги са високи. Та пространството е изпълнено с всевъзможни мислени послания и ние получаваме от него това, което отговаря на нашия приемник. Затуй Учението толкова настоява на очистването на сърцето и мисленето, за да ни направи звучащи на мислите на Висшия Свят. Тъй наричаните вдъхновения често не са нищо друго, освен съзвучие на вибрациите.“

В своето взаимодействие с Пространството човек представлява своеобразен магнит. Не само силата на този магнит, но и качеството му зависи от степента на нашето развитие, по-специално — от развитието на съзнанието и от онези средоточия на психическа енергия, наричани „центрове“.

„Човекът представлява магнит, чиито свойства са твърде многообразни. Най-добре може да се покаже влиянието, което оказват на човека Висшите Сили и тъмните поробители. Когато центровете и съзнанието се развиват, съответно силата на магнита става неуязвима, защото този магнетизъм добива съответствие с Висшата Сила. Но духът, наситен с низки течения, не може да привлича към себе си. Магнитните токове се устремяват само от сили, които ги привличат. Загубилият притегателната си сила, не може да отговаря на вибрациите. Човекът е магнит — тъй да запомним по пътя към Огнения свят.“ (М.)

Личността, чиито вибрации не съответстват на Висшите сили, остава плячка на тъмни еманации. Подобни хора са най-чести жертви на обсебването. Някаква нечиста същност от Астралния свят се прилепва към тях, за да може чрез тях да уталожва, макар и косвено, незадоволените желания и страсти, става роб на чужда воля, въобразявайки си, че се движи по линията на личните си стремежи и прищевки.

„... Обсебването е не само психическо заболяване, но и зараза на целия организъм... Естествено, тъмният обсебител няма да се грижи за здравето на последователя си. Всяка болест е вече разложение, което е приятно на тъмнината...“

„Стремежът към Висшия Свят е най-доброто средство против обсебването... Възвишените мисли не само влияят на нервното вещество, но и пречистват кръвта...“ (М.)

Обсебеният е наистина потърпевш, ала това съвсем не означава, че пред закона на Кармата той е невинна жертва:

„... Ще ви запитат: «Как се извършва справедливостта над обсебените? Кой ще понесе последствията — обсебеният или обсебващият?» А кой може да разграничи, докъде е волята на обсебващия и волята, заложена в самия обсебен?»

„Обсебването настъпва едва когато достъпът е открит. Не само това, още преди обсебването злото шепне и подготвя слабия дух. У нуждаещия се от злото ще се появят и привлечените от него същности. Кармата на обсебените е тежка!“ (М.)

За да настроим приемателния си апарат на съответната чиста вълна и да усилим своя магнетизъм, необходимо е да отворим или пробудим окултните си центрове. „В мозъка има център, наричан камбана, който събира като резонатор симфонията на света и е способен да превърне най-дълбоката тишина в страшен акорд. Казано е «който има уши, да слуша». Също тъй, както гръбначният мозък се нарича копие, защото, когато искаме да отразим ударите, трябва да напрегнем този канал. Също тъй, както центровете на раменете се наричат крила, защото при самоотвержен поглед лъчите се Усилват. Легендата за крилата е твърде изобразителна. Също както желанието на древните да носят на гърдите кръгла пластинка. Темето се нарича кладенец, защото вълните на чуждите въздействия проникват по това направление. Навсякъде в древността виждаме покриване на главата, свързано със символа на свещеника, а сега заменено с названието на фирмата, така са оплешивели духовно хората.“ (М.)

Твърде важен център е и Кундалини, в основата на гръбначния стълб и който, веднъж пробуден и насочен нагоре, изпраща енергията си подобно огнена змия, като пробужда и храни по-висшите центрове. Но центърът, на който Учителят отделя най-голямо внимание, това е чашата, намираща се в областта на сърцето.

Ритъмът на сърцето ни свързва с ритъма на необятната Вселена: „Усвоението на ритъма е степен към далечните светове. Никой не може да възприеме тънките вибрации, ако не е усвоил ритъма и не разбира значението на хармонията. За някого тя е празен звук, но съществува и такъв, който вече е хармонизирал целия си живот. Не ритъмът, изявяван в лошата музика, а огненият ритъм на сърцето имам предвид.

Някой, чул за ритъма, наел барабанист и заповядал да му бие в ушите — и от това още повече затъпял...“ (М.)

Познанието чрез сърцето е познание на синтеза. Учителят говори за „прекрасното привличане на магнита на сърцето, което съединява всички явления“.

И още: „Да виждаш с очите на сърцето; да чуваш звуците на света с ушите на сърцето; да прозираш бъдещето с разбирането на сърцето; да помниш миналите натрупвания със сърцето, така стремително трябва да вървиш по пътя на издигането.“

Подобни изрази — да виждаш, да чуваш, да помниш със сърцето — могат да ни се сторят странни, ала това ще означава само, че не сме проумели истинския смисъл на понятието — „сърце“ и го възприемаме в духа на физиологията, за която сърцето не е нищо повече от мускулна помпа.

Сърцето, най-сетне, това е центърът, който ни свързва с най-светлото — с Адепта: „Сребърната нишка на съединение на Учителя с ученика е великият магнит на сърцето.“ (М.)

В трудовете по йогизъм и окултизъм се определят различен брой центрове. Ние нямаме намерение да навлизаме в тази обширна материя и се ограничаваме да споменем само центрoвете, за които говори Учителят.

Йогизмът в течение на векове е разработил и съхранил сложна система от упражнения и похвати за „пробуждане“ на центрoвете. Без да оспорваме ефикасността на някои такива похвати, смятаме за уместно да напомним, че Елена Ръорих многократно обяснява в кореспонденцията си каква опасност представляват за западния човек всички опити да развиваме самодейно центрoвете си, въз основа на разни рецепти, случайно прочетени или дочути.

Тук следва да се спомене и за твърде резервираното отношение на Учителя към всевъзможните упражнения, целящи физическото развитие на тялото, включително и тия на Хатха-йога. Дори когато не се касае до самоцелно развиване на мускулатурата, а до грижи за здравето, този род упражнения не се препоръчва особено. Здравето и физическите сили могат да се поддържат по същия начин, по който постепенно може да се стигне и до развитие на центрoвете. А това е очистването на мисълта, разширяването на съзнанието, сърдечната връзка с Учителя, стремежът към далечните Светове. Към тия основни

и чисто духовни средства вече могат да се прибавят и грижи от битов характер — чистота на тялото и на обстановката, чистота и умереност в храненето, използване на някои билки, смоли и минерални вещества за поддържане здравето и нервното равновесие.

И все пак, най-важното си остава мисълта. Необходимо е винаги да помним, че и собственото ни благополучие, ц това на околните, зависи до голяма степен от мисълта. Всяка мисъл, пратена в пространството, ще застигне някого и ще предизвика съответни последици. А нерядко се случва мисълта ни да се върне и към самите нас. Особено, ако това е лоша, нараняваща мисъл. Макар насочена към някой друг, тя често рекушира и поразява самите нас.

Що се отнася до чуждите мисли, които ни връхлитат, те също са в зависимост от нашите, сиреч от собствената ни нагласа. Именно затуй един ще привлича чистите и радостни мисли, а друг — мрачните и злотворните. Ако бихме могли само да видим как насищаме пространството с мислите си, вероятно бихме ги излъчвали с по-голяма предпазливост.

„Всеки миг човек или твори, или разрушава. Светът е изпълнен с противоречиви мисли. Множество болести са заложени от мисли на разрушение. Множество убийства стават на далечни разстояния от мисли или от кръстосване на мисли, но почти невъзможно е да се внуши на човека, че неговото преимущество е в постоянното мислене. Невъзможно е да се изрази, доколко е отговорен човек за качеството на мисленето си.“

„Безумците не знаят какво владеят! Обикновено към разточителството се отнасят с презрение, но нима мисълта не се разхищава? Нима великият дар, получен с труд, не се унищожава? Мисълта, като велик дар от Учителя, пропада в невежествени действия. Тъй хората са готови да предадат дори своята планета, само за да не помислят.“ (М.)

Този, който прояви необходимата добра воля и постоянство да пречисти душевния си живот, се превръща в източник на благотворно въздействие за околните, и заедно с туй става неуязвим за покушенията на тъмните сили. Развитите центрове излъчват силни и съзвучни помежду си вибрации, образуващи невидима, но и непроницаема защитна мрежа, в която се разбиват всички враждебни еманации.

„Защитната мрежа се образува от най-тънки енергии. Всички центрове взимат участие във формирането на този мощен щит. За (образуването на) пълен кръг е необходимо всички духовни центрове да увеличат налягането на своите енергии. От центрoвете на духа трябва особено да се засили сърцето, защото то в своята мощ може да трансмутира мисленето. Правилното мислене ще даде устойчивост, която е първото условие. Устойчивостта ще изгони двойствеността, страха и съмнението. Защитната мрежа може да запази човека, правейки го неуязвим. Но неговият щит може да се утвърди само тогава, когато всички тънки енергии са хармонизирани... Хората, живеещи с низшите (си) центрове, не притежават защитна мрежа. Обсебените нямат този щит.“ (М.)

Но ако мислите могат да поразяват и да лекуват, ако могат да упражняват въздействие върху хората, без оглед на разстоянията, ако могат при съответна синхронизация на вибрациите да служат като способ на комуникация, ако могат най-сетне да създават около човека защитна мрежа, то всичко туй означава, че те са изключително важни не само в нравствен аспект, но и от материално-практична гледна точка. Тъкмо това се стреми да ни внуши Учителят.

По времето, когато започват да излизат книгите на Живата Етика, подобен възглед се е струвал на мнозина направо абсурден. В наши дни обаче той съвсем не изглежда абсурден даже на хора, лишени от всякакви допирни точки с Учението. От години насам в редица строго секретни научни лаборатории настойчиво се работи върху практичните аспекти на проблема — внушение на разстояние, мисловна комуникация на разстояние и пр. И работата, както можем да се досетим, се води съвсем не с цел да се облагороди човешкият род, а с цел да се прибави още едно оръжие към колосалния разрушителен арсенал.

Може би тъкмо това трябва да накара и нас да оценим оръжието на мисълта и да се постареем — всеки според силите си — да го използваме, не като добавъчно проклятие, а като благодат.

Християнският свят в продължение на двадесет века е понасял негодите на физическия живот, уповавайки се на задгробния. Хората са вярвали или са се стараели да вярват в „отвъдното“, без дори да си дават сметка, че ако църковната догма е истинна, това „отвъдно“ едва ли ще им предложи спасение. Вярно е, че там нейде трябва да се

намира Раят, но Раят е за праведните, а колко и кои са тези, праведните? Що се отнася до останалите, тях ги очаква Адът с неопикуемите си мъчения или в най-добрия случай — Чистилището, представляващо също ад, само че по-поносим, нещо като ад с климатична инсталация.

Хората, отказващи да възприемат църковната версия за „отвъдното“, са се опитвали да открият някакъв смисъл в самото земно съществуване, но обикновено не са успявали. „Животът — бе казал героят на Шекспир — е история, разказвана от идиот, пълна с шум и ярост и лишена от всякакъв смисъл.“ Веруюто на екзистенциализма, оповестено четири века по-късно, не е много по-различно. Житейската мисия на човека — според тази концепция — е едно усилие за превъзможване, едно усилие, което може да бъде благородно и героично, но винаги е безполезно. Нещо като изтощителния труд на митичния Сизиф, който тласкал нагоре по стръмнината огромната канара, но едва стигнал с нея до върха, тя отново се сгромолясвала в бездната и всичко трябвало да започне отначало.

Именно по повод на скептицизма и на суеверието Учителят казва:

„Учените са предложили едно остроумно по тяхно мнение утешение: «Човек започва да умира от момента на раждането». Утешение бедно и траурно. Но ние казваме — човек се ражда вечно и особено в момента на тъй наречената смърт.“

„Служителите на изопачените религии поощряват своите питомци да купуват места на гробищата, където, при своевременна грижа, те ще лежат по-изгодно и по-почтено от другите, по-бедни и незаслужаващи поради туй дълги молитви. Таманът за тях, бедните, ще бъде долнокачествен и певците ще пеят твърде зле.“

„Но кажете най-после, кое истинско Учение е заповядало това уродство? Наистина, стига гробове, гробища и сплашване!...“

„Признакът на отношението към смъртта е твърде важен за характера на Учението, в него се съдържа разбирането за превъплъщението.“

Пак във връзка с този въпрос е казано:

„Духът потръпва при мисълта за смъртта. Но когато съзнанието прониква в същността на Битието, тогава се утвърждава понятието за Единство. Когато духът разбере как непрекъснато текат проявите на

живота, тогава може да се посочи непрекъснатостта на всички звена. Звеното на мисълта, звеното на действието, звеното на действията, звеното на последиците, звеното на стремежите, звеното на съществуванията. Едно звено предопределя друго. Творчеството на жизнения магнит се състои от тези звена. И духът трябва да трепери не при смъртта и промяната, а при мисълта за прекъсване на веригата.“ (М.)

Неуспехът на много хора — включително и на големи умове — да намерят смисъл и цел в човешкото съществуване, се определя от една и съща неизменна причина: те смятат, че съществуването започва с раждането и приключва със смъртта, те го свеждат до един единствен човешки живот, без да подозират, че то представлява дълга върволица от прераждания и че смисълът може да се прозре, едва когато огледаме цялата върволица, а не когато се вираме в отделния изолиран етап.

Частицата Абсолют или Огненото зърно или Аتما, обгърната от обвивката на съзнанието или Буди, представлява една монада, на която е съдено да измине неизмерим път на проявления, от най-плътните форми на духо-материята, през проявите на една все по-развита индивидуалност, до сияйните върхове на Адептите, а подир туй и още по-нататък — чак до неназовимата Тайна.

Физическият живот, взет изолирано и сам по себе си, ни се струва безсмислен именно защото — дори когато е наситен с дела и постижения — свършва нелепо и насред път. Учението за прераждането ни възвръща към отдавна загубеното съзнание за смисъла, единствено значителен и единствено възможен — смисъла на самоусъвършенстването, на движението по възходящата спирала, на еволюцията. Безсмислието и катастрофата са само в онова прекъсване на веригата, за което предупреждава Учителят и което може да ни отхвърли в казана, дето се претопяват космическите отпадъци.

Преражданията не следват автоматично и мигновено едно подир друго. Подир смъртта на физическото си тяло човек се озовава в Астралното поле, дето малко по-късно се разпада и Ефирният двойник. Личността прочее остава да съществува като Кама или висше астрално тяло.

Времетраенето на това съществуване е твърде различно и зависи до голяма степен от самите нас. Защото Астралът или Кама Лока е не просто определено място, а по-скоро състояние, тъй че всичко се

свежда до туй — ще можем ли да се отърсим и кога ще се отърсим от състоянието, в което сме изпаднали.

Тънкото поле, също както и физическото, представлява в известен аспект илюзия, Майа, така че неговите обитатели го възприемат не като състояние, а именно като пространство и то с различни слоеве, от най-плътни и тъмни, до най-ведри и светли, а също и с различно население — от най-низшите и отвратителни същности, за които Учителят дори избягва да говори, до най-чистите и благородни духове.

Между тези планове няма непреодолими граници. Границите ние сами си ги създаваме, и всеки от нас обикновено се оказва точно на този план, където му е мястото, според познатия вече принцип, че сродното привлича сродно. Ако си спомним, че Кама, това е низшият ум, заедно с физическите желания и мисли, лесно ще разберем че светът на Астрала е до голяма степен продължение на нашите земни стремежи, желания, страсти. Тук е именно мястото, където трябва да се освободим от целия този обременителен багаж, ако искаме да се издигнем до по-високите сфери на невидимото. Но освобождаването от багажа не винаги е лесно. Понякога тъй здраво сме привързани към него, че той задълго ни задържа в низшите слоеве и ние дори не си даваме сметка за съществуването на други, далеч по-сияйни и чисти места.

„Да сравним земния живот с надземното пребиваване. С малки изключения пребиваването в Тънкия свят е несравнимо по-дълго. Значи следва да се готвим не за късите спирки и трябва особено да ценим онова, което ще бъде необходимо за дългото пребиваване. Всеначалната енергия, мисълта, съзнанието, въображението и въодушевляването представляват неизмеримо имущество...“

„Хората трябва да бъдат в постоянна подготовка за бъдещето... Даже когато се местят в по-добро помещение, хората избират най-доброто си имущество, и никой не носи със себе си нечистата вехтория. Също тъй предвидливо и достойно човек трябва да си приготви жилище в Тънкия свят.“ (М.)

Чрез качеството на стремежите и желанията в земния си живот, ние вече сме си приготвили и съответното място в Астрала. Низшата същност ще гравитира в полумрака сред отблъскващите видения на низшите слоеве, творческият дух ще се стреми нагоре, към красотата

на чистите багри и светлината. Колкото по-груби са страстите, които носим със себе си, толкова по-големи мъки ще ни причиняват те. Ако сме живели като роби на алчността, лакомията, алкохола или блудството, ще страдаме още повече от тия страсти, поради невъзможността да ги задоволим.

Висшите слоеве на Тънкия свят, също както и низшите, са в последна сметка Майа. Именно затуй те ще се представят в различен изглед за различните си обитатели и всеки ще вижда в тях точно толкова красота, колкото е способно да му предложи собственото въображение. По тази причина, особено важно е да развиваме у себе си т. нар. Крияшакти: „Крияшакти е мисловна енергия — пояснява Елена Ръорих. — За да се твори в тънките сфери е нужна натрупана и високо развита психическа енергия, при въображение, способно за отчетливи представи. Ето защо са тъй необходими заниманията с изкуствата.“

Преминаването от по-низшите към по-висшите слоеве на Астрала се извършва посредством натрупаната енергия на стремежа и собственото ни пречистване. Учителят ни показва този принцип в цялата му простота, което разбира се не значи, че на пратеника нещата протичат също тъй просто и без особени усилия от наша страна:

„Справедливо е да пожелаем да узнаем как се извършват преходите от различните сфери. Не е трудно да се разбере, че очистеният Агни е решаващо условие. Ако постепенно пълним балон с огненоносен газ, той ще започне съответно да се издига. Ако балонът не задържи газа — ще падне. Ето груб пример за прехода в различните сфери на Тънкия свят. Тънката същност може със свои сили да се издигне, ако огненото зърно бъде съответно напълнено.“

Върху същия принцип почива и преминаването от Тънкия свят в Огнения или от Астралното поле в Причинното:

„Може ли най-добрият обитател на Тънкия свят да се издигне оттам в Огнения свят? Може, и неговото преображение ще бъде прекрасно. По пътя на пречистването тънкото тяло започва да свети. Огнят се разгаря, и накрая обвивката пада като тънък пласт пепел; и огнената същност не може да остане в предишния слой и се издига в Огнения свят. Това, което в Тънкия свят е било непоносимо сияние, става в Огнения свят най-мъждивото — такава е стълбата. Трябва да свикваме да си представяме многото слоеве в Тънкия свят. От аления

пламък до най-прекрасното сияние на дъгата се преливат тия предели като вълнуващо се море и тъкат всевъзможни съчетания. Но за тъмнината, за низшите бездни, сиянието ще бъде като далечен отблясък. Който иска Светлина, нека не се бои да бъде огнен.“ (М.)

Времетраенето на пребиваването в Астрала може да бъде твърде различно — от няколко години, до цели векове.

Обикновено колкото по-назад е в своето развитие дадена личност, толкова по-продължителен е нейния престой в Тънкия свят. След като този период приключи, астралното тяло на свой ред се разпада. С това угасва и последното звено на човешката личност.

А какво остава? Остава най-същественото — човешката индивидуалност, Висшата триада — Аتما, Буди, Манас — или висшето съзнателно Его. Тази индивидуалност продължава съществуването си в Невидимия свят и по-точно в Девашан — понятие, обозначаващо не толкова определено място в пространството, колкото определено състояние. Едно състояние на покой и духовно блаженство, сред обаятелните и скъпи образи, оформяни от собственото ни въображение, ала възприемани като примамлива реалност. Една компенсация за преживените страдания и напрежения. Най-сетне, един продължителен отдих, преди следващите изпитания на предстоящото прераждане.

По времето на Блаватска, пък и по-късно, подробностите около пребиваването в Девашан са били обсъждани доста оживено и около тях се е натрупала цяла литература. Това е съвсем понятно. В един свят на грижи и болки хората изпитват естествено влечение към перспективата за някакво, ако не вечно, то поне дълготрайно щастие. В книгите на Живата Етика обаче този въпрос е засегнат съвсем бегло. И това също е понятно. Състоянието на Девашан не се отказва никому, и всеки е свободен да се възползва от него, обаче Учителят поставя ударението не върху безоблачното спокойствие, а върху радостната действеност, която също може да бъде възприета като щастие.

Защото Тънкият свят, както и физическият, е място не само за отдих, но и за творчество. И колкото по-рано се подготвим за такова творчество, толкова по-добре за нас и за бъдещата ни участ. На въпроса — как да се развива работоспособността в Тънкия свят, — Елена Ръорих отговаря:

„Преди всичко трябва да се започне с туй, постоянно да се чувстваш, че живееш в два свята. И това съвсем не е трудно, защото ние всяка нощ преминаваме в Тънкия свят, където при достатъчно развито тънко тяло, можем лесно да прилагаме нашите тънки енергии. Като се отправяме към съня не с мисъл за отдих, но с устрем към Йерархията на Светлината и с мисъл за полезна работа, ние с това насочваме своята енергия към действена помощ там, където тя е най-нужна.“

Ясно е, че следва да привикваме да живеем на Астралното поле, додето сме още тук — на физическото. Това има особено значение и за по-късното ни пълно преминаване в Тънкия свят, където при съответна предварителна подготовка, тутакси ще се почувстваме „у дома си“ и където, при липса на подготовка, ще ни очаква стъписване, страх, продължително вцепенение и безсмислено блуждаене в здрачевината на низшите слоеве.

И още нещо: именно от тази подготовка ще зависи „мястото“, в което ще се озовем. Особено важна ще бъде в случая настройката на съзнанието ни в критичния миг, насоката на последната ни земна мисъл. Ако тази мисъл е устремена с необходимата енергия към повисоките сфери, голяма е вероятността да се озовем изведнъж в тия сфери, пресичайки стремително мрачните области, населени от низши същности.

Колко време ще мине до следващото ни въплъщение, в каква нова личност ще се проявим и как ще протече бъдещето ни земно съществуване — това зависи изцяло от закона на Кармата. Без да навлизаме в подробности, ще се задоволим да припомним, че всички наши мисли и дела представляват причини, чиито следствия неизбежно ни очакват в бъдещето. Или както са казвали още в древността: „Всяко действие, добро или лошо, е една родилка.“ И още: „Каквото си сял, това ще жънеш.“

Очебийното неравенство между хората, що се отнася до телосложение, здраве, външност, семейна среда, възпитание, обществено положение, житейска участ — изобщо всичко това, което ни кара да мислим за несправедливостта на съдбата — всъщност е израз на онази върховна справедливост, наречена Кармичен закон. Няма мъка, която да не е заслужена, няма усилие, което да не бъде компенсирано, няма жертва, която да остане невъзнаградена.

Неумолимостта на Кармата обаче в никакъв случай не бива да ни тласка към фатализъм. Фатализмът води до примирение и до бездействие, с което добавъчно отегчаваме съдбата си. А детерминизмът на закона, както вече се спомена, не изключва свободата на избор. Човек не може да отмени космическия закон, обаче може, съобразявайки се с особеностите му, да избере най-верния път за действие. Понякога проявите на възвишен устрем и себеотрицание са в състояние да ни освободят в една или друга степен от бремето на тежката карма.

По същата причина не следва да отминаваме с безучастие и страданията на околните, като се осланяме на разсъждението, че всеки сам си е виновен. По този въпрос Елена Ръорих забелязва: „Можем ли да твърдим, че положението, в което се е озовал човек, е изцяло негова карма? Ако започнем да разсъждаваме тъй, то скоро ще вземем да си отказваме помощ един на друг, обяснявайки отказа си с нежелание да се намесваме в чуждата карма. Има даже такива заблудени, които отказват помощ на ближния от страх да не усложнят своята лична карма. Но не ще ли бъде това проява на най-голяма себичност? Често, срещата с обременен човек е именно наша карма, и отказвайки му помощ, ние с това обременяваме себе си.“

Както се вижда, проявата на кармичния закон е сложна, и вместо да се опитваме да търсим нейното обяснение в миналото, което е практически невъзможно, по-добре е да съблюдаваме кармичния принцип с оглед на настоящето и на бъдещето, което е изцяло в наша власт. Човек не бива да работи за общото благо с оглед на по-късни награди и компенсации, но не следва и да забравя, че по силата на неотменимата причинност, компенсацията — в един или друг смисъл — е неизбежна.

„Как величествен е законът на Причинността! В него е заключен отговорът на всеки въпрос. Човешкият ум се смуцава от въпроса за бедствията, но законът на Причинността води до закона на Карма. Човек негодува пред бедствията, но законът на Причинността му сочи последиците. Човек се изумява от странните нарушения на равновесието, но космическият закон призовава към Висшата Справедливост. Който духом се приобщава към закона на Причинността, той вече е приобщен към истината.“ (М.)

Навремето някои опоненти на Учението са забелязвали, че ако човек е имал минали съществувания, то той би трябвало да ги помни, а щом не ги помни, значи възгледът за прераждането е фикция. По този повод Блаватска съвсем Уместно запитва: А спомняме ли си своето съществуване през първите 18 месеца на детството? И ако не си го спомняме, означава ли това, че през тия 18 месеца не сме съществували?

Работа е там, че, както вече се отбеляза, личността в последна сметка умира, а се преражда само индивидуалността. Но с личността умира и физическият мозък, сиреч отпада и паметта, като негов атрибут. Как би могла тогава една нова личност с един нов мозък да си спомня за неща, останали в паметта на съвсем друга и отдавна мъртва личност?

Наистина миналите съществувания не отминават безследно. Те оставят своя отпечатък върху безсмъртното Его. Но духовното Его рядко бива съзнавано от своя проводник — личността. „Духовното Его може да действа, само когато личностното Его е парализирано“, пише Блаватска. В много редки мигновения на физическия или астрален план, се случва да бъдем озарени от нещо като спомен или реминисценция за нашия минал живот. Понякога даже обикновени хора пред даден факт или събитие изпитват странно и ненадейно усещане, че някога много отдавна вече са видели или преживели това. И единствено твърде напредналите в духовния си развой индивидуалности имат възможността наистина да познават предишните си съществувания.

Човек нерядко се чувства обременен дори от теглото на спомените, натрупани в един единствен живот. А какво би станало, ако бяхме обречени да носим със себе си и спомените от всички пораншни? И каква полза от този страшен товар, щом нищо от миналото не може да бъде изменено и поправено? Учителят неведнъж предупреждава, че е безполезно и даже вредно да живеем с миналото и непрестанно да се озъртаме назад.

Вярно е, че от преживяното могат да се извличат поуки. Но хората най-малко затова се обръщат към него. Те просто вайкат по невъзвратимото, търсят там храна за носталгията си и в най-добрия случай изпитват някакви безполезни, никому ненужни угризения. Колкото до поуките, ние ги носим у нас — искаме или не искаме —

там, в опита на нашето висше Его, ала бедата е, че личността рядко се вслушва в гласа на духовното Аз и често повтаря допуснатите по-рано грешки, макар отлично да съзнава, че това са грешки.

И тъй, Учението ни призовава да насочим вниманието си към настоящето и да оценяваме всяко действие в настоящето, с оглед на последиците, които то ще предизвика в бъдеще. По този начин, работейки за своето настояще, ние ще изградим и своето бъдеще.

VI

„Индивидуалността и себичността са като раждането и смъртта. Образоването на индивидуалността е зараждане на Нов Свят, докато себичността е като мъртвите вулкани на луната.“ (М.)

Първият ни контакт с Живата Етика нерядко предизвиква у нас настроение на потиснатост. Потиснатост не от принципите на Учението, а от съзнанието колко далеч сме самите ние от тях. Следващите реакции могат да бъдат различни. Някой ще си каже обезкуражен „това не е за мене“ и ще изостави книгата недочетена. Друг, по-експанзивен, ще реши „от утре започвам нов живот“, но понеже нов живот не се почва лесно, вероятно също скоро ще изразходва ентузиазма си. Трети не само ще стигне до края на книгата, а ще прочете и всички останали. Това ще му осигури самочувствието, че е усвоил Живата Етика, поне теоретически. Колкото до приложението, то ще бъде предоставено на ближния.

Вече се спомена, че нравственото съвършенство е трудно нещо и че никой не очаква от нас да го постигнем за една година или за един живот. Важното е да почнем, та дори с най-дребното и най-лекото. Важното е да излезем на пътя и да направим първите крачки. Важното е да осъзнаем недостатъците си, да си кажем, че повече не бива така и че ако е невъзможно да станем изведнъж ангели, то съвсем не е толкова трудно да се издигнем поне малко над това, което сме в момента. С две думи важното е да разберем, че всяко наше постижение, дори най-дребното, ще бъде нещо неизмеримо по-благодарно от бездействието и примирението.

Първата пречка за осъществяването на каквато и да било промяна, е инерцията на всекидневието. Ние съзнателно или не, сме разграфили по определен начин своя делник: ходим в определени

часове на определени места, срещаме се с едни и същи хора, разговаряме на едни и същи теми, дразним се по едни и същи поводи, мечтаем за едни и същи хипотетични или съвсем невероятни сполуки. Ако не се опитаме поне отчасти да нарушим този привичен регистър, едва ли ще изменим нещо в поведението и мисленето си, защото всяка обичайна постъпка ще ни води към следващата обичайна постъпка и всеки обичаен събеседник ще ни увлича към все същите обичайни разговори.

„Много дракони бдят, за да пречат на всеки напредък. Многоцветни са тези чудовища! Сред най-отвратителните ще бъде сивият дракон на всекидневието. Той се опитва да превърне дори най-висшето събеседване в празна, сива паяжина. Но хората умеят дори в делничността да запазят свежестта на обновлението. Хората всекидневно се мият и освежават преди следващия труд. Също тъй и духовното измиване не бива да става прашна вехтория. Малцина умеят да побеждават дракона на делничността...“

„Радостта се заражда от необичайността на усещанията. А Висшето Събеседване не може да стане обичайно. Скуката не е в Безпределността, но в човешката ограниченост.“

„Да не позволим на сивия дракон да ликува, той съвсем не е силен и неговата отвратителност е само в безобразието на бита. Където нечистотията и безобразието са отстранени там сивият дракон не може да съществува.“

„Тъй преодоляването на всекидневието е почит към Висшия Свят.“ (М.)

Много често възможността за промяна ни се струва празна работа, само защото не виждаме как една промяна би могла да се извърши в обичайно разграфения ни делник. И дори през ум не ни минава, че делникът може и да не е така разграфен, че може лесно да стане по-различен и че това зависи единствено от самите нас. Да избегнем едно безполезно занимание, да отминем една безполезна среща, да се отървем от една безполезна грижа, да потърсим възможност за по-съдържателно прекарване на свободния час, да сменим поне частично привичния си маршрут из отдавна омръзнали места — и ние ще открием с изненада за себе си, че всекидневието е добило друг вкус. „Как може да прекарваме обичайно деня, когато по пътя са разсипани съкровища? Трябва да се привикне към

необичайната проява на живота.“ (М.) И най-обикновеният ден може да ни отведе към нови възможности, но новите възможности едва ли ще ни пресрещнат по старата отъпкана пътека на привичното.

Хората, които са се борили с недостатъците, са ни оставили различни способности за целта. Най-простият е, да се опитаме сами да си съставим диагнозата, като изброим върху лист хартия всичките си отрицателни качества. А след диагнозата идва ред на лечението: трябва да започнем да преодоляваме един по един осъзнатите от самите нас дефекти.

На пръв поглед всичко изглежда съвсем лесно, ала пристъпим ли към действие, бързо ще установим, че в практиката нещата стоят по-различно. Работата е, че недостатъците обикновено са свързани помежду си, и трудно е да ги изолираме един по един, за да ги преодоляваме поотделно. Някой започва напр. с най-лекото: да изчисти речника си от грубости и неприлични думи. Но едва започнал, разбира, че за да не говори грубости, трябва да преодолее привичните си до автоматизъм отрицателни реакции. А за да избегне отрицателните реакции, налага се да превъзмогне раздражението, което често — ако не постоянно — го съпътства. Ето, че вместо един недостатък, насреща ни се задават три.

И тъй, задачата трудно ще се реши само с попълването на един списък. Налага се да анализираме личното си поведение, да разграничим групичките на взаимосвързаните слабости и да видим във всяка групичка кой е възловият недостатък, който пръв следва да бъде преодолян. Налага се също да си дадем сметка за дефекта, причиняващ ни най-много неприятности и в случай, че борбата с подобна ключова черта ни се вижда възможна, да почнем именно с нея, а не примерно с някоя битова дреболия.

Ако добре сме избрали първия си „враг“ и ако положим известни усилия, сполуките няма да закъснеят, поне до деня, в който най-неочаквано за себе си, ще нагрубим приятеля или ще ударим детето си. Всичко, което цяла седмица сме градили с такъв труд, рухва за миг и преглътнатите предните дни грубости, се изливат само за минута в мътен водопад от устата ни. Най-опасното в подобен провал е, че той може да ни обезсърчи дотам, та да се отчаем от себе си. Тъкмо това не бива да правим. Да се пазим от неуспехи е важно, но не по-малко важно е, да умеем хладнокръвно да ги понасяме, след като вече са

дошли. Може би за миг инерцията е надвила, може би някоя нечиста същност е решила да ни попречи — все едно. Важното е без излишно драматизиране да продължим нататък, защото друг път няма. Дори грешките Да се повтарят и в бъдеще, те ще стават все по-редки.

Но има и нещо друго, не по-малко важно в началото. Това е да разберем реалния смисъл и тежките последици от дребните на пръв поглед недостатъци, да прозрем действителния им разрушителен ефект не само за околните, а и за самите нас. И целта на следващите няколко страници е именно тази: без каквито и да било претенции за изчерпателност да се спрем на няколко от най-разпространените човешки слабости, за да разберем отровната им същност, прикрита под невинна външност.

Още в библията е казано и векове наред е повтаряно, че трябва първо да видим гредата в своето око, преди да търсим сламката в чуждото. Това е една от многото банални истини, по които никой не спори, но с които малцина се съобразяват. Причината донейде е и в туй, че истината е формулирана в най-нещастната възможна форма — тази на назиданието. А известно е, че ние не обичаме да ни поучават.

Бедата при повечето етични школи е, че те именно изхождат от един априорен кодекс за доброто и злото, който също тъй априорно може да бъде приет или отхвърлен. За да ни попречат да го отхвърлим, някои учения прибегват до заплахи, като католицизмът с неговата преизподня в отвъдния свят. Но отвъдният свят изглежда на хората твърде далечен, а католицизмът отдавна сам обезсмисли заплахата си, като създаде практиката на изповедта, водеща обикновено до опрощаване на греховете.

Живата Етика сваля етичните категории от високата сфера на абстрактните разсъждения, за да ни ги разкрие като целесъобразност или още по-грубо казано — като практическа полза. Нетърпимостта към грешките или към това, което смятате за грешно у другите хора, предизвиква у нас раздражение, а раздражението се излива в мисли и думи на подигравка, отрицание, неприязън. То представлява натрупване и разпръскване на отрова, като в случая думата „отрова“ следва да се разбира не метафорично, а в буквалния смисъл.

Реакцията на раздражение произвежда в организма ни т. нар. „империл“, субстанция, водеща в една или друга степен до отравяне и

разлагане на тъканите и представляваща неподозираната от нас причина за редица болести.

„«Империл» — посочва Учителят — се нарича отровата на раздразнението... Отрова напълно конкретна, утаяваща се по стените на нервните канали и разпространяваща се по такъв начин из целия организъм. Ако съвременната наука би се опитала да изследва безпристрастно нервните канали, взимайки под внимание астралните токове, тя би се натъкнала на странно разложение на астралното вещество при минаването му по нервните канали — това ще бъде и реакцията на империла.“

Отделянето на империл става обикновено в степен, която изглежда невинна — човек не умира от едно раздразнение. Но ако вземем под внимание колко често се дразним, в случай че раздразнението не е наш постоянен спътник, можем да си представим в какви ужасни условия държим своя организъм, без да си даваме сметка, че тъкмо такива условия предизвикват някои ракови заболявания и тежки нервни разстройства. И когато при отрицателните си емоционални реакции имаме обичай да казваме „отровен съм“, ние дори не подозираме, че това е буквалната истина.

Да, вътрешното отравяне. Но то е само едната страна на въпроса, защото с думите на пренебрежение, гавра, ненавист — все едно дали са изразени мислено или гласно — ние, както вече видяхме, отравяме и пространството наоколо, с Коего тровим другите и, разбира се, за втори път — себе си.

„Антипод на молитвата е сквернословието. То смуцава и замърсява пространството. В градовете е забранено да има фабрики, пълни с отровни газове, но кощунствата и сквернословието са повредни по своите следствия. Хората не искат да се освободят от най-гибелното вещество, пораждащо страшни разрушения. Дори не говоря за болестите, причинени от замърсяването на атмосферата. По-ужасни от всякакви болести ще бъдат разрушенията на слоевете около планетата. А колко молитви и добри мисли се изискват, за да се запълнят тия пропасти и язви на пространството!... Опазете се от сквернословието!“ (М.)

С привичката да омаловажаваме всичко, ние и този път вероятно ще кажем, че една фраза на отрицание или една ругатня, изплъзнала се от устата ни, това е нищожна капчица в безкрайния въздушен океан.

Само че колко такива капчици пръска всеки от нас всекидневно и какво правят тия десетки капчици, умножени по броя на земното население? Резултатът от подобна сметка е наистина потискащ. Той ще стане още по-потискащ, ако вземем под внимание, че милиардите отровни еманации са всекидневни, че те непрестанно се наслояват в пространството — защото са ужасно дълготрайни и техните отвратителни натрупвания продължават вече дълги векове. Единствено човек, добил способността да вижда невидимата, но съвсем реална духовна атмосфера, която ни заобикаля, може да има представа каква тъмна и гъста смрад изпълва въздуха около нас, възприеман от късогледите ни очи като прозрачен, ако не и кристално чист.

При това в случая се касае само за един вид отровни еманации — тия на раздразнението. А те, макар и най-чести, съвсем не изчерпват мрачния регистър на злотворните човешки излъчвания. Възникват прочее два въпроса: Първо, необходими ли са реакциите на отрицание и какво печелим от тях? Второ: в случай, че не са необходими, толкова ли е невъзможно да ги преодолеем?

Почти всеки човек, пред когото поставите първия въпрос, вероятно ще ви отговори, че отрицателните реакции — необходими или не — са във всеки случай естествени и законни. Чрез тях изразяваме своето мнение, даваме своята оценка и дори, може би, помагаме да се преодоляват грешките и глупостите на околните. Изобщо, това е форма на самоизява, легитимна при всяко свободно общество.

Разгледани отблизо, всички възможни отговори от този род няма да се окажат нещо повече от неистини. Ако човек не е подтикван от самомнението, той съвсем не изпитва нужда навсякъде и винаги да натрапва личната си оценка. Ако не е подведен от раздразнението, то оценката му би могла да добие по-доброжелателен тон. Най-сетне — и което е най-важното — ако сме готови да мислим без предубеждение, ще се наложи да признаем, че нетърпимостта никога никому в нищо не е помогнала и че нашите изблици на подигравка или неприязън едва ли ще поправят нещо. Сигурно е обратното: те ще тровят и нас, и околните. Те не ще сплотяват хората, а ще ги разединяват.

„Нищо не поразява така пространството, както дисонансът, но когато хората се поддават на зловни разединения, в пространството незабавно се получават опустошителни разгроми. Такива хора вредят

не само на себе си, но и създават пространствена карма, въвличайки в нея много себеподобни. Ужасно е да се води борба с такъв новороден хаос. Хората, внасящи разединение, се наричат строители на хаос. Тежки са последствията от такива зловни хулители... Хората в злобата си могат да стигнат до разрушаване слоевете на Астрала. Колко усилия на опитни тъкачи ще са нужни, за да се излекуват тия рани на пространството! Ние трябва да се борим срещу разединението. Не песнопееме с арфи, но трудна борба!“ (М.)

Казаното по-горе съвсем не означава, че никога на нищо не следва да се реагира. Сам Учителят забелязва, че е „необходимо да се различава възмущението на духа от раздразнението“. Когато ни се е представила възможност да предотвратим една несправедливост или едно безобразие, абсурдно е да се въздържим, под предлог да не внасяме разединение. Съществуват прояви на злото, пред които е престъпно да стоим безучастни. Ала на такива прояви трябва да се реагира спокойно, твърдо и, по възможност, с действие. Колкото до останалите, тези дето най-често предизвикват раздразнението ни, то чувството за съизмеримост ще ни подсказва да отменим незначителните, а съзнанието за търпимост ще ни помогне да се отнесем към останалите с доброжелателен съвет. Трябва веднъж завинаги да разберем, че ако искаме да убедим някого в нещо, това най-малко може да се постигне по пътя на отрицанието:

„Трябва да се изгонят всички слова на отрицание. Отричащият е беден, утвърждаващият е богат. Отричащият е неподвижен, утвърждаващият е устремен. Отричащият не винаги е прав, утвърждаващият е прав винаги. Утвърждаващият може да бъде относителен в мястото и времето, отричащият е безусловен в мъртвотата. Невежеството е майка на отрицанието. Изгонвайки отрицанието, Учението не поробва никого. Отрицателят е вече робовладелец, защото не иска да изпусне събеседника от своя кръг. Учението на общината трябва да действа за откриване на всички пътища.“ (М.)

При това, ако сме искрени към себе си, ще се наложи да признаем, че последиците от раздразнението и нетърпимостта не се изчерпват с отрицание или гавра спрямо чуждото мнение. Нерядко те ни водят до „невинно“ или грубо преиначаване на чуждото мнение, тъй че то да стане още по-уязвимо за подигравките ни. Така хлъзгавата

повърхност на раздразнението ни води до озлоблението, а озлоблението — до клеветата. Покушението срещу ближния става още по-грубо, а последиците за самите нас — още по-тежки:

„Клеветата е особено вредна за самите клеветници... Всяка мисъл, несъответстваща на действителността, създава жилище на елемента³. Всичко достойно, строго, жизнено, се събира при творческите мисли и ще подкрепя благотворно създателя си. Но измислените клевети ще призват към себе си блуждаещи елементи, и те, като не намерят жизнена основа, ще връхлетят върху клеветника. Затуй, когато предупреждавам хората, да не се поддават на мерзостта на клеветата, не давам съвет по морал, но соча твърде болезнените последиствия. Неприятно е да се озовеш в Тънкия свят, сред буйните елементи. Ужасен е такъв водовъртеж, изпълнен с остатъците от собствените ти зловни мисли. Всички тия твари се вкопчват, висят, добивайки чисто физическа тежест.“ (М.)

Що се отнася до втората страна на проблема, то преодоляването на раздразнението и нетърпимостта е изцяло в наша власт. Кое не значи, че може да се извърши без усилия и с един замах. То предполага постигането поне в известна степен на една духовна самодисциплина, при която, без да се отчайваме от естествените първоначални неуспехи, непрестанно ще повишаваме нивото на самоконтрол. И трудностите по този път без друго ще ни се сторят незначителни, ако сме в състояние да си представим вътрешното спокойствие, ведрото настроение и прилива на психически сили, до които ще ни доведе сразяването на този привидно дребен, а всъщност страшен противник — раздразнението.

Победата над раздразнението не само ще ни изпълни с увереност относно възможността да преодоляваме слабостите и да вървим напред. Тя ще ни възнагради с плодове, неколkokратно по-големи от очакваните. Защото в случая се касае за един възлов недъг, а когато такъв недъг отпадне, другите свързани с него недъзи губят силата си и съвсем лесно биват отстранявани.

Най-трудна е борбата с нашия основен порок — себичността. Той има свойството непрестанно да се прикрива, проявява се съчетан с повечето ни слабости и подхранва повечето ни слабости. Като някакво черно слънце себичността пръска тъмните си лъчи в нашата душевност и всеки негов лъч е един психичен недъг. Себичността е

нашият най-голям враг, но при наличността на неразвито съзнание, ние я възприемаме не като враг, а като част от самите себе си, като изразител на нашата личностна неповторимост и на нашите законни човешки интереси. Затуй призивът за преодоляване на себичността може да се стори на някои хора като нелепост, като призив да се борят срещу самите себе си.

Всъщност подобни хора няма да бъдат много далеч от истината. Всичко зависи от туй, кое именно определяме като „себе си“, като свое Аз — дали низшето Его, личността, осъдена на разпадане или истинската индивидуалност, висшето и безсмъртно Его.

Себичността действително може да се проявява като говорител на нашето Аз, само че — на низшето Аз. И в такъв „случай следва да решим, дали си струва заради криво разбраните и преходни интереси на една преходна същност, да жертваме истинските си интереси и да се обричаме на неизмерими беди в по-нататъшното съществуване, отвъд епилога на тази краткотрайна пиеса, каквато е физическия ни живот. А Оека не забравяме и това, че тежките последици на себичността обикновено се струпват върху гърба ни още тук, по време на физическото съществуване.

Себичността често се проявява в сравнително невинни форми: славолюбие, суетност, желание да се самоизтъкнем, да станем център на внимание, а по възможност и на адмирация. Според някои психолози това са деформации на естествения импулс към общуване, според други — осъзнати или неосъзнати прояви на волята за власт. При всички случаи това са стремежи, колкото наивни, толкова и безплодни, заплащани с чудовищно прахосване на време, на емоции и материални средства. Ако се направи дори най-груба сметка, какви сили и какви богатства прахосват хората, за да правят впечатление един на друг, картината ще бъде наистина потресаваща.

Колкото повече дадена личност има съзнанието за успех по пътищата на суетата, толкова по-уязвима става тя за нови и нови пристъпи на себичността. Появяват се самовлюбеността, високомерието, пренебрежението, грубостта към околните. Носителят на подобни слабости е отговорен не само за тях, но и за противоположностите им, които предизвиква у по-нискостоящите — лицепрятието, ласкателството, Двуличието, подлостта, завистта.

Една друга проява на себичността, приемана обикновено за невинна слабост и явяваща се донейде като антипод на високото самочувствие у преуспелия, това е самосъжалението. А понеже преуспяващите са незначително малцинство, то можем да си представим какво множество е изложено на пакостното въздействие на самосъжалението. Тая проява е колкото вредна, толкова и безсмислена — също като дериватите на суетността. Ако ни запитат какво печелим от тъй привичното самосъжаление, едва ли бихме могли да дадем разумен отговор. Съчувствие от страна на околните, в случай че се окайваме гласно? Може би. Но известно е, че оплакванията предизвикват у околните по-скоро отегчение, отколкото симпатия. Някаква тайна, болнава наслада при мисълта как несправедливо страдаме и как винаги сме жертви? Вероятно. Но тази наслада е не само безполезна, тя е форма на самоизтезание, на самоизтощаване, на изпепеляване духовната ни енергия. Суеверна надежда, че ще принудим невидимите сили да се смилят и да извършат обрат в съдбата ни? Не е изключено. Особено ако се има предвид, че самосъжалението е съпроводено както с проклетия, така и с молитви. Но ние вече знаем, че основните причини за участва ни са у самите нас и че никакви висши сили нямат за задача да записват жалбите ни и да уреждат земното ни положение. За сметка на това низшите същности се разпореждат с любителя на самосъжалението като със своя беззащитна жертва и още повече отегчават съдбата му. Всички знаем от личен опит, че колкото повече се окайваме и губим присъствие на духа, толкова по-зле вървят работите ни.

Себичността се изразява и в елементарната форма на плътските страсти, на всевъзможните прояви на лакомията — към ядене, към пиене, към сексуален разгул. Това са вече съвсем примитивни и груби възплъщения на егоизма, при които ние уеднаквяваме себе си с физическото си тяло и поставяме знак на равенство между краткотрайните удоволствия на плътта и благополучието на своето Аз. Естествено всички знаем, че излишествата винаги се заплащат, но се успокояваме с мисълта, че това ще стане много по-късно, а дотогава... Ла нас и през ум не ни минава, че деградацията вече е проникнала у нас, че някаква невидима, но съвсем реална същност все по-властно ни обсебва и че цената, която по-късно ще трябва добавъчно да заплатим

за страстите си, няма да се озчерпи с чернодробното или сърдечното заболяване.

Една от най-разпространените и най-узаконени прояви на себичността, това е собственическото чувство. Да бъдеш собственик се смята за съвсем порядъчно, а колкото по-едър собственик си, толкова по-порядъчен изглеждаш в очите на обществото, макар всекиму да е известно, че «своето» богатство често се постига чрез отнемане на чуждо имущество. И въпросът в случая не се свежда до съмнителните способности за трупане на материални блага, а до последиците от натрупването на цялата онази духовна нечистотия, която е неизбежен спътник на собственическото чувство.

Още в евангелието е казано — ако имаш две ризи, дай едната на ближния. Ние обаче не обичаме да си даваме ризите, даже когато разполагаме с повече от две. А в случай, че пожертваме някоя риза за бедняка, тя без друго ще бъде износена или демодирана. Изобщо ние обичаме да съчетаваме в благодеянията си чувството на облекчение, задето сме се отървали от нещо непотребно, с чувството на самодоволство, че сме се показали толкова добри.

Важното е не какво даваме, а как и защо го даваме. Дори някой да се откаже от цялото си имущество, ако той направи това с вътрешно чувство за съжаление или с пресметливата мисъл, че си осигурява подобър живот «отвъд» — жестът му няма да има никакъв положителен ефект, напротив: към неприятните черти на благодетеля ще се прибави и лицемерието. Практиката на милостинята, усърдно поощрявана от църквата, понякога не е нищо повече от егоистичен порив да си осигурим божието снизхождение на ниска цена.

Учението не поставя изисквания да раздаваме имуществото, спечелено с честен труд и необходимо нарамите нас, нито да се отнасяме с презрение към полезната или красива вещ. Основното зло е не собствеността, а чувството за собственост. В този материален свят човек неизбежно ще притежава материални предмети и дори ще им се любува, в случай че са направени красиво и с вещина. Същественото е да не изпитваме робска привързаност към предметите, да знаем, че не можем да ги отнесем със себе си по пътя към Безпределността, да бъдем готови да се разделим без болка с тях, когато потрябва.

«Как различно протичат плановете на съграждането. Някога ние казвахме — отдай всичко. Сега отиваме по-далеч и говорим: вземете

всичко, но не го смятайте за свое.»

Простият разум ще разбере, как е невъзможно да вземеш със себе си земните вещи. Но те са създадени с участието на духа и затуй не следва да бъдат пренебрегвани.“

„Как може да се отминат цветята на природата, но творенията на труда са също цветя на човечеството. Ако техният мирис и цвят е несъвършен, трябва да се съжालява.“ (М.)

И още:

„Не е леко да се придобие уважение към земното творчество и да се постигне освобождение от чувството за собственост. Този, който почувства величието на Безпределност-та, естествено ще разбере цялата несъизмеримост на призрачната собственост върху такова преходно място като Земята.“ (М.)

Чувството за собственост и особено неговите най-груби производни — алчността, сребролюбието, хищничеството — освен че са извор на непрестанни конфликти, грижи, страхове на физическия план, но пораждат и неимоверни страдания в астралния свят, където жаждата за притежание ще ни следва, а възможността да я задоволим ще ни бъде отнета.

Себичността е свързана и с един друг, колкото пакостен, толкова и общоразпространен недостатък — страхът. Ако анализираме изблиците на това чувство, не е трудно да открием, че то е свързано с мисълта за възможни обрати в нашите земни дела или за нашето физическо здраве, или за здравето на нашите близки, изобщо с възникването на някакви опасности на физическия план. С други думи и тук се сблъскваме с липса на съизмерност и с неразбиране на причинните връзки, при което второстепенното и производното се хипертрофира до степента на нещо съдбоносно. Това съвсем не означава, че не трябва да реагираме на възникналите неблагоприятни обстоятелства. Но тъкмо за да реагираме спокойно, а следователно и ефикасно, първото условие е да се освободим от страха:

„Помислете за туй — какво е опасност? Тъй наречената опасност не е нищо друго, освен страха за текущото ни състояние. Но ако знаем, че всяко състояние се твори от съзнанието, което е неотнимаемо, то не може да има никакъв телесен страх. Опасността, за която е тъй прието да се предупреждава, ще се разтвори от съзнанието. Затуй ръстът на съзнанието е най-съществената основа за движението напред. Вместо

опасностите ще останат само препятствията, но те Ще бъдат само средство за развитие на енергията. Ако планината е съвсем гладка, то няма да се изкачите на върха. Благословени да бъдат камъните, разкъсващи обувките ни при възлизането! Тъй се утвърдете в отсъствието на опасност.“

„Нашият щит е в неуязвимостта. Всяко петно на страха е цел на вражеска стрела. Но измили тия позорни петна, ще станем нерушими като телата на далечните светове.“ (М.)

„Ние ще изгоним всеки страх. Ние ще разпилеем по вятъра всички разноцветни пера на страха. Сините пера на застиналия ужас, зелените пера на предателската тръпка, жълтите пера на тайното изплъзване, червените пера на лудото сърцебиене, белите пера на премълчаването, черните крила на падането в бездна. Трябва да се разкрива многообразието на страха, иначе нейде ще остане сивичкото перо на угодливото чуруликане или перушинката на припряната суета, а зад тях е същият идол на страха. Всяко крило на страха увлича надолу.“ (М.)

Лесно е да се каже... — ще помисли някой, прочел горните указания. Наистина, да се освободиш от страха е далеч по-трудно, отколкото да оставиш тютюна или да спреш да сквернословиш. При това, за разлика от множество недостатъци, към които хората са привързани, страхът е нещо, от което всеки охотно би се отърсил, стига да знае как. Учителят сам посочва, че не е достатъчно да си кажеш „аз не се боя“ или да си повтаряш „не ме е страх“, за да прогониш противното чувство:

„Освобождението от страха няма да се постигне от самоубеждението при всеки отделен случай; напротив, такива внушения само отблъскват чувството на страх навътре, за да се яви при най-близкия повод в целия си ужас. При това, ужасът ще нараства в съответствие с натиска на изкуственото внушение... Страхът може да бъде изкоренен с мерки на съпоставка.“ (М.)

И, на друго място:

„Краят на страха е в знанието.“ (М.)

Страхът е атавизъм от тъмната епоха на човешкото невежество. Той може да расте и да се развива единствено върху почвата на невежеството. Когато познаваме истинския характер на туй, което ни плаши и когато разбираме цялата му относителност в необятността на

отсъденото ни безсмъртие, страхът изчезва, а причината му се смалва до реалните си размери на едно препятствие, изискващо от нас да напругнем сили, за да го преодолеем. Препятствието наистина може да ни затрудни, но вече няма да ни плаши.

Естествено, понякога възникват заплахи или трудности, изглеждащи непреодолими. Ала това също е заблуда, идваща от старото мислене. Няма такива ситуации, от които да не може да се намери изход.

„Ако човек ви каже — направих всичко, което е по силите ми — не вярвайте, той се оправдава, но в същото време се и ограничава. Когато човек си въобрази, че всичко е изчерпано, именно тогава той губи ключа към спасителния изход. Често поради невежество или поради леност хората се отказват от най-добрите решения...“ (М.)

С обичайната си склонност да драматизираме нещата, ние често говорим за безизходицата. Но понякога тъкмо привидната безизходица ни води до спасителния изход. Каза се вече: когато всички пътища около нас за затворени, едва тогава се сещаме за последната възможна посока и вдигаме очи, за да видим Учителя. Спасителното действие нерядко се осъществява именно при безизходица, предизвикваща крайното напрежение на нашия устрем:

„Много легенди описват осъществяването на желанията, но не говорят за основното условие, за безизходността, която изостря желанията до неотменимост.“ (М.)

Разбирането за съизмеримост и закономерност ще ни предпази и от унинието, скръбта, отчаянието, обичайни спътници на малодушието и страха. Ние ще се освободим от тези чувства, стига да се проникнем от съзнанието, че животът е непрестанно движение и вечна трансформация, че всичко се изменя и отминава, включително и туй, което в момента предизвиква скръбта ни. Или както казва Учителят:

„Разлъката предшества срещата, срещата предшества разлъката, затуй по-мъдро е да се радваме на разлъката.“

„Хората често изпадат в отчаяние, като не виждат никакви възможности. Обикновено те забравят един от главните съюзници, забравят течението на събитията.“

Вредата от унинието, скръбта, отчаянието не се изчерпва с туй, че ни потапят в мъчителни настроения, създавайки около нас болнава

психическа атмосфера. Като опустошават силите ни, такива настроения ни тласкат към бездействие и летаргия.

„Събуди се, спящият! Хората обичат да повтарят този вик. Особено поразително е, когато го твърдят спящите, продължавайки да спят... Спят с години, спят цял живот... и в дрямка повтарят чужди неосмислени слова. Няма да говорим за случайните минувачи, но даже вече познатите нещо от истината са подложени на пристъпите на животински сън. Тогава работата на Учителя е да ги разбуди, дори да е нужен удар на мълния. Защото сънят лесно преминава в обсебване.“ (М.)

Дрямката, апатията, летаргията са израз на погасване на съзнанието. Същностната човешка дейност постепенно замира, а заедно с нея умира и най-ценното — огненото зърно на духа, частицата от Вселенския дух, която всеки носи у себе си.

„Бездушните същества са известни на всички. Това не е символ, а химическа действителност. Могат да запитат — в такова плачевно състояние ли се вълпъцават те? Въпросът ще покаже незнание на основите. Никой не може да се вълпъти без запас от огнена енергия. Прахосването на Агни става тук, сред всички чудеса на природата. При прахосването на Агни съвсем не е нужно да се извършват някакви си зверски престъпления. Обикновено прахосването на Агни става в делничния живот и в духовен полумрак...“

„Естествено, всеки е свободен в съдбата си и дори в крайното си разложение. Но бездушните същества са твърде заразителни и вредни. Проявата на обсебване е особено лека при такова погаснало съзнание. Не смятайте за преувеличено, ако близо половината от населението на планетата е подложено на тази опасност. Естествено степента е твърде различна, но започналото разложение бързо прогресира.“ (М.)

Погасналото съзнание е равносилно на самоубийство за своя носител. Но то е опасно и за околните. Напразни ще бъдат опитите да помогнем на тия хора. Най-разумното, което можем да направим, е да ги отбягваме, както се отбягва всяко разложение:

„Не отдъхвай край пътя под гнило дърво. Не се докосвай в живота до хора с погаснало съзнание. Неразвитостта на съзнанието не е толкова заразителна, колкото погасналото съзнание. Погасналото съзнание е истински вампир. Не може да се напои отвън пропастта на невежественото съзнание. Именно тези хора безполезно смучат

енергия. След тях — непоносима умора. Трябва да ги отминаваме като зловоние, както отбягваме флуидите на разложение. Трудно е да се различи границата на неразвитостта и на погасването. Но едно качество ще бъде несъмнено. Неразвитостта може да бъде съпътствана от трепет на преданост, ала загасналият кратер е пълен с пепел и сяр. Учението не отказва да изразходва енергия за неразвитостта, но съществува степен на угасването, когато не може да залееш бездната с ново вещество.

Само катаклизъмът с ужаса на ненадейността може да разтопи застиналата лава.“ (М.)

Едва ли е възможно да се установи точна градация на различните недостатъци. Вредата при всеки от тях зависи не само от характера на самия недостатък, но и от туй в каква степен е развит и с какви други слабости е съчетан. Безспорното е, че повечето пороци са свързани, както вече се спомена, с дълбоко вкоренената у нас себичност. Затова и вниманието ни винаги следва да бъде насочено към нея. При всяко наше намерение и всеки подтик за действие — колкото и безкористни да ни се виждат те — не е излишно да се запитваме: не е ли туй някакво поредно възплъщение на себичността?

Пълното освобождаване от себичността изисква такива продължителни усилия, че един човешки живот едва ли ще ни стигне. Степента на успехите ни в тая насока ще зависи и от пътя, изминат в предишните прераждания. Но силата на стремежа може чудотворно да съкращава и най-дългия път. Важното е у нас да загори подобен стремеж. А ако не можем да го извисим до необходимата степен, нека поне се вслушаме в прозаичния глас на здравия разум. Щом още не сме стигнали до етапа да съобразяваме и решаваме с оглед на Общото Благо, нека поне се опитаме да се погрижим за собственото си благо, нека разберем, че именно в интерес на своето Аз, следва да се отърсваме от себичността:

„Трябва да се освобождаваш от себичността, за да претвориш и утвърдиш светлото Аз. Себичността като раков оток се заражда от отсъствието на Агни. Да не забравяме, че себичността привлича и се храни с плътски възжеления и поражда зло...“

„Нека мисълта за преображение на сърцето бъде извор на радост. Много скърби и въздишки са от себичността. Много ужаси са от себичността. Необходимо е да спрем да мислим за ограниченията.

Когато ни е дадено огнено зърно, трябва да се радваме, че носим такъв бисер, поради доверието на самата Йерархия.“ (М.)

Себичността подхранва различни пороци и ни тласка към различни тъмни дела. Но между тях има едно, което е най-страшно. Това е предателството. И съвсем без значение е, кой точно от слугите на себичността ни е подтикнал да извършим непоправимото — страхът, ненавистта или алчността. Никак не е важно дали Юда е предал Христос от любов към сребърниците, или от омраза към доброто. Каквито и да са причините, за предателството не съществуват смекчаващи вината обстоятелства, както не съществуват и степени в нанесената вреда. Последствията за жертвата нямат никакво отношение към участието на извършителя. Неговата вина при всички случаи е еднаква. Неговата съдба е при всички случаи решена. Той, именно той, извършителят, се е самоунищожил.

„Кое от злодеянията е най-разрушителното за монадата на злодея? Естествено, предателството. При такова престъпление най-рязко се променя вече включения ток и се получава ужасен обратен удар. Предателят не може да живее дълго в плътния свят. Но когато премине в Тънкия свят, то при отсъствие на животоносна енергия той е въввлечен в хаоса и подложен на разложение... Трябва да се разбере, че възвръщането в хаоса е преди всичко неизразимо болезнено... Нека тъй предупреждаваме хората, че даже от материална страна предателството е недопустимо. Предателят не само осъжда себе си, но заразява широки слоеве наоколо си, внасяйки огнени бури... Няма малко предателство, то е велико в злото и против Мирозданието.“ (М.)

VII

„По планинските пътища не може да се върви нито надясно, нито наляво, а само направо. Не можеш да скочиш в пропастта, нито да се изкатериш по отвесната скала — пътят е един и отгоре се вижда накъде води.“ (М.)

Едва ли някой си представя, че трябва най-първо да преодолеем слабостите си, а чак подир туй да развием достойнствата. Ала неправилно е и да се мисли, че превъзможнатите недостатъци автоматично ще се заменят от чертите, присъщи на духовно издигнати същества. Всеки от нас познава хора, ползващи се с реномето на „добри“ или „не лоши“, но които едва ли ще ни мине през ум да сочим като духовно издигнати. Качествата, също като недостатъците, са различни по стойност и това, че примерно, сме честни в деловите си отношения или добродушни, или отзивчиви още не означава, че сме отишли много напред по пътя на еволюцията.

А защо е нужно да отиваме чак толкова напред? — ще запита човекът без амбиции, приближил се към Учението с единствената надежда, че то ще му помогне да се измъкне изцяло или отчасти от житейските си бъркотии. Разбира се, съвсем не е необходимо, поне за този, който не чувства такава нужда. Нещо повече, трудностите, рисковете, заплахите могат да изчезнат лесно и изведнъж за нас, стига да си заровим главите в пясъка.

Лесно и изведнъж, наистина, ала само за късо време. Ние най-често тъкмо това и правим — заравяме си главите в пясъка, като се крием от очевидното в суетните грижи, в материалните стремежи, в тръпката на страстите. Само че — за късо време. Защото законът и закономерното развитие са неотменими. Отменими сме ние, когато се изправяме срещу закона. И тъкмо това е насъщното, което следва да разберем: че освен нас и нашите лични стремежи, съществува и

неумолимият закон на еволюцията. И че нашето собствено съществуване зависи само от това — дали ще вървим по посока, очертана от неумолимия космически развой, или ще тръгнем срещу него, за да бъдем смачкани и отхвърлени в хаоса.

Именно затуй проблемът на нашето развитие е съдбоносен проблем, проблем на собствените ни интереси, а не второстепенен въпрос, който може да занимава само любителите на духовното самоусъвършенстване. И указанията, които ни дава Учението, са отражение не на някаква религиозно-етична догма, а на висшия закон на Целесъобразността — онзи верен компас, който толкова много хора търсят, а само малцина намират.

„По-добре да се отива към съня с молитва, отколкото с проклятие. По-добре да се започва деня с благословение, вместо с ожесточение. По-добре да се приема храната с усмивка, отколкото с ужас. По-добре да се пристъпва към труда с радост, отколкото с униние.“ (М.)

Даже прагматикът, който оценява всичко според практическия резултат и материалната полза, би следвало да разбере, че самоусъвършенстването е необходимо дори като практическа полза и като материален резултат.

„Самоусъвършенстването е Светлина, Самонаслаждението е тъмнина. Животът може да се строи тъй, че всеки ден да бъде краят, но животът може и така да се просветли, че всеки час да бъде начало... Трябва да се намери смелост, за да се преустройва животът, съответно на новите натрупвания. Да се умре в дядовите постели би било белег на средновековието. А ние ще посъветваме тези постели да бъдат отнесени в музея — така ще бъде и по-хигиенично. Не трябва утрешният ден да се ограничава според вчерашната мярка, иначе как ще се приближим към познанието на Огнения свят?...“ (М.)

Както за освобождаването ни от недостатъците, така и за придобиването на достойнства са създадени най-различни рецепти и ръководства. Без да отричаме ползата от този натрупан опит, следва да подчертаем, че Живата Етика не предлага система от подобни стандартни методи, защото се съобразява с индивидуалното своеобразие на учениците и знае, че туй, което може да бъде подходящо за едного, не винаги ще се окаже подходящо за другия.

Нашите лични стремежи и предпочитания най-добре ще ни подскажат с какво да започнем и как да продължим:

„В придобиването на качества не бива да се придържаме към някаква единствена система и последователност. Който сърдечно почувства влечение към постигане на търпението, нека изпълнява тази задача. Който се устремява към развитието на мъжество, нека натрупва този опит. На желаещия не бива да се запрещава да мисли за състраданието или да се самоизразява в сътрудничество. Най-лоши от всичко са условните, насилствените методи, когато заставят ученика да се устремява към най-далечното качество, което сега не ще бъде възприето.“ (М.)

Разбира се, тук става дума за придобиването на духовни и нравствени качества, а не на битови привички. Чистият и умерен живот, избягването на месна храна, на алкохол или на пошли наслади, всичко това благоприятства развитието на съзнанието, но не може да бъде самоцел. Много по-съществена е чистотата на мисълта. Именно затуй, в каквато и насока да започнем усъвършенстването, ние неминуемо ще трябва да работим с мисълта.

„Главното е да се научиш да мислиш насаме. Да помниш отговорността на мисленето. Наистина, мисълта разрушава най-здравите прегради. Съмнението, раздразнение, и самосъжалението могат да бъдат съзнателно отстранени.“ (М.)

Ние и без туй — искаме или не искаме — винаги мислим. Това обстоятелство е достатъчно да ни убеди, че става дума не да мислим по привичка и по старому, нито откъслечно и инертно, нито във формата на тия смътни паразитни мисли, следващи ни като досадни мухи. Ако вече сме разбрали, че мисълта е енергия, следва да разберем и това, че на нея като на всяка енергия е необходим простор за изява и широта на приложението. А туй означава, че трябва да се стремим към онова разширение на съзнанието, с което уви рядко могат да се похвалят и хора, мислители по професия:

„Най-ужасният бич за човечеството е неговият тесен мироглед. Най-добрите хора смятат, че техният кръгзор е главен ключ към спасение на света, но границите на тия светогледи не отиват по-далече от физическия свят. Представителите на Църквата предлагат на народа духовно спасение, но не отиват по-далече от физическия свят. Народните вождове насочват мисленето на своите народи към

преустройство, но не водят по-далече от низшите сфери. Тъй могат да се изброят всички степени на човешко водителство и става страшно за тази безизходица, в която е навлязло човечеството. Наистина, само преустройството на Света и прераждането на съзнанието могат да разбудят енергиите, нужни за поддържане на планетата.“ (М.)

И още:

„Кой може да измени съдбата? И къде е опората? Само върху мисълта. Хората не вярват достатъчно на мисълта. Волята на хората е застегната със седем възела. Човек казва — събрах цялата си воля. А при туй, в това време той се е и боял, и съмнявал, и е ненавиждал, и се е колебаел. Така волята не действа... Ако се събере цялата воля, то все пак не може да се привлече огъня на пространството. Тези явления на стихията не са подчинени на заповед, но израстват от разширение на съзнанието. Наричаме съзнанието наша градина, където растат плодовете на труда.“ (М.)

Ако се опитаме да направим инвентар на всекидневните ни мисли, ще установим, че те са отражение на себичността и са свързани най-вече с тясно личния ни свят. Световните събития — доколкото засягат личното ни бъдеще, икономическата ситуация — доколкото засяга личното ни материално състояние, положението на близките ни — доколкото върху тях са фокусирани всички вътрешни резерви на нашата обич, служебните въпроси, паричните грижи, някое хоби, някоя вестникарска рубрика, някоя телевизионна програма — до това в общи линии се свежда теренът на нашите размисли.

Разширяването на съзнанието означава на първо място да се изтръгнем от теснотията и душната атмосфера на тоя обичаен терен. Да се огледаме и да видим, че от него е изключено най-важното: нашата мисъл за бъдещето, но не това, приключващо на гробищата, а истинското, продължаващото в Безпределността; нашата мисъл за хората, но не тия от семейния кръг или учреждението, а цялото човечество; нашата мисъл за Йерархията, но не служебната, а безсмъртната Йерархия на Светлината; нашата мисъл за света, но не тясно личния свят, а Вселената.

„Трябва да се стремим към най-абсолютното. А най-абсолютното притегляне ще бъде към далечните светове. Земната красота се губи в сиянието на надзвездните лъчи. Земната наука, помнеща с труд

вчерашния ден и незнаеща утрешния, е нищожна в течението на зараждащите се светила.“

„Как можем да се приближим към посочения Абсолют? С техника не може, с наука земна не може, с изобразително изкуство не може. Може само с разширение на съзнанието, когато земното същество поглъща еманациите на далечните сфери. Затуй, приближилите се до нас или по-вярно до границите на земната орбита, губят специалността. Само в съзнанието за всеобемност може да се пренесе блясъкът на светилата. Но за да се вмести този блясък, трябва да запалим своите вътрешни огънове.“ (М.)

Тия думи съвсем не са отрицание на задълбочените познания, нито оправдание на дилетанството. Те просто сочат, че трябва да отидем отвъд границите на тясната си специалност, каквато и да е тя, и да се насочим към необятните простори на Вселената. Човек, както вече се посочи, не може да знае всичко, но той е длъжен да знае най-важното за света и битието, защото само така ще усети живота в цялата му пълнота:

„Чувството за отсъствие на специалност е наше чувство, защото ние живеем за целия комплекс на живота. Всеки специалист, приближаващ се до нас, неминуемо губи едноцветните си очила. Затова старайте се още от сега специалността да бъде едно от блюдата на вашата трапеза. Като птиците над земята, като пчелите над всички цветя, ние можем да усвояваме целостта на мирозданието.“ (М.)

Една от основните придобивки на разширеното съзнание е чувството за съизмеримост. Едва когато мисълта ни привикне да обгръща живота в цялото му многообразие — от дребните явления на всекидневието, до далечните светове — едва тогава ще си изработим и реална градацията стойностите, едва тогава ще добием точна мярка за важното и маловажното.

„Строителят трябва да знае каква тежест да положи върху стълбовете на дома. От несъизмеримостта произтичат — разрушенията, кощунството, лъжата, предателството и всички безобразни явления.“

„Нима може да се строи здание там, където на бълхата приписват свойството на гигант; където ценят ръжена повече от Господ; където вихърът се сравнява с полета на комара?“

„Условието на Братството е пълната съизмеримост на мисли и на изрази — това е опора за правдата на красотата. Да се упражнява в живота, леко, без премълчаване и преувеличение.“

Чувството за съизмеримост ще ни предпази както от обидното подценяване на великите сили и закони, така и от безразсъдното преувеличение на преходни и несъществени явления. Съизмеримостта ще ни даде възможност да намерим точното място и на житейските проблеми, и на космическите процеси. Защото Учението желае да насочи погледа ни към далечните Светове, но съвсем не ни съветва да пренебрегваме земните задачи.

„Нека мислите постигат полезни полети. Трябва да се възпитават тъй, че далечните разстояния да не смущават мислителите. Преди да се почувстваш гост на всички планети, следва да приучиш съзнанието си към малките размери на Земята. Особени престъпления са се зараждали от несъизмеримостта на представите за Земята и нейното място във Вселената...“

„Затова мисълта трябва да обхване не само Земята, но да обича и полетите към далечните светове.“

„Смятайте се не земни жители, а вселенски.“ (М.)

Заедно с това обаче Учителят напомня:

„Не оставяйте Земята безпризорна. Осъзнаването на далечните светове трябва да разшири съзнанието, но не трябва да ни отвърне от земното страдание. Иначе всеки ще отлети далече и ще изостави своето огнище.“

„Трябва да се съизмерва тъй, че небесното и земното да живеят в мир.“

Именно затуй, когато Адептът говори за размисъл насаме или за съзерцание на далечните светове, това съвсем не е внушение за отшелнически начин на съществуване. Безспорно следва да намираме място и време, за да се изолираме и помислим спокойно, ала туй ще бъдат само паузи в нашето всекидневие. Въпросът не е да се откъснем от живота и от житейските си задължения, а да ги преосмислим, да се отърсим от излишното и да се насочим към същественото, да се освободим от рутината, да организираме бита си по новому. Усъвършенстването се реализира именно в живота, а не в някаква специална школа за усъвършенстване.

„Всяко движение на съзнанието трябва да се устремява към потока на еволюцията. Всяка крачка в живота — да се смята неотделима от усъвършенстването. Застиналата форма е пригодна за повторение, но потокът не повтаря нито една вълна. Сънят или будността, работата или отдихът, движението или покоят — всичко еднакво ни носи към завършване плана на живота. Като откъснати листа — ще кажат несигурните. Като засяти зърна — ще кажат разумните. Като стрели на светлината — ще кажат смелите. Който се плаши от шума на потока, той още не се е родил духовно.“

„Който лети с вълната — той може да мисли за далечните светове.“ (М.)

Живата Етика ни учи, че можем да осъществяваме развитието си само в движението и действието. Самото понятие „развитие“ вече съдържа в себе си понятието движение. Когато всичко около нас се движи, когато цялата Вселена е една необятна симфония от движения, нима е естествено да се стремим към скованост и неподвижност.

„Космическият живот се състои от действия на притеглянето и на отблъскването, другояче казано, от ритъма на взривовите и натрупванията.“

„Дейността на нашите сътрудници не е откъсната от природния закон. Може да се забележи, как тя натрупва съзнание и не се бои от унищожението на взрива.“

„Едно ни е непознато — това е покоят в бездействие.“ (М.)

И още:

„Могат да запитат — в какви условия ни е по-леко да помагаме на хората? Естествено, в действие. Можем да кажем на молещите за помощ — действайте, в такова ваше състояние ни е по-лесно да помогнем. Даже неуспешното действие е по-добро от бездействието. Ние можем да прибавяме нашата енергия към енергията, изразена от вас. Не трябва да се учудвате, че еднородното вещество по-удобно се съединява с подобното...“

„Сега природните сили са напрегнати. Побегналият ще бъде съборен, но противостоящият ще намери нова сила. Ние помагаме на смелия и у нас в Обителите действат. Новото напрежение ще бъде не умора, но обновление.“ (М.)

Съществуват всевъзможни действия, включително безполезни и дори разрушителни. Съществува безсмислено суетене, съществува

работа по принуда, съществуват злодеяния. Живата Етика ни насочва към прояви от съвсем друго естество. Тя ни насочва преди всичко към труда и то, не принудителния и не механичния, а творческия, способен действително да ни води към усъвършенстване. Това съвсем не означава, че възприемането на Учението предполага непременно да изоставим обичайната си работа и да потърсим някакви нови, необикновени форми на изява. Естествено най-добре е, и за собственото ни развитие, и за качеството на работата, да се насочим към такава трудова дейност, която съответства на заложбите и наклонностите ни. Ала ние не винаги разполагаме с лукса да си избираме професията и служебното място, особено ако още отрано не сме проявили необходимото упорство в това отношение. Прочее, налага се да се задоволим с работата, която бихме могли да получим, като не забравяме, че всяка работа е добра и, във всеки случай, далеч по-добра от бездействието, че и най-досадният труд ще се окаже полезен, ако го вършим с добра воля и самовзискателност.

„Огънят трябва да живее. Бездействието е несвойствено на Огъня. Енергията поражда енергия. Особено е вредно човек да бъде откъсван от привичния му труд. Даже при низшия труд човек създава проява на огнена енергия. Отнемете му труда и той неминуемо ще изпадне в разложение, другояче казано, ще загуби огъня на живота. Не трябва да се насажда понятието хора в оставка. Те стареят не от старост, а от погасване на Огъня. Не бива да се гаси Огънят в нищо, дори и в най-дребното.“ (М.)

И още:

„Ще запитат — в какво е най-добрата пранаяма? С какво се изработва най-добрият ритъм? С какво се побеждава червеят на унието? — С труда. Само в труда се образува очарованието на усъвършенстването. В труда ще дойде и огненото кръщение.“ (М.)

„Трудът води също тъй към Висшия Свят, както и знанието. Та всеки труд е познание. Тъй трудът е молитва.“ (М.)

Трудът нерядко се нарича „тежък“, „изтощителен“, „убийствен“, за него се говори като за изтезание и непоносимо бреме. В библейското предание трудът е представен като наказание, което Бог праща на Адам, задето е нарушил заповедта му: ...„С мъка ще се храниш от земята през всичките дни на живота си... с пот на лицето ще ядеш хляба си...“ У много хора в продължение на много векове се е

затвърдявало схващането, че трудът е мъка, а бездействието е щастие, достъпно само на охолните.

Прекомерният труд е наистина изтощителен, и някои форми на труда са действително тежки. Ала те стават още по-тежки, когато им се противим. Работата е процес, а влезем ли в процеса, следва да влезем и в ритъма. Ако едно зъбчато колело в машината започне да се движи по-бавно от необходимото, то няма да спести енергията си, а ще се саморазруши — зъбците му ще бъдат изронени.

Естествено формите, времетраенето, ритъмът на труда трябва да бъдат съобразени с човешките възможности. Но няма нищо по-погрешно от схващането, че бездействието е наслада и съхранение на силите, докато работата е наказание и изтощение. Никой не оспорва елементарната истина, че при работата се изразходва енергия. Обаче малцина осъзнават също тъй елементарната истина, че енергията се придобива именно когато се изразходва, а не когато седим със скръстени ръце. Можем да се храним с най-калорични храни, но ако се излежаваме, няма да натрупаме мускули. Ще натрупаме тлъстини. Можем да четем най-съдържателни и мъдри книги, но ако избягваме напрежението на мисълта, на труда и на действието, няма да разширим съзнанието си, а само безполезно ще обременяваме паметта. Човекът е като пламъка: пламъкът в горенето непрестанно се самораздава, но и непрестанно всмуква енергия. Престане ли да се самораздава, той угасва.

„Отдаването е основен принцип на огнената божественост на духа. Сходството с огъня е поразително при всички стадии на развитие. От най-грубите форми на живота, до висшите преминава отдаването... На високите степени съществата приемат отдаването като радостно задължение... Тогава ние влизаме в равновесие с Огнения принцип и отдаването става получаване. Съществото приема висшите дарове вече без всяка себичност. В такъв ускорен обмен се извършва притокът на енергия. Такова постоянно възраждане обновява съзнанието и спасява от прекъсвания на съзнанието при прехода в Тънкия Свят.“ (М.)

Именно върху основата на тази органическа връзка между отдаването и получаването, се осъществява и нашето обогатяване в процеса на труда. И именно защото корелацията отдаване-получаване

има своите чисто физически аспекти, Живата Етика ни запознава дори с физическите условия, които са най-подходящи за дейността ни:

„Кое външно условие е необходимо за качеството на работата? — Светлината. Само светлината прави работата производителна и полезна. Пеперудата може да лети, додето нейният многоцветен прашец не е изтощен. У човека съществува същата тази многоцветна сила и тя възприема посредством фотоплазмата мощта на светлината. Различни плазми са посредници между видимото и невидимото...“

„Най-добрите съединения със светлината се получават заран, затова не засенчвайте утринната светлина. Работете на светло, решавайте на светло, съдете на светло, тъгувайте на светло, радвайте се на светло... Лъчите на слънцето трябва да бъдат оценени като световно съкровище.“ (М.)

Действията, водещи до самоусъвършенстване, не се изчерпват с труда. Те обхващат нашето поведение в обществото, нашите отношения с хората, нашите реакции спрямо проявите на злото. Учението няма нищо общо с принципа за непротивене на злото, представян нерядко като християнски принцип. Истината е, в скоби казано, че Исус никога не е проповядвал подобна идея, а с камшик в ръка е изгонил търговците от храма. И Живата Етика, като ни предпазва, както вече видяхме, от нетърпимостта, безплодното отрицание и безсмислените дискусии, в същото време гледа на борбата срещу злото като на елементарен човешки дълг. В случая става дума не само за проява на филантропия, а и за естествена самоотбрана, защото ако не реагираме на злото, то ще ни смачка.

„Нека не се смуцават от моите изисквания за борба — казва Учителят. — Стоящите на едно място, хиляда пъти повече се подлагат на опасност, от онези, които се стремят. Естествено, нека устремът бъде в сърцето и в мислите, а не само в нозете.“

Пътят на самоусъвършенстване е безспорно сложен, труден, съпроводен с множество изпитания. Тръгналият по този път скоро дори изпитва усещането, че изпитанията, вместо да намаляват, все повече се умножават. Малодушният започва даже да мисли, че вместо да бъде награден, бива наказван за старанието си, и подобна мисъл нерядко го отхвърля задълго или завинаги встрани от пътя.

Каза се, че съществуват злотворни сили, противопоставящи се на всяко добро начинание. Но с тях или без тях, на всеки от нас общо

взето са орисани от Кармата определен дял изпитания, през които, искаме или не искаме, ще трябва да минем. И изборът на правилния път в никакъв случай не умножава броя на изпитанията, а само съкращава времето на тяхното изживяване. Оттук и нашето впечатление, че препятствията се умножават.

„Да, всеки поел по пътя на служене на Общото Благо, неизбежно е подложен на всевъзможни изпитания, които са последици на усилената духовна и мисловна работа, а също и на ускорено изживяваната карма. Та нали всеки мисловен процес изменя нещо в нашата карма. Затова ако той е насочен към доброто строителство, то произтича и съответно пречистване, но тия пречиствания биват болезнени. Хубаво е, ако успеем да обикнем трудностите, защото само личният опит, личните преживявания и страдания ни научават на великото търпение и милосърдие, качества, лежащи в основата на всички постижения.“ (М.)

Прочее, страданията са неизбежни. Ала те съвсем не са наказание или проверка от страна на Учителя, нито са неотменимо предписани от Космическия закон. Законът на причинността и на еволюцията наистина ги допуска в неизброимите множества на диференциация, на трансмутация и на създаващи се причинни връзки, но не ги програмира фатално. Творец на човешките страдания е самото човечество и затуй справедливостта на Висшия закон изисква човечеството да жъне страданията, които тъй лекомислено е посяло.

„Навсякъде се посочва, че страданието е най-добро пречистване и съкращаване на пътя. Несъмнено, в съществуваме земни условия това е така. Но могло ли е да се създава Творението с неотменимото условие на страданието? Не. Естествено, великото творчество не ще предвижда необходимост от страдание. Хората сами с ужасяваща старателност са се вмъкнали в кръга на страданието. Цели хилядолетия хората се стараят да се превърнат в двуноги. Те се опитват със злоба да угнетяват атмосферата на Земята. Наистина всеки лекар ще потвърди, че без зло няма да има и страдание. Умението да се избавим от страдание ще наречем стремеж към доброто.“ (М.)

Ако се постареем да разберем простата истина, че при реалните условия, създадени от човечеството, страданията и трудните изпитания са неотменими, вероятно и с по-голямо самообладание ще погледнем на тях. Някои вождове в древността са изгаряли всички мостове зад

войската си, та да бъде ясно, че има само един единствен път — пътят напред. Когато съзнаем, че има само един път и че всички отклонения водят до далеч по-големи мъки или до самоунищожение, тогава навярно по-мъжествено ще приемем неизбежното. Не е изключено да разберем, че то е колкото неизбежно, толкова и необходимо за нас, както са ни необходими стръмните стъпала, щом веднъж сме решили да се движим нагоре.

„Всички обстоятелства са добри, ако действието на срока е неминуемо. Пожарът осветява пътя. Гърмът буди в часа за бдение. Пороят измива калта от пътя. Няма насрещни явления. Нашите лъчи покриват с купол на безопасност... Само когато промяната на пътя е полезна, изпращаме запрещение и ново нареждане. Понякога е полезно да се заобиколи планината, отколкото да се изтощаваш, преодолявайки отвесни стръмнини.“

„Няма какво да отричаме, защото съществуващото е неотрицаемо, а ни остава да прилагаме. Тогава не може да има нито огорчения, нито отчаяние, но само подкрепа. Ние познаваме всички треви, израсли на нашата поляна. Ние познаваме всичките им свойства и затуй не ги наричаме плевели. Всяка е вредна извън срока, всяка е полезна, когато е неминуема.“ (М.)

Горните истини, при цялата си убедителност, едва ли ще бъдат приети лесно от някои хора. Други ще ги приемат на думи, ала ще продължават да се съпротивляват вътрешно. Самоусъвършенстването е привлекателно, когато ни се представя като сбор от способности за поддържане на здравето, като спокойна размисъл с книга в ръка, или като духовно общуване с Учителя. Но когато от нас се изисква напрежение, смелост, готовност за рискове и за борба, ние обикновено решаваме, че Самоусъвършенстването може да почака, че сега не е точно моментът да почваме такава сериозна работа, защото толкова други грижи ни тежат на главата, защото семейството..., защото околните...

В подобна реакция няма нищо престъпно. Хората са това, което са и — както вече се посочи — твърде малък е броят на смелите, готови изцяло и без уговорки да приемат Живата Етика за свое верую. Учителят сам забелязва по този повод:

„Някои ще ви кажат — ние сме готови да разберем основите на Братството. Ние сме готови да изграждаме сътрудничеството, обаче

сме обкръжени от такива непоносими условия, че не можем да проявим по-добра готовност. Наистина, могат да съществуват такива условия, които не позволяват да се приложи туй, за което сърцето вече е готово. Няма да излагаме на опасност невинните труженици. Те могат да приложат уменията си при други условия. Дотогава нека строят Братството мислено. Те могат с такъв строеж да очистват околното пространство и такава мисъл ще бъде вече целебна. Но нека не изпадат в самомнението, че да се строи мислено е вече достатъчно. Не, пътникът ще утвърди достижението с човешки ръце и нозе. Също тъй, макар и да закриляме обременените, но ще ги предупредим да не се поддават на неоправдан страх. Не може да съществуват размишления за Братството, когато умът се гърчи от страх. Най-добрият достъп до Братството се затъмнява от страха. Да не забравяме, че хората са свикнали да се боят от всичко и винаги.“ (М.)

Осъзнаването неизбежността на изпитанията и проумяването на техния смисъл ще ни отърват от унието и безпокойството и ще отворят място в сърцето ни за радостта. Защото страданието е относително, а радостта — безпределна, защото превъзможнатата мъка е най-верният път към радостта. В една беседа на Учителя е казано:

„Знаете даже в трудни дни, че силата произтича от радостта. Отдавна съм казвал, че «радостта е особена мъдрост». Тъкмо така е, защото радостта трябва да се забелязва, трябва да се разпознава и осъзнава. Унилите хора се помрачават с беди и горести. В това мрачно покривало те не могат да видят радостта. През мрежата на скръбта хората слепят и губят сили. Те не могат да помогнат на себе си. Не допускат и нашата помощ, защото унието и раздразнението са непроходими. Като че ли никой никога не е говорил на хората за вредата от унието.“

„Наричат унилите хора обезправени. Помислете над последната дума. А кой е лишил такива хора от присъщото им право? Преди всичко те сами са се лишили от възможности. Те отдавна са започнали своето разрушение. Недоволството, злобата, раздразнението са пресекли пътя към радостта. Тъмните помисли са ги лишили от извора на сили. Себичността е попречила да разпознаят радостта. Себичността е шепнела: радостта е само в личната изгода. По такъв начин най-плодоносната радост се е скривала зад безобразните купища на унието. Слепците на унието са най-жалките двуноги.“

„Човек притежава висшия дар да изпитва радост. Високото чело е дадено, за да се види Висшето. От далечните светове до малкото цвете — всичко предлага радост на хората. При всяка радост приижда нов запас от сили, защото ще произтече напрежение, което ще отвори още едни врати.“

„Кой е дал право на хората да си въобразяват, че те са винаги обезправени? Невежеството е изкрещяло тази лъжа. Но мъдрият герой даже в часа на преследване знае, че пътят към радостта не е затворен. Хората забравят простата истина, че всичко се намира в движение. Скръбта се забравя, но искрите на радостта сияят винаги. В нашия дълъг живот ние можем да потвърдим, че радостта е незабравима и служи за приток на мощ. Щастливи са тия, които и в Тънкия свят могат да утвърждават радостта. Когато ние казваме — «радостта бърза», тя наистина се приближава. Но хората често не желаят да я забележат, защото са свързани с преднамерено внушение. Така радостта може да остане назад, без желаното следствие. Огледайте се нашироко и съберете всички пламъци на радостта.“

Радостта не следва да се смята за някакъв празничен десерт на нашата духовна трапеза. Тя трябва да бъде за нас всекидневно явление, защото именно тя предизвиква ония повишени вибрации, които ни осигуряват успеха, защото именно нейното сияние очиства съзнанието от всички злотворни токове на униние, колебание, съмнение.

„С какво да постигнем успеха? Запомнете — с радостта. Не с униние, а с радост. Не допускайте мисълта, че ние разсъждаваме за възможност или невъзможност на успеха... Ние винаги препоръчваме радост. Трябва да признаете и да си спомните, че сте сполучвали, когато сте се радвали. Естествено, това не е веселието на теленцето сред поляната, а творящата радост, която преобразява трудностите... Радвайте се и сред цветята, и сред снега, също пълен с благоухание — радвайте се!“ (М.)

Едно качество, твърде необходимо при всяка продължителна работа, е търпението. Обикновено ние смятаме, че търпението е въпрос на нерви, но то всъщност е въпрос на знание. Който знае как и кога расте цветето, той няма да го дърпа нагоре, за да ускори растежа му, нито ще се опитва да разтваря с груба ръка цветовете му. Всяко нещо е резултат на определени процеси с определени качества и продължителност или, както се казва, всяко нещо — с времето си.

Лекият ентузиазъм може да има някакъв ефект при еднократно действие, ала е безполезен в дълготрайната работа, защото както бързо е пламнал, тъй бързо и угасва.

В едно свое писмо Елена Ръорих забелязва, че без търпението „е невъзможно да започне самоусъвършенстването. Търпението лежи в основата на всички достижения, затова то е и най-голямото качество.“ Сполуките няма да дойдат вкупом и изведнъж. Преди тях ще има неизбежни несполуки. Не следва да ги приемаме безучастно, обаче не следва и да се дразним. Трябва да гледаме на тях като на поуки за бъдещето, да виждаме в тях какво още не ни достига и да умеем — без да се самообвиняваме и самонаказваме — да бъдем безпощадни в самооценките си:

„Към кого трябва да се отнесеш особено сурово? Естествено, към самия себе си. Как следва да се носи Учение-то? — Насаме. Как да се премине между лицемерието и нахалството? — Не край външни свидетели, а като си бъдеш сам съдия! Всеки сам тачи своето достойнство, всеки също тъй оценява бисера на съзнанието си.“

„Трябва да умееш пред себе си да носиш Учението, като последен огън, като последна храна, като последна влага. Трябва да проявиш обич и грижливост като към последна възможност.“ (М.)

Без овладяване на търпението ние няма да стигнем и до самообладанието, а без самообладанието е невъзможно да продължим към висшите стадии на самоусъвършенстването. „Самообладанието — изтъква Учителят — е твърде сложно качество. То се състои от мъжество, търпение и състрадание. Но мъжеството не трябва да преминава в гняв, състраданието не трябва да граничи с истерия и търпението не бива да бъде лицемерие. Тъй сложно е самообладанието, обаче то е неизбежно нужно при навлизане във Висшите светове. Следва твърде грижливо да се развива това синтетично качество.“

Самообладанието е преграда срещу променливите настроения и срещу неблагоприятните странични влияния. Човек понякога се чувства обладан от безпричинна умора, апатия, съмнения в смисъла на предприетата работа, изкушение да прекрати или да отложи започнатото. Такъв човек е като кола, за която не знаеш ще успееш ли да запалиш мотора, а ако го запалиш, не си сигурен докога ще работи.

С подобна кола е неразумно да се тръгне на път, а още повече — на дълъг път.

Трябва да бъдем неподвластни, както на емоционалните капризи, така и на насрещните пространствени въздействия и в същото време трябва да бъдем винаги готови да приемем благотворните мислени послания и да ги превърнем в дела. Това състояние на готовност, наподобяващо работата на приемник, настроен на определена вълна, е резултат на настойчивост и търпение, то не се получава изведнъж.

„Постоянната готовност е качество, което трябва да се създава. Готовността не е нервен порив, не е временно напрежение, готовността е хармония на центровете, винаги открити за възприятие и въздействие. Човекът, изпълнен с хармония, винаги получава и винаги дава. Същността му винаги укрепва в непрестанен ток. Няма даване без получаване. Да се прекъсне такъв ток означава смърт на движението. Всезнаещият ще бъде и вседаващ.“

„... Постоянната готовност е продукт на здрава психическа енергия.“ (М.)

Трябва добре да разберем думите: „готовността не е нервен порив“. Защото Учителят често говори за напрежение и понякога това понятие се възприема в смисъл на изкуствено налягане. Ние знаем от опит, че изкуственото налягане, освен дето е съпроводено с неприятно усещане, но не е и добър помощник в работата. То пречи на ясната мисъл и на спокойното действие, без да говорим за туй, че предизвиква безполезно изтощение. („Всяко прекомерно налягане би противоречило на хармонията.“ М.) „Напрежение“ следва да се разбира точно в смисъла на аналогичния термин в механиката — като интензивност на вътрешните сили. И значението на интензивността в духовния ни живот не е много по-различно от проявите ѝ във физическия свят. Напрежението означава повишен магнетизъм, а повишеният магнетизъм означава на свой ред обилен приток на енергия. С други думи, то не изтощава, както обикновено се мисли, но подпомага натрупването на психическа енергия. Затуй и напрежението е винаги плодоносно, докато вялото състояние е всякога безплодно.

Възприемането на Учението, както вече видяхме, няма нищо общо с показните церемонии и ритуалните посвещения. Живата Етика се опира на естествеността и простотата. Но естественост не значи разпасаност и простота не означава принижаване. В работата ни върху

Учението и в мисълта ни към Учителя трябва да има сериозност и уважение. Не защото нашето уважение е толкова нужно някому, а защото е необходимо на самите нас. Смисълът на самоусъвършенстването е да се издигнем до висотата на Великите принципи, а не да снизим тия принципи до личното си ниво. Да ги обсъждаме с пренебрежението, с което обсъждаме проблемите на всекидневието, да внасяме в сериозния разговор неуместни шеги, това означава да обезсмисляме и Учението, и собствените си усилия да се приближим към него. На този въпрос е посветен един параграф от „Община“, който ще цитираме почти изцяло:

„Мои млади приятели, вие отново сте се събрали в името на Учението и отново у вас се е получила вечер с гости. При туй, казано е и повторено, че часът за беседа върху Учението следва да бъде лишен от делнични сплетни. Нека този час бъде по-рядко, но качеството му трябва да бъде съхранено. Вие идвате по малките улички, вие превъзможвате умората на трудовия ден, вие носите частица от общото благо, но струпаните вещи в познатото помещение разбиват вашия стремеж и вие незабелязано се превръщате в прашни обитатели. Не стига туй, някой от вас забелязва случилото се и се превръща в доброволен наставник и потъва в дребнавичко раздражение. Тъканта на беседата е разкъсана и започва недостойно шепнене. Ние молим да бъдете поне един час съзнателно отговорни хора. Ако ви е труден един час в седмицата, то по-добре срещнете се след четиринадесет дни. Съумейте да изключите през това време всички безпокоящи животински привички — пушене, вино, ядене, дребни сплетни, обсъждане на дребни дела, осъждане и гняв. Събрали се, поседете няколко минути в мълчание. А ако някой от вас не намери сили да просветли съзнанието си, нека мълчаливо излезе отново в студа и мрака. Ние сме врагове на всяка насилствена магия, обаче естественият контрол на съзнанието трябва да стане условие за реални построения... Положете усилия да придадете на беседите красота, простота и чистота.“

„Нека най-неочакваните проблеми на знанието, най-смелите образи на красотата ви изтръгнат от душния ъгъл. Разберете, искам да ви видя, макар и временно, особени и съдържателни. Тези зърна на съвместното мислене ще ви дадат настойчивост за достиженията. Не само решителност, но и настойчивост е нужна.“

„Разберете концентрацията като опит на съзнанието. Нека ви видят да вървите устремено и съзнателно.“ (М.)

В този смисъл Учителят ни говори, че при възприемане на Учението е необходима определена тържественост. Става дума не за баналната показна тържественост, а за особеното вътрешно чувство, произтичащо от съзнание за значението на мислите, важността на действията и величието на Този, който ни наблюдава и оценява. Тържественост, в смисъла на съсредоточеност, на извисеност на духовното ни същество.

„Да бъдем тържествени. Да не добавяме смут към напрежението на пространството. Няма да проявяваме суетене, когато можем да предчувстваме действията. Няма да се скрием в облак прах, когато трябва да имаме чиста далнина. Да изречем слово на обич като здрав щит.“ (М.)

Ако в мислите ни, отправени към Учителя, трябва да звучи тържественост, то в отношенията ни с околните трябва да има търпимост. След като говорихме за нетърпимостта, този въпрос, макар и от обратен аспект е вече засегнат. Следва само да припомним, че и в тоя случай не става дума за етикеция или благонравие, а за поука с принципиално и съвсем практическо значение, почерпена от многовековния и, уви, горчив човешки опит.

„Ще запитат — как да защитаваме Учението, без да отговаряме на нападите? Най-добрата защита ще бъде развиване на действието в невраждебна посока. Враждебните твърдения могат да бъдат разбити със създаването на нови крепости. Знаете, че ние не избягваме враговете, но не бива да се хаят сили по тях.“ (М.)

И още:

„По-рано сте чели: «И възрадва се духът мой на Бога, моят Спасител», а сега кажете — «И възрадва се духът мой на Бога, твоят Спасител.»

«Тържествено говоря — в това е спасението. „Да бъде твоят Бог!“ Така кажете на всеки и, разменили си Бога, тръгнете към Единния.»“

Тия думи са от изключителна важност за разбиране смисъла на Живата Етика. За разлика от толкова движения, стремящи се да печелят престиж чрез отричане на „конкурентните“ школи, Живата

Етика се основава не на отрицанието и противопоставянето, а на търпимостта и сътрудничеството.

Да се стремим към сътрудничество — това е още един начин да се стремим към самоусъвършенстване. Сътрудничество не се постига насила нито със случайни хора. Но представи ли ни се случай да установим връзка с такива, които също като нас искрено се стремят към истината, подобен случай трябва да бъде използван. Защото усилията на трима души, събрани в името на едно общо дело, не се равняват на механичния сбор на тия усилия, а прерастват в далеч по-голяма величина. Единодействието представлява могъща енергия, независимо дали сме заедно или си сътрудничим от разстояние:

„Полезно е приятелите да се съветват, да си изпращат взаимно в определен час добри мисли. В такова действие ще има не само укрепване на доброжелателството, но дезинфекция на пространството. Последното е твърде необходимо. Отровните еманации не само заразяват човека, но и се наслояват върху околните предмети. При туй такива наслойки са винаги трудно отстраними. Те могат да съпровождат предметите и на далечни разстояния... Добрите мисли ще бъдат най-добър пречиствател на обстановката... Но трябва да се учим на такива послания. Те могат да не съдържат определени думи, а само да насочват добро чувство. Така сред обичайния живот може да се твори много добро. Всяко такова послание е като очистителна мълния.“ (М.)

Не само в книгата, многозначително озаглавена „Община“, а и на редица други места Учителят ни разкрива значението на сътрудничеството. Идеята за общината обаче не следва да се разглежда като проект за създаване на селища от съмишленици, по примера на различните секти. Адептът няма предвид елементарните форми на общежитие, превръщащи се с течение на времето по-скоро в принуда, отколкото в благоприятна обстановка. И Общината, за която става дума, е духовна община, а не физическо местожителство. Елена Ръорих пише:

„Учението на Живата Етика никъде не настоява за тясно общежитие. Даже обратното, предупреждава именно против телесната блъсканица. Непрестанно се повтаря, че сътрудничеството трябва да се проявява във всекидневния бит, при всички условия, в които ни е поставил животът. Но телесната блъсканица и всякакви дреболии на

живота създават тежка атмосфера, в която вместо единство се засилва злостното разединение. Нужно е съзнателно сътрудничество винаги, навсякъде и във всичко. Обаче всички изкуствени обединения не са водили и няма да доведат до нищо добро.“

„Може успешно да си сътрудничим и когато се намираме в различни градове и даже страни.“

„И тъй, общината следва да се разбира не в тесен, а в най-широк смисъл. Именно като сътрудничество с цялото човечество, с всички светове, с всичко съществуващо. Хората тъй страдат от недостиг на дружелюбно отношение един към друг, затова отделянето им в затворени общини още повече ще укрепи отчуждението им от световната община, която вмести в себе си цялото човечество, всички планове на битието.“

Освен възможното сътрудничество с приятели и близки, съществува и по-висша форма на духовно общуване — връзката с хора, които са далеч пред нас в еволюцията си. Така възниква въпросът за Учителя. Разбира се всеки по-издигнат човек може да бъде до известна степен учител на всеки по-изостанал. А ако даден човек е значително напреднал в развитието си, той може да напътства духовно и големи групи хора. Такъв е бил случаят с Елена Блаватска, както по-късно и с Елена Ръорих.

Не е изключено обаче да сме лишени от контакт с човек, заслужаващ да бъде наш ръководител и дори да нямаме връзка с обикновени съмишленици. Не е ли съвсем нормално при такова положение да се усетим изолирани, изоставени сами на себе си? Възможно е наистина да се поддадем на подобно усещане, особено ако още не сме опознали добре Живата Етика. В един параграф Учителят казва, сякаш между другото: „Трябва да се осланяте на незнайните и невидимите“. Това, естествено, съвсем не е казано между другото.

В началото на пътя, а дори и по-късно, ние рядко си даваме сметка, че щом сме тръгнали, значи вече не сме сами. Ако стремежите ни са достатъчно дълбоки и чисти, можем да бъдем уверени, че около нас вече има такива незнайни и невидими, готови да ни помогнат, поне дотолкова, доколкото им даваме подобна възможност. Това не са непременно Великите Учители, а са светли същества от Тънкия свят, привлечени от нашите благородни вибрации. Що се отнася до Адепта, към когото е устремена мисълта ни, то връзката с него зависи изцяло

от самите нас. Ако усилията ни са достатъчно настойчиви, ако доверието ни е достатъчно силно, ако обичта ни е достатъчно пламенна, Великият Дух не може да не ни забележи: „Когато ученикът е готов, явява се и Учителят.“ (М.)

Не случайно споменаваме за доверие и обич. Както е казано в една от книгите, „Учителят не се нуждае от почитание, но доверието към Учителя ще бъде единствена жизнена връзка с Висшия Свят.“ Колкото до обичта, тя е най-късият път към всяко достижение. Обичта към хората, към Адепта, към Йерархията.

„Мярката на разбиране е степен на обич. Можеш да научиш редовете дословно и все пак да си останеш мъртвец, ако знанието не се съгрее от обич.“

„Истина е, когато се научат да документират еманациите на чувствата, ще видят, че именно обичта преди всичко привлича огъня на пространството. Който е казал — обичайте се един друг, той е бил истински Йога... В сравнение със сиянието на обичта, най-силната ненавист дава върху отражението само гнусно петънце. Затуй обичта е истинската реалност и ценност.“

„Говоря за обичта не отвлячено, а като физиолог. Смятам, че ако необходимостта е двигател, то обичта е просветител.“ (М.)

Споменаваме за доверие и за обич като за две неща, но в отношението ни към Учителя те са едно и също чувство, онова пламенно чувство, което при достатъчно устремление, ще предизвика съответен отзвук от страна на Учителя и така между ученик и Ръководител ще се установи онази жива сърдечна връзка, наричана „Сребърна нишка“. Тази връзка не се установява лесно, ала веднъж установена, тя завинаги ни дарява сили и закрила, защото е нетленна. И тежко на онзи, който, получил Сребърната нишка, се окаже недостоеен за нея и предизвиква прекъсването ѝ. Той ще понесе възможно най-тежката съдба — съдбата на предателя. Именно затуй Сребърната нишка не се дава прибързано. Именно затуй самите ние следва да се уверим в качествата и възможностите си, преди да се устремим към нея.

„Сребърната нишка е символ на сияеща връзка и доверие. Представата за връзка може да бъде доведена до такава яснота, че нишката да бъде като осезаема. Образът на Ръководителя не ще ни изостави, както и свързващата нишка. Но волята е свободна, тя може

да скъса струните на всяка арфа. Вече съм казвал как жално звучат завинаги разкъсаните струни. Наистина, даже в дима на най-ужасното обсебване се чуват стенанията на разкъсаните струни.“ (М.)

Дори без да сме напреднали особено по пътя на ученичеството, никой няма да ни запрети да се обръщаме мислено към Учителя или да носим образа му в сърцето си. Такова състояние на съзнанието може само да ни пречиства и да ускорява създаването на сребърната нишка.

Обръщението към Висшите Духове е прието от древността да се нарича молитва. Дали ще го назовем молитва, или мислено послание е без особено значение. По-важно е какво ще бъде неговото съдържание.

„Човек моли за прошка и не изменя начина си на живот. Човек скърби за нещастията си, но не изоставя ни една от привичките, довели го до състоянието на скръб. Ала само молитвата за прошка няма смисъл, ако не се съпровожда с поправяне на живота.“ (М.)

„Молитвата е възнасяне и възхищение. Молитвата, с която измолваш нещо за себе си, е по-късно явление. Как може човек да се моли за себе си? Сякаш Висшата Мъдрост не знае какво е нужно на човека!“ (М.)

За съжаление ние най-често се молим, за да се предпазим от нещо или, за да получим нещо, сиреч и в двата случая — от себичност. Подобни молитви са унижителни, без да говорим, че са и празно губене на време. Мислените послания следва да бъдат насочени единствено към Общото Благо. Колкото по-къси са — толкова по-добре. Още по-добре е, ако представляват не фрази, а една безсловесна идея и едно силно, излъчено към Учителя чувство. Именно в този смисъл Адептът говори и за известния мантрам АУМ:

„Защо да се произнася Аум, ако може да се каже молитва. Всъщност то е същото, само че по древността и изтънчеността си съзвучието Аум ще бъде по-силно по вибрации.“

Но и в този случай основното ще бъде духовното послание, съпровождащо нашия мантрам. Ако подобно послание липсва, или ако то е вяло и незначително, произнасянето на Аум в най-добрия случай ще има стойност на дихателно упражнение. Именно затуй споменахме и за предимствата на безсловесната мисъл. Думите имат тази слаба страна, че бързо се заучават наизуст, а подир туй започват и механически да се повтарят, все по-опразнени от съдържание.

Колкото повече живеем с мисълта за Учителя, толкова повече той ще заема наистина реално място в живота ни. Това ще бъде и пътят към естествената ни връзка с Адепта, която ще се установи неусетно и за самите нас, просто, действително и без всякакви чудеса. В Живата Етика дори се споменава, че стига да желаем, бихме могли да предвидим в дома си един стол за Учителя в някой спокоен кът. Тази битова подробност съвсем не означава, че Учителят без друго ще ни посети във видим образ, а още по-малко във физическо тяло, но тя не е и случайна. Адептът може и да не се нуждае особено от нашия стол, но този стол означава, че домът ни е отворен винаги за Адепта, а в такъв дом няма място за нечистотия в обстановката и в отношенията.

„Мястото на Учителя в най-добрия ъгъл не е суеверие. Това е мястото за поканения на трапезата. Той може да влезе всяка минута и ще покажат, че са го очаквали. Този постоянен знак на очакване и готовност е като зов в отворения прозорец. Сред съзиданията и битките да оставим време и за мигновена усмивка.“ (М.)

Духът на Учителя може наистина понякога да витае в нашия дом — ако сме го заслужили. Духът на Учителя без друго ще се отзове на молитвите ни — ако сме го заслужили. Духът на Учителя наистина ще ни предостави всичко необходимо за дългия път — ако и ние сме готови да отдадем всичко от себе си.

„Нашият идеал не е да бъдем Учители, а сътрудници. Ала затова е необходимо твърдото съзнание, че взаимно ще бъде принесено на полза решително всичко. Когато признаците на такова принасяне са налице, тогава се изгражда овладяването на физическия свят.“ (М.)

Този етап на сътрудничество с Учителя може да бъде близък за някои, а за други — твърде далечен. Защото, като казваме, че всичко зависи от нас, ние нямаме предвид само субективните желания. Всеки има зад гърба си многовековния опит на не един живот, и за различните хора опитът е различен, и някои от нас, без сами да подозират, вероятно вече са тръгнали по пътя в някое предишно съществуване и може би дори са изминали не малко разстояние.

Само че този път е дълъг. Разстоянията в света на Безпределността винаги изглеждат твърде големи за нашите земни мащаби.

VIII

„Устремете се към бъдещето. Текущото време трябва да се приема като мост над гърмящия поток.“ (М.)

Материята, която ни занимава е от такъв характер, че непрекъснато си служим с понятието Учител, като при това го пишем с главна буква, за да стане ясно, че не се касае за какъв да е учител. И когато споменаваме за Махатмите или за Великите Учители на Бялото Братство, би следвало да се знае какво точно имаме предвид.

„Никога не забравяйте — пише Елена Ръорих, — че Махатмите на Братството са тия седем Най-велики Духове, които са дошли от висшите планети на Земята в края на третата раса, за да ускорят еволюцията на нашето човечество. Тяхната духовна сила, тяхното величие не могат да се сравнят с никакви признати човешки гении...“

Дейността на Учителите протича в сфери и форми, съвсем непроницаеми за обичайното разбиране. Ние дори не можем да си представим колосалното напрежение на тяхната работа при все почестите кризисни моменти за планетата. Именно затуй трудно можем да очакваме, че ще видим някой от Учителите да пътува из големите градове и да изнася лекции за любознателната публика. За да приключим с тоя въпрос, ще цитираме следващия пасаж от едно писмо на Елена Ръорих:

„Не трябва да се мисли, че Последният Велик Учител ще се яви в плът и ще ходи сред нас, поучавайки, както това са правили Буда и Христос. Всяка епоха изисква своите прояви. Затуй и типът на Учителя, движещ се с група ученици от селище в селище, вече е потънал в Лета. Някои Старши братя сега още носят физическо тяло за особени цели, но не за срещи с тълпите...“

„Трябва да се разбере, че Великите Властелини приемат и запазват един или друг образ в съответствие с нуждите на Света. Защо

е тъй трудно да си представите, че Великата Индивидуалност не се нуждае от физическо тяло за своите прояви? Освен туй, фактите на миналото и примерите на съвременния живот ни показват как са били посрещани и с какво са били съпровождани всички появи на Великите Духове сред невежествените двуноги. В най-добрия случай те са били награждавани с епитета шарлатан или шпионин, а по-точно и с двата...“

„Величайщата Индивидуалност не може да се появи сега сред хаотичното мислене и вибрациите на разюзданите тълпи. Великите Властелини следват във всичко закона на целесъобразността. И тъй, разберете, че при състоянието на съвременното човечество проявата на Височайшето Его във физическа обвивка е съвсем невъзможна и би била разрушителна за цялата еволюция. Великият Властелин, невидимо видим, ще ръководи и вече ръководи, обгърнат от всички Лъчи, мощна но незрима лаборатория. Скоро, скоро тези Лъчи ще бъдат насочени за пробуждане на духа в човечеството...“

Вече се изясни, че хората са твърде различни по своите способности и степен на развитие. Каза се също, че това неравенство не свидетелства за „несправедливостта“ на Космическия закон, а напротив, говори за пълното безпристрастие на причинността и на Кармата. Всяка индивидуалност носи в себе си огненото зърно на Безсмъртния Дух — и в това е равенството. Но развитието на всяка индивидуалност е и развитие на свободната воля с всички произтичащи от това последствия — и оттук е неравенството. Всеки сам по свой път и с различно усилие се движи през етапите на превъплъщенията. Така се създава една огромна амплитуда между все по-бързо напредващите и все повече изоставащите.

„Обширна е областта на човечеството, с върха си тя докосва Висшия Свят в лицето на героите; долу тя произвежда космическа смет, която изпълва с камъни съседните планети. Неизмеримо е разстоянието между героя, вече осенен от Светлината на Висшия Свят и утайките на сметта.“

„Трудно е да си представим, че потенциалът на основната енергия е бил даден на всеки човек, но колко различно са се отнесли хората с великия дар! Даже въображението не може да обгърне такава пропаст.“ (М.)

Нека оставим настрана безнадеждно проигралите своето съкровище, деградирали дотам, че да бъдат изхвърлени от цикъла на човешката еволюция и да се превърнат, както казва Адептът, в камъни на съседните планети. Нека оставим настрана и другите, за които все още не е ясно дали ще бъдат сполетени от подобна печална участ, или ще намерят сили да се изтръгнат от гибелта. Остават онези, които действително заслужават да бъдат наричани човеци. Ала амплитудата и тук е огромна — от едва прохождащите и още неукрепнали сътрудници, до великите Учители и дори още по-нагоре. Една гигантска пирамида или, ако щете, една необозрима стълба, от нашия тъмен свят до сиянието на Далечните светове. Тази необятна стълба наричаме Йерархия на Светлината.

Йерархията на Светлината няма нищо общо с установените от хората земни йерархии. Възлизането тук е еднакво достъпно за всеки. То не носи никакви облаги, особено ако не сме свикнали да приемаме за облаги все по-голямото напрежение и все по-високата отговорност. Най-сетне, то не се регламентира от стоящите на върха, а от неотменим космически закон.

Макар да изглежда съвсем ясен и естествен, законът на Йерархията трудно се разбира. Много хора смятат, че приемайки го, се лишават от свободата си. Те дори не си дават сметка, че космическият закон е напълно безучастен към нашето приемане или неприемане. Той просто съществува. Не съзнават, че той не е потискане, а движение нагоре. Че не е израз на ничия воля за господство, а е обективен принцип на еволюцията. Че отказът да се присъединиш към Йерархията на Светлината не ти осигурява свобода, а автоматически те подчинява на йерархията на мрака, дори без да го искаш и без да го съзнаваш, защото във Вселената има само Светлина и мрак и между тях не съществуват неутрални територии.

„Да, — пише Елена Ръорих — нищо не предизвиква толкова възмущение у средния интелегент, както понятието за Йерархия. Всички те така се боят да изразят признанието си към някакъв висш авторитет и в същото време на всяка крачка се подчиняват на съжденията и постановленията на нищожества. Това откъсване от висшето и подчинение на низшето или изравняване с низшето е и проклятието на нашето време, водещо към разложение и към преждевременна гибел на планетата.“

Фактът, че хората отбягват единственото начало, което може да им осигури спасение, наистина е чудовищен абсурд, обясним само с бясно разгърналата се дейност на тъмните сили в нашия физически свят. Мрачната стихия при бушуването си увлича в бездната множество немощни духове, но тя е безсилна пред крепостта на Йерархията.

„От всички водещи принципи, принципът на Йерархията е най-мощният“ — казва Учителят.

И още:

„Нужно е да се помни, че връзката с Йерархията е поздрава от броня. С какво много воини и вождове са избягнали преките опасности? Именно с връзката с Висшите. Постигането на такава връзка изисква постоянно да се държи в сърцето образа на Властителя. Може да се мине през най-непроходими пропасти, ако връзката с Властителя е здрава.“ (М.)

Нашето време с огромните си рискове е тъкмо съдбоносно минаване над пропаст. Затуй и връзката с Йерарха е по-съдбоносна от всякога.

Подир хилядолетия на материално развитие ние можем без сянка на колебание да установим, че днешната цивилизация представлява твърде немощно и доста съмнително достижение. Във века на космическите полети и електронните апаратури нравственото съзнание на най-видни представители на цивилизацията е по-ниско от това на дивака. Човечеството нерядко си е въобразявало, че еволюира, докато в действителност е еволюирала само кройката на дрехите.

„Човечеството често без нужда е прекроявало дрехите си. Ту без мярка е скъсявало, ту е мъкнало подире си цели опашки. Ръкавите са се влачели по земята или са изчезвали съвсем. Ту горната част е била широка, ту долната е била необхватна. Като че ли на ръката не е било все едно в какъв ръкав ще сграбчи съседа за гърлото.“ (М.)

Велика еволюция, наистина. И все пак, еволюцията се е извършвала, макар и не от кройките на дрехи, нито от изобретателите на нови способности за узаконен грабеж. Еволюцията се е извършила, извършва се и ще се извършва. Такъв е Космическият закон. Въпросът за нас е — ще възлизаме ли нагоре, включени в течението на еволюцията, или ще бъдем изхвърлени от центробежните сили пън от светлата спирала, в бушуващите тъмни вълни на хаоса.

„Естествено, еволюцията ще се осъществи, но защо да бъдем премазани, когато е съдена песен на радост!“ (М.)

Песимистите виждат в разрушителните процеси на варварщина и насилие в съвременния свят достатъчно ясно доказателство за това, че идеята за човешката еволюция е само трагична илюзия, че мисълта да се строи ново общество от този стар, негоден материал е нелепост.

Подобни мнения, при цялата си външна мотивираност, са неоснователни и вредни. Те твърде много напомнят за оная нещастна наша слабост — самосъжалението. Под предлог, че ни отварят очите за реалността, те всъщност ни изпълват с униние и страх.

Вече се каза, че наистина минаваме през изключително тежък период. Това е Кали-Юга, Черното време. Но нека си спомним, че всеки период има своя край и че болката винаги предхожда радостта. След мрачините на Кали-Юга неотменимо се възцарява сиянието на Новата Ера, на Сатиа-Юга.

Разбира се и в този случай някой може да възрази: А щом идването на Новата Ера е предречено, не е ли по-добре да я дочакаме и тогава да пристъпим към ново поведение и нови взаимоотношения, вместо да се блъскаме да строим в такива враждебни условия, при които строежът ни е обречен на провал?

Наистина, илюзия е да се мисли, че сред сегашните условия може изцяло да се изгради и завърши едно ново общество. Но обществото на бъдещето не е въпрос на бъдещето, а на настоящето. За да се оформи в цялата си красота утре, то трябва да бъде подготвено още днес.

„Може ли да се построи животът сред ненавистничеството в края на Кали-Юга? Но цялото задание на бъдещата Сатиа-Юга, трябва да се изрази още сега сред враждата и унищожението.“ (М.)

Да насочваме силите си към задачите на бъдещето, това именно означава на практика да се движим по възходящата спирала на еволюцията. „Главното недоразумение — казва Учителят — си остава в това, че хората се готвят за смъртта, вместо да се възпитават за живота.“ Ние трябва да се възпитаваме за живота, а той не е зад гърба ни, но пред нас. Ние трябва да се възпитаваме за онова, което идва и което бихме желали да дойде, а то е светлата ера на Сатиа-Юга.

И нека неизбежните опасности бъдат не уплаха, а смелост. И нека препятствията ни се представят не като катастрофа, а като нови

възможности. И нека заобикалящият ни мрак не потиска духа, а го насочва към звездите. Както е казал Учителят:

„Понеже наоколо е тъй тъмно, нека помислим за Светлината.“

ПОСЛЕСЛОВ КЪМ НОВОТО ИЗДАНИЕ

Намерението ми да публикувам кратък и популярен очерк за Учението Жива етика или Агни Йога датира от есента на 1978. Живеехме още в мразовития климат на Студената война и под строгия диктат на партийните догми, доказали — за кой ли път — своята непоколебимост при сразяване на Пражката пролет.

Но от пражкото покушение върху волята за свободен живот бяха минали вече близо десет години. Тежкият спомен почваше да избледнява. Ръководителите на соцстраните даваха вид, че нищо особено не се е случило. Животът продължаваше, а обещаното светло бъдеще бе пак тъй сияйно и все така недостижимо, без грандиозни скокове, но и без катастрофални сривове. Застойно време.

Тъкмо през това застойно време у нас в областта на културата бе започнало някакво обнадеждаващо затопляне. Някои ветерани го посрещнаха с неприязън, убедени, че всяко затопляне предизвиква опасно размекване. Скептиците също бяха подозрителни. Практиката ги бе научила, че единствено лошите промени са трайни. Колкото до добрите, те — едва започнали — приключват бързо, удавени в безбрежната рутина.

Нещо подобно действително щеше да се случи и с нашенското духовно затопляне, ала не внезапно и не веднага.

Относителната продължителност на нашенския освежителен полъх се дължеше вероятно на това, че той бе започнал почти неуловимо именно като лек полъх, а не като заплашителна буря.

Казано е, че не следва да се налива младо вино в стари мехове, но по онова време у нас, при липса на друга възможност, тъкмо това се правеше. Стари мехове в случая — колкото щещ. Красиви лозунги — с лопата да ги ринеш. Под път и над път се повтаряше, че човек — това звучи гордо, че трябва да работим по законите на красотата, понеже ние строим завода, а той строи нас, че трябва да се борим за мир и дружба между народите и пр. и пр. — репертоарът на примамливото словоблудство е известен още от Френската революция, издигнала

принципа на Свободата, Равенството и Братството, преди да утвърди принципа на гилотината.

Поривът към обновление през 70-те години се изразяваше отпърво именно в този външно невинен стремеж за леко изместване на акцентите от папагалското повтаряне на опразнени от съдържание формули за човечност и красота, към възстановяване на техния истински първоначален смисъл. Целта на операцията обаче не бе трудна за отгатване и троглодитите на партийното мислене бързо разбраха това, което някои днешни коментатори се правят, че не разбират. „Какъв реформатор е била тази Живкова, бе? — дразнят се те. — Ами че тя постоянно си служеше с комунистическа фразеология!“

Вярно, служеше си. Понеже по онова време някои неща нямаше как да се казват направо, а просто се подразбираха. И понеже не може да пледираш за мъдри спокойни решения, като крещиш „Долу царя!“ Особено ако царят в случая е собственият ти баща.

Споменавам Людмила Живкова не само защото по онова време тя бе начело на Комитета за култура, сиреч отговаряше официално за развитието на процесите в духовната сфера, а защото новаторската ѝ роля далече надхвърляше обичайния административно-управленски стил на ръководство. „Людмила Живкова — както ще заяви по-късно Святослав Ръорих, — е единственият в ХХ век държавен деец, видял в Живата етика огромните възможности за усъвършенстване и одухотворяване на държавния строй чрез културата и високата философска мисъл“.

Делото на Людмила стана пресечна точка между възделенията на една необичайна личност, дълбоко предана на благородния си идеал, и напреженията, натрупани в духовния ни живот от онзи период. В прелома, белязал нейния житейски път, намери израз и копнежът на множество дейци на културата за изтръгване от диктата на идеологическите канони, от кодекса на задължителните отговори по всички житейски въпроси, от безпощадната принуда върху всеки творчески или просто човешки порив.

Днес, четвърт век по-късно, додето подготвих за печат настоящето ново издание на книжката си, изпитах искрено недоумение пред своята някогашна наивна надежда, че очеркът ми би могъл да види тогава бял свят. Единственото обяснение на тази просто душна

надежда бе самоотверженото поведение на Людмила. Тя вече на практика беше доказала, че с политическото си влияние и с упорството си е в състояние да реализира неосъществими до вчера неща. Няколко месеца по-рано бе ме помолила да преведа някоя от книгите на Николай Ръорих, слабо познат у нас и то като отявлен мистик. Преведох сборника стихове „Писмена“ (носещ в първото си издание красноречивото название „Цветя от градината на Мория“). Невероятно, но факт — книгата веднага бе публикувана. Приготвих и монография за живописца на Ръорих. Монографията също излезе бързо от печат — едно луксозно, според тогавашните критерии, издание, съпроводено с предговор от Живкова.

Пък тя организира голяма изложба от картини на Николай Ръорих, а също научна сесия, посветена на делото му като мислител и художник.

Днес всички тези инициативи изглеждат естествени и обикновени. Толкова обикновени, та по правило биват забравяни или пренебрежително отминавани. Но в онези години те изискваха от Людмила да поема съответни политически рискове, включително риска да влезе в конфликт с баща си. Което в крайна сметка и стана.

Подир споменатите по-горе инициативи съвсем логично беше да помислим и за обнародване на някои произведения от поредицата „Агни Йога“, а също и на встъпителен очерк, чието написване бе възложено на мен. Вече съм разказвал историята на това нереализирано начинание, тъй че тук ще спестя излишните подробности. Отпърво Живкова възприе с ентузиазъм идеята, но покъсно реши, че не бива да бързаме, че сега не е моментът и трябва да почакаме. Подозирах, че разговорите ни се подслушват и бях убеден, че беше й даден настойчивият съвет да си опича акъла и да внимава какви ги върши.

Междувременно бях вече написал встъпителния си очерк, който на практика се оказа встъпление към едно тягостно дългогодишно мълчание, чак до 1991. Людмила за една нощ го прочете и с обичайния си оптимизъм отсече, че трудът ми не е отишъл напразно и че очеркът без друго ще излезе, щом като му дойде времето. Само че когато това време наистина дойде, Мила отдавна вече си беше отишла.

Машинописът ми, озаглавен първоначално „Учителят и Учението“, бе изваден през 1991 от чекмеджето, отупан от праха и

лекомислено издаден от Николай Петев в тираж, който днес би изглеждал направо фантастичен. Книгата, озаглавена вече „Тайното учение“, се изчерпа бързо, вероятно поради обстоятелството, че родният пазар още не бе пренаситен от стотиците далеч по-привлекателни съчинения на чуждоземни автори.

Изобилието и разнообразието на всевъзможна литература, предлагана днес на читателите, е наистина едно от големите завоевания на обществото ни след промяната. За жалост, както често се случва, доброто има и свое опако. Цената на книжната продукция отдавна вече драстично се разминава с финансовите възможности на масовата публика. Също тъй неприятно, макар и неизбежно е, че част от тази продукция едва ли си заслужава да бъде купувана. Това важи и за не малко образци на тъй наречената езотерична литература. Злоупотребявайки с обичайното любопитство към свръхестественото, всевъзможни самозвани йоги, гуру или професори по окултни науки спекулират с порива към една спасителна вяра, подменяйки я с пошлостите на суеверието. Така сред комерсиалната вяра на различните лъжепророци заглъхват спокойните и ведри гласове на истинските апостоли на правдата и доброто.

Циниците ще кажат: „Ами нека викат по-силно тези апостоли, та да ги чуем!“ Само че това не са учители по надвикването. Нещо повече, тяхната повеля е проста и ясна:

„Не натрапвайте никому Учението! Не вербувайте последователи!“

Което струва ми се, едва ли означава, че ние, обикновените последователи, трябва без друго да мълчим. Всяка сърдечна беседа за мисията на тези висши същества ще бъде от полза, не за тях, а за самите нас.

Би могло да се възрази, че вместо да се четат или слушат беседи за учението, по-полезно ще бъде да се запознаем с указанията на самите Учители. Така е. Ако при първото издание на настоящия труд тия указания все още не бяха достъпни за широката публика, то днес по-голямата част от книгите на Агни Йога са вече преведени на български език и обнародвани. В такъв случай за какво са необходими посредници, нагърбили се да ни обясняват това или онова. Нали най-точните сведения за Учението могат да се почерпят от самото Учение.

Уви, практиката показва, че хората, готови да жертват усилия и време за задълбочено проучване на автентичните текстове, не са толкова много. По този повод Елена Ръорих пише:

„Членовете на (Ръориховското) общество би следвало сами да разберат голямата важност да разполагат с пълната поредица книги на Живата етика. Ала рядко сърцето на някого е дотам пламенно, та у него да загори желанието да се запознае с цялото Учение и да пристъпи към самоусъвършенстване... Всичко това очаква новите духове, които ще дойдат да сменят нашата залязваща, разложила се раса“.⁴

Всеобемността и сложността на част от засяганата материя в теориите и школите на окултизма предлага и широко поле за работа на тълкувателите. Библията е не само дълбока, но и обемиста книга, ала нейният внушителен обем е дребна работа, сравнен с обема на стотиците произведения, създадени от нейните тълкуватели. В този смисъл Учението също предлага неизчерпаеми възможности: за всеки термин или всеки негов принцип могат да се напишат цели обемисти томове. Такива томове впрочем са вече наистина написани — дори на нашия пазар могат да се намерят обширни монографии за Кармата, за прераждането или за задгробния живот.

Задачата на моята малка книга е далеч по-скромна и достатъчно ясно набелязана в изложението, за да я преповтарям тук. Думите ми не са отправени към читателя специалист, между другото и затуй, че сам не се смятам за голям специалист. Далеч съм от опасната амбиция да подменям Учението с лични импровизации или, както казва Морис Магр, да го изопачавам, додето го обяснявам. Не да подменям Учението, а да насоча добронамерения читател към неговото усвояване — такава е била моята цел.

В името на същата цел се явява и настоящето ново издание. То е донейде носталгичен отглас на някогашната младежка вяра, че бихме могли поне мъничко да помогнем за промяната на света към нещо по-добро. Но тази ми цел вероятно е рожба и на една горчивина, — на тягостното чувство, което ме обзема пред хаоса на днешното книжовно пазарище, където всеки хвали стоката си, докато безценните скрижали на учението са не само забравени, но и неоткриваеми сред грамадите на предлаганата с рекламни крясъци стока.

Чувал съм как хора културни и „отворени“ за нестандартните възгледи обясняват този абсурд с обстоятелството, че учението не ни се предлагало в достатъчно популярен и конспективно строен вид. Този въпрос бе вече засегнат, тъй че добавъчните обяснения са излишни. Бих искал само да добавя, че читателите, петимни за добавъчен коментар към Агни Йога, могат да го получат от най-осведомения и най-проникуновен тълкувател на Учението, цитиран често и в тази книжка.

Това е Елена Ивановна Ръорих.

Добре известно е, че именно Елена Ръорих е най-довереният посредник между Големите Махатми и човечеството, че тъкмо тя е най-добрият тълкувател на Жива етика, че чрез нейните съчинения (подписвани от скромност винаги с псевдоними) и чрез стотиците, а вероятно и хиляди писма до следовници от целия свят, тя пояснява и утвърждава идеите на Агни Йога.

Но Елена Ръорих не е просто доверен посредник. По своеобразния уникален окултен начин на сътрудничество с Учителите тя изиграва такава неоченима роля, та бива наречена от тях „Майка на Агни Йога“.

Догодките за начина, по който Е. И. Е получавала указанията на Бялото Братство, предизвикват многократно спорове и произволни тълкувания. Вече беше посочено, че тя отхвърля в кореспонденцията си примитивните съждения по въпроса: „Не е необходимо да намерим Учителя в съседната къща. Ръководството може да се осъществи и от разстояние“. Опровергано е и мнението за т.нар. „автоматично писмо“, практикувано от някои медиуми и което, според Елена, е степен и форма на обсебване: „Самата аз никога не съм писала автоматически“, отбелязва тя.

Елена Ръорих не е медиум, а творец в най-висшия и благороден смисъл на думата. Не в смисъл, че тя досъчинява и дописва указанията на Учителя си, а в смисъл, че те добиват най-верния си словесен израз и стават достояние на човечеството, благодарение на уникалното сътрудничество между Духа на един велик Махатма и Егото на една жена с необичайни психически способности, пребиваваща все още в грубите условия на физическото поле.

Именно за особеностите на това невероятно сътрудничество авторката разказва в раздела „Огнен опит“, поместен в сборника „На

прага на Новия свят“, публикуван за първи път през 1993 в Москва от Международния Ръориховски Център.

В първия раздел на книгата авторката описва някои свои сънища — от детството до зрелостта. Това са красиви, странни и пророчески видения, които — обединени по такъв начин — придобиват особена внушителност. „Събрах всички свои сънища и видения, — пише Е. И. Ръорих в 1949. — Получи се грандиозна картина, наистина Апокалиптична.“

Третият раздел е съставен от 30 писма на Е. И., непубликувани до този момент, и засягащи периода подир края на Втората световна война (1945–1949).

Особено интересен и принципно важен е вторият раздел „Огнен опит“, от който получаваме редица непознати подробности за Бялото братство, за загадъчната Шамбала и за окултното сътрудничество на Елена Ръорих с нейния Учител.

По повод на изключителната роля, която Елена Ръорих изпълнява в утвърждаване на Агни Йога, Учителят Мория казва:

„Ние имаме на нашата планета довереница, изпила чашата на опита. Тя ни е изпратена като свидетелка на космическите явления, като носителка на Моите заръки, като ваша пророчица на бъдещето.“

Страниците от дневника, публикувани под надслов „Огнен опит“, са свързани с един твърде ранен етап от работата с Учителя и в един кратък обсег от шест месеца. Но сътрудничеството с Бялото братство е продължило още дълги години, чак до есента на 1955, когато Елена Ръорих завършва земния си път в градчето Калимпонг, разположено в Източните Хималаи. Един невероятен път, уникален по своята красота, но и по жестоките си страдания, осеян с тежки препятствия, понеже открай време мисията на всички велики Пратеници е била белязана с изпитания и страдания.

„Докараха ме тук почти полумъртва, — пише тя в едно от късните си писма. — Наложих се да викат лекар и сестра от Бомбай... Вече съм на 70 години и съм преминала Огнената Йога... колко неземно трудно е да поемеш огнените енергии с физическото си тяло... Сърцето ми често замира. ..Ай времето ми не стига, защото много часове отиват за съобщенията (от Учителя) и преписването им. Зрението ми също е отслабнало и ми е трудно да продължавам

записките си... Всички тези записки следва да бъдат поставени в ред, а притокът на нови не секва...”

Записките... Нейните дневници за връзките с Братята от Шамбала, в продължение на десетилетия, нейните лични съчинения, ката и не видели бял свят, нейните стотици непубликувани писма... Запитах веднъж Светослав Ръорих съществуват ли необнародвани материали, останали от майка му, като имах пред вид, че публикацията на поредицата Агни Йога прекъсва през 1938. Отговори ми утвърдително, като поясни, че става дума за ръкописи от хиляда страници.

— Не е ли възможно поне част от тия хиляди страници да бъде обнародвана? — продължих да питам.

— Всичко може да бъде обнародвано, но времето още не е дошло.

Естествено, че времето още не беше дошло, като имам предвид, че разговорът се водеше през пролетта на 1978. А Светослав добави:

— Майка ми сама е определила сроковете за публикациите.

През 1990 той предостави на Международния Ръорихов Център цялото непубликувано книжовно наследство на майка си, заедно със задължението да се съблюдават сроковете. Но ако МРЦ стриктно спазва ангажиментите си, намират се и фактори, чиито действия се определят единствено от комерчески интереси.⁵

Така или иначе, непубликуваната част от духовното наследство на Елена Ръорих е в надеждни ръце и в едни или други срокове предстои да стане достояние на човечеството. По този начин, макар и напуснала физическия свят, тя ще продължава да ни напътства през мрачините на страшната Кали Юга към светлите простори на предречената Кали Юга.

Нали затова Учителите на Бялото братство я бяха нарекли Урусвати, което значи Утринна звезда или казано по нашенски Зорница.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.